

АКАДЕМИЯИ МИЛЛИИ ИЛМҲОИ ТОЧИКИСТОН
ИНСТИТУТИ ЗАБОН ВА АДАБИЁТИ БА НОМИ РҶДАКӢ
ОСОҲОНАИ АДАБӢ-ӢДГОРИИ МИРЗО ТУРСУНЗОДА

МИРЗО ТУРСУНЗОДА

ҲАМЕША БО ВАТАН БУДАМ

(ГУЛЧИНИ АШӢОР)

**Ба муносибати 110-солагии Шоири халқии Тоҷикистон,
Қаҳрамони Тоҷикистон Мирзо Турсунзода**

Душанбе – 2021

ББК
УДК

Турсунзода, Мирзо. Ҳамеша бо Ватан будам (Мураттибон: Назруллоҳи Муҳаммадюсуф ва Лутфуллоҳ Шарифзода). – Душанбе: Дониш, 2021. – 332 с.

Ҳайати таҳририя:

Абдучаббор Раҳмонзода, Фарҳод Раҳимӣ, Муҳаммадюсуф Имомзода,
Зулфия Давлатзода, Нуриддин Саид, Низом Қосим, Муҳаммад
Абдурраҳмон, Боймурод Шарифзода.

Зери назари

Боймурод Шарифзода

Мухаррир:

Мубашшир Акбарзод

Мураттибон:

Назруллоҳи Муҳаммадюсуф
ва Лутфуллоҳ Шарифзода.

Дар маҷмӯаи “Ҳамеша бо Ватан будам” ба муносибати ҷашни 110-солагии Шоири халқии Тоҷикистон, Қаҳрамони Тоҷикистон Мирзо Турсунзода ба таври рамзӣ саду даҳ шеърӣ дилрабоён бо се достони машҳур ва якчанд тарҷумаи ашъор бо забонҳои англисӣ ва русӣ интихоб шудаанд, ки фароғи мавзӯҳои ватандӯстӣ, табиати зебои Тоҷикистон, мақоми зан-модар, дӯстию бародарии миллатҳо ва сулҳу дӯстию озодаӣ мебошад.

Ҳамчунин, дар маҷмӯа бори аввал муқобалаи нусхаҳои ҷопии ашъори Турсунзода бо дастнависҳои ӯ аз рӯи матнҳои дар байғонии шоир мавҷудбуда ба миён гузошта шудааст, ки аҳамият ва арзиши илмӣ ин гулчинро бештар намудааст.

Ин маҷмӯа барои доираи васеи хонандагон, донишҷӯён, муҳаққиқон ва ихлосмандони шеърӣ дилпазири Мирзо Турсунзода аз ҳар ҷониб судманд мебошад.

ISBN

БА МУНОСИБАТИ
110-СОЛАГИИ
ЗОДРЎЗИ ШОИР

БА ПЕШВОЗИ
30-СОЛАГИИ ИСТИҚЛОЛИ
ТОҶИКИСТОН

МИРЗО ТУРСУНЗОДА
1911-1977

Ватан азизтарин муқаддасот барои фарзандони огоҳи миллат аст. Онро касе аз таҳти дил ва мағз андар мағзи ҷон дӯст дошта метавонад, ки ифтихори баланди миллӣ дошта бошад. Муҳаббати поки устод Мирзо Турсунзода ба сарзамини аҷдодӣ, обу хоки Ватан, бешубҳа, барои наслҳои зиёди миллат ҳамчун намунаи олиии ибрат хизмат хоҳад кард. Шеъри Мирзо Турсунзода шеъри миллат ва шеър барои инсоният аст. Тамоми зиндагии ӯ тимсоли хизмати содиқонаи як фарди зиёӣ ба нафъи халқу Ватан мебошад.

Устод Мирзо Турсунзода воқеан «Қаҳрамони Тоҷикистон» аст. Меҳри ӯ дар ошӯни балантарин – дили халқ маъво гирифтааст ва халқ хотираи неки фарзанди маҳбуби хешро то абад ҳифз хоҳад кард.

Эмомалӣ Раҳмон

МЕДАЛУ ҚОИЗАҲОИ УСТОД МИРЗО ТУРСУНЗОДА

БАХТИ ЧОВИДОН

Ба 30-юмин солгарди Истиклолияти давлатии Тоҷикистони азизамон тавъам омадани ҷашни 110-солагии Қаҳрамони Тоҷикистон, адиби барҷаста Мирзо Турсунзода боз як мояи фараҳбахши ифтихормандиҳои тамоми тоҷикистониёни арҷманд мебошад. Дар ин радиф, бо бовар метавон такрор кард, ки шахсияти Мирзо Турсунзода бо гавҳари пурчилои осори пурэътибраш ба мисли ситораи дурахшоне гардидааст, ки осмони сарзамини азизи моро ба таври ҷовидонагӣ ҳамеша ва хусусан, дар ҷашну сурур, ватанпарастихо, меҳнатдӯстихо, тифоқию якдилихо зиннат мебахшад ва роҳнамоӣ мекунад.

Дар муаррифии шахсияти Мирзо Турсунзода мероси адабию маърифатӣ ва хидматҳои бузурги давлатию ҷамъиятии ӯ, сахми барҷастааш дар пайванди решаҳои дӯстию якдилии мардумони Осиё ва Африқо аз ҷониби донишмандону сиёсатмадорони дохилию хориҷӣ беш аз ҳазор мақолаву асар бо мазмунҳои гуногун ба нашр расида, манзури мутолиаи адабиётдӯстони саросари олам Қарор гирифтаанд, ки дар ин маврид баландтарин ва самимитарин тақриз суҳанҳои Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар маҷлиси тантанавӣ ба муносибати 90-солагии устод Мирзо Турсунзода рӯзи 27 октябри соли 2001 бо сарлавҳаи пурмантиқу баландмазмуни «Мирзо Турсунзода-шоири бузург ва арбоби барҷастаи ҷамъиятӣ» ба мушоҳида мерасад. Аз ҷумла, чунин зикр шудааст: «Вобаста ба эҷодиёти Мирзо Турсунзода мехоҳам боз як масъаларо манзури ҳозирин гардонам. Ақидае вучуд дорад, ки ашъори сиёсӣ кори касибон буда, чунин ашъор тезгузар асту аз ёди мардум ба зудӣ фаромӯш мешаванд. Шояд дар бисёр мавридҳо чунин ҳам бошад. Вале, вақте ки ашъори сиёсӣ ҳаяҷони амиқ, хусусиятҳои назми миллӣ ва ҳунару тафаккури фалсафии муаллифро дар бар мегирад, чунин асар ҷовидона аст».

Дар воқеъ, такрор ба такрор мутолиа кардани ин гуна сарсуханҳои муҳтасарбаён дар хусуси осори Мирзо Турсунзода ва ҳамзамон тавачҷуҳ намудан ба эҷодиёти мавсуф, ҷаҳони рангинест, ки «Бахти ҷовидон»-и шоирро дар тасавури хонанда намудор месозад:

Чӣ ғам дорам, диёри хубтар аз бўстон дорам,
Қавиазму зафарэҷод халқи қаҳрамон дорам.
Ба болои сарам мурғи саодат мекунад парвоз,
Замини сабзу хуррам, обҳои зарфишон дорам.

Ҳаёти пурбори шоир, ки бо «Дурахшон куллаҳо»-и андешамандӣ, «Ошёни баланд»-и эҷодӣ, «Чаманистон»-и дилнавозӣ ва ғайраҳо ораста гардидаву зинат ёфтааст, шахсиятҳои андешапардозу эҷодкори барҷастаро ором нагузоштааст, то аз самими қалби хеш андешае иброз надоранд. Аз ин миён якчанд мисолеро метавон манзур намуд, ки дар хусуси абадият ва ҷовидонагии осори М. Турсунзода сухане хулоса кардаанд. Масалан, зимни эҷози сухани шоир дар интихоби вазъи замона: «Вақте ки сухан дар бораи қалами нависанда меравад, ман боварии комил дорам, ки тамоми чакидаҳои килки гавҳарбори Мирзо Турсунзода ба тамоми хазинаи маданияти халқҳои мамлакатамон абадӣ дохил мегардад» (Шароф Рашидов, Ўзбекистон); зимни истифодаи васеъу бомаврид аз санъатҳои бадеӣ: «Мирзо муқаллид не, балки давомдиҳандаи назми ҳазорсолаи халқи худ мебошад» (адиби намоёни доғистонӣ Расул Ғамзатов); «Агар дар ситоиши Мирзо Турсунзода ҳарф занем, ин чунин маънӣ дорад, ки мо дар хусуси як давраи томи адабиёти шӯравӣ сухан меронем, ки ӯ симои бузурги он буд. Вай бо шеърӣ худ дили оламу оламиёнро тасхир кард. Абадият дар ҳама замонҳо дар пеши назари оламу оламиён ҳайкали бошукӯҳест. Мирзо Турсунзода дар таъриху тақдири халқи худ амсоли ҳамин гуна ҳайкал қомат афрохтааст» (Набӣ Ҳазрӣ, шоири Озарбойҷон); дар боби намояндаи барҷастаи чамбияту сиёсат будан: «Мирзо Турсунзода марди аз ҷиҳати сиёсӣ варзидаву пухта, коммунист, арбоби барҷастаи чамбиятӣ ва дар айни замон рӯҳан ва фикран бо тамоми халқи худ вобаста ва алоқаманд буд» (нависандаи машҳури қирғиз Қингиз Айтматов); «Чунин одамон монанди устод Мирзо Турсунзода ҳеҷ гоҳ намемиранд. Онҳо монанди абадият ҳамеша ҳамроҳи моянд» (Тошлӣ Қурбонов нависандаи туркман) ва монанди инҳо.

Бо ачргузорӣ ба чунин қадрдониҳои баланд ба худ лозим медонем, ки бори дигар ба сари гуфтаҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон баргардем, ки таъкид карда: «Вобаста ба ин мехоҳам бигӯям, ки адибон ва тамоми зиёиён бояд аз зиндагиномаи устод

Мирзо Турсунзода сабақ гиранд, дар ҳаёт мавқеи фаъоли гражданиро ишғол намоянд, бо сухан ва ҳунари муассир ғояҳои олии ва ҷовидона – сулҳ, ваҳдат, худшиносии миллию ватанпарастиро дар дилу шуури наслҳои нав ҷой намоянд ва арзишҳои пешқадами умумибашарию дар ҷомеа тарғиб созанд. Вазифаи муқаддаси зийиён, қарзи граждании онҳоро мо пеш аз ҳама дар ҳамин мебинем».

Шоир ҳаёти ҷовидонаву абадии худро бо гулқарди заминубоғ, дили хуррам, сабзаву баҳори тоҷикон, қонуннома ва ҳуқуқи халқ марбут мебинанд бо зебоии санъатҳои бадеӣ тасвир карда, сухану шахсияти худро ҷовид месозад ва барои дӯстдоронаш месарояд:

Замини тоҷикон гул қард, боғи тоҷикон гул қард,
Дили хуррам, сари сабз аз баҳори тоҷикон дорам.
Ба қонунномаи худ Пешво бо хатти зар бинвишт
Ҳуқуқи халқҳоро, бин ҷӣ бахти ҷовидон дорам!

Бори дигар ин ҷовидонагӣю асолати барҷастаро дар ин ду ҷашнвора ба кулли тоҷикистониёни азиз ва дӯстдорони адабу маърифати миллиямон самимона табрик мегӯям.

Фарҳод Раҳимӣ

ҲАМЕША БО ВАТАН БУДАМ

Тачлили бошукӯҳи 110-солагии шоири маҳбуб, суҳансарои сулҳу озодии башарият, Қаҳрамони миллии Тоҷикистон шоистаи ситоиш аст.

Устод Мирзо Турсунзода аз насли дуюми адибони садаи бисти тоҷик буда, дар як давраи пур аз тазод ва муборизаҳои дохилӣ ба арсаи адабиёт қадам ниҳодааст. Дар ин миён на танҳо ба сифати як эҷодкор, балки ҳамчун як ходими маҳбуи чамъиятӣ корномаи мондагоре ба вучуд овардааст, ки ин замон мебояд, ӯро ҳамчун парчамбардори илму адаб ва фарҳанги миллии тоҷикон бо сипосгузорӣ ёдовар шавем ва барои фардои дурахшони Ватани азизамон, инчунин, бузургию пешсафии миллатамон дар рӯзгори кунун идеал қорор диҳем.

Мирзо Турсунзода ҳамнафасу ҳамқадами Тоҷикистон буд ва имрӯз низ бо осори пурарзишаш ҳамзамони мост. Вақте хонандаи имрӯз шеърҳои «Мамлақати тиллоӣ», «Ватан», «Замин», «Халқи далер», «Гул мекунад», «Ҳаргиз», «Гул кун ба бахти мо, Ватан» ва монанди инҳоро меҳонад, бегумон зери таъсири ғояҳои олии ватандӯстонаи шоир қарор мегирад. Он чи дар ашъори шоир ҷалби тавачҷуҳи хонанда мекунад, муносибати шоир ба мавзӯ аст. Барои устод Турсунзода мавзӯи Ватан ва зебоиҳои он дар маркази диққат аст. Ба назари шоир ҳусну зебоии Ватан аз доираи қудрати суҳанварӣ ва имкони тасвир васеътар буда, шоир камолоти суҳани худро аз вусъати фаро гирифтани зебоии Ватан иборат медонад. Ба таъбири дигар, забони суҳан ба андозаи дар бар гирифтани зебоии воқеии Ватан ва умуман муҳити иҷтимоии инсон вобаста аст. Дар ин ҷо вазифаи ҳақиқатбаёнӣ ё ба таъбири маъруф тасвири реалистӣ аз назари зебоӣ ва оҳанги грҷаданӣ – вазифаи шаҳрвандӣ, дар айни ҳол ватанхоӣ, тавҳам зуҳур мекунад, ки ин гуна тачрибаҳоро мо дар ашъори дилпазири устод Мирзо Турсунзода зиёд мебинем. Устод Турсунзода дар шеъри «Мамлақати тиллоӣ» мегӯяд:

Ман намедонам, чӣ сон тасвир созам бо суҳан
Рангу бӯи беназири дилкашатро, эй Ватан?!

Ҳамин маънӣ, ки шеъри шоир ҳусни Ватан аст ва ин ҳусну зебоии Ватан дар суруди шоир акс шуда, мурғи саҳар ин зебоиро ба

дидаи шоир аз суруди ӯ хоҳад дид, дар шеъри «Саҳаргоҳон» ба таври шоиста тасвир шудааст. Дар шеъри «Саҳаргоҳон» шоир мегӯяд:

Бишнава овози маро, мурғи саҳар,
То ки аз рози дилам ёбӣ хабар,
То ки ҳамовоз гардӣ субҳдам
Бо суруди мардуми соҳибқалам.
Гар ту мехоҳӣ, ки андозӣ назар
Дилкушо рӯи Ватанро хубтар,
Ҳар саҳар болу паратро боз кун,
Бо суруди шоирон парвоз кун!
Ин диёри пурсафои пурхурӯш
Субҳдам мову туро орад ба чӯш...

Мо аз ашъори шоир ва корномаҳои шоистааш метавонем дарк намоем, ки дар фаҳми устод Турсунзода вазифаи шоирию инсонӣ, ин тасвири зебою ҳаққонии Ватан ва дигар зебоиҳои муҳити инсон аст. Бо таъкиди Мирзо Турсунзода, ҳамон навъе, ки дар шеърҳои мебинем, инъикоси ин зебоиҳо басо душвор аст ва ин вазифаи шеър аст. Ба ақидаи устод Турсунзода, шеър пеш аз ҳама суруд аст, суруди озодист, ки шоир онро аз дилу ҷон месарояд. Шеър ҳам «Суруди сулҳ»-асту ҳам «Суруди кӯҳистон», ҳам «Суруди шоир», яъне, сухани аз дилу ҷон хестай шоир. Дар ин унвони шеърҳо маънии «суруд» ба фаҳми умумии шеър аз тарафи шоир мувофиқ омадааст. Суруд дар сухани устод Турсунзода ба маънои ваҳдати шеърро оҳанг, ки сароянда ё овозхон ба ҷо меорад, нест. Суруд шеър аст, ки дар он чизе васф мешавад ва аз ин ҷо сарояндагӣ ин тасвире бо тавсиф ва ситоиш аст. Вақте дар шеъри «Суруди сулҳ» шоир мегӯяд, ки

Менависам ман суруди сулҳро бо хуни дил,
Бо тапиданҳои беоромии рӯзафзуни дил,
То яроқи тез гардида ба дасти дӯстон,
Ҷангҷӯёнро кунад шармандаи рӯи ҷаҳон.

маҳз ҳамин маънӣ аз ин гуфтор ҳосил мешавад, ки шеър ба гӯш ва завқи шунаванда равона шудааст. Аз ҳамин ҷост, ки устод Турсунзода сурудро ба маънои ситоишу васф мефаҳмад. Дар ин навъи фаҳмиш суруде, ки Мирзо Турсунзода мегӯяд, ҳамон

фаъолияти эҷодкорию шоир буда, дар асоси таъб ва бо тақозои маънавий ба муҳит гуфта мешавад. Ин услуби эҷодии устод Мирзо Турсунзодаро равшан менамояд. Аз ин ҷост, ки устод Турсунзода дар фаъолияти эҷодӣ сарояндаи шеърӣ дилпазир аст.

Мирзо Турсунзода аз нахустин маҷмӯаи шеърӣ ҳикоя ва очеркҳои худ – «Байрақи зафар», ки соли 1932 интишор ёфта буд, то охири маҷмӯаи ашъораш – «Посбони оташ» (1977) дар ҳамаи шеърӣ манзумаҳо, дostonҳо, асарҳои драматӣ, филмномаҳо, нутку баромадҳои оташбор ва мақолаҳои илмӣ ва публицистӣ худро ҳамчун ошиқ ва ситоишгари мумтози Ватани азизи хеш нишон додааст, ки хонандаи имрӯз дар назди эҳсоси ватандӯстонаи шоир ва самимияту муҳаббати ӯ ба Тоҷикистон қoил мегардад. Тоҷикистон дар назари ӯ мамлакати тилоист, ки ба қавли худаш: *«Халқ аз вай сарбаландиҳо ба даврон мекунад».*

Дар мероси пурарзиш ва корномаи мондагори устод Турсунзода хонандаи имрӯз на танҳо мавзӯҳои миллиро меёбад, балки ғояҳои олии умуминсонӣ – ҳифзи сулҳи ҷаҳон, ҳимояи манфаатҳои аҳли заҳмат, ҳисси масъулият нисбат ба тақдир инсоният ва сайёра, рафқат ва дӯстии халқҳо ва монанди инҳоро, ки аз арзишҳои миллии мо ҷудо нестанд, бо қамоли истеъдод ва санъати суҳан, бо ҳиссу ҳаяҷони баланди инсондӯстӣ дарк менамояд. Бесабаб нест, ки асарҳои ӯ ба зиёда аз панҷоҳ забони халқҳои ҷаҳон тарҷума шудаанд.

Бо қамоли бовар метавон гуфт, ки нури назми устод Мирзо Турсунзода дар даврони мо низ олами адабиётро мунаввар менамояд ва қалби ҳазорон ихлосмандони шеърро равшанӣ мебахшад.

* * *

Ин маҷмӯа ба пешвози 30-юмин соли Истиқлоли Тоҷикистон ва 110-солагии шоири маҳбуб, суҳансарои сулҳу озолии башарият, Қаҳрамони миллии Тоҷикистон Мирзо Турсунзода аз тарафи Осорхонаи адабӣ-ёдгории М. Турсунзода, ки дар тобеияти Институти забон ва адабиёти ба номи Абӯабдуллоҳи Рӯдакӣ фаъолият дорад, ба нашр омода шудааст.

Дар ин маҷмӯаи беҳтарин ашъори устод Турсунзода дар васфи Ватан, табиати зебои Тоҷикистон, мақоми зан-модар, дӯстию бародарии миллатҳо, сулҳу дӯстӣ, озода, маҳорати эҷодӣ, мақоми

шоир ва шеър ва манзумаҳои самимонаву ошиқонаи шоир бо се достони машҳур – «Садои Осиё», «Қароғи абадӣ» ва «Ҷони ширин», инчунин намунаҳое аз ашъори ба забонҳои русӣ ва англисӣ тарҷумашуда ӯ гулчин шудааст.

Дар бораи сохти маҷмӯа гуфтаи зарур аст, ки он аз ҳафт қисм, ки ҳар як қисм унвонҳои рағзие бораи ҷамъовариҳои мавзӯии ашъори шоирро дорад, унвонгузори шудааст. Масалан, қисми аввал «Ошени баланд» унвон дошта, шеърҳои дар васфи Ватан ва хусну зебоиҳои он бахшидаро фаро мегирад. Қисми дуюм «Дили модар» ном дошта, шеърҳоеро фаро мегирад, ки Мирзо Турсунзода дар онҳо чехраҳои занон, модарон, духтарони покгуҳари тоҷикро бо камоли муҳаббат ва эҳтироми хосса қаламдод намудааст.

Қисми дигар «Ба истиқболи баҳор» буда, дар он шеърҳои дар васфи баҳор, зебӣ, ишқ ва мавзӯҳои иҷтимоии дигарро фаро гирифтаанд аз самимияти шоир нисбат ба ин мавзӯҳо гувоҳи равшан аст, ҷамъоварӣ шудаанд.

Қисми чорум 12 шеърро аз силсилаи шеърҳои Қиссаи Ҳиндустон, фаро мегирад.

Қисми панҷум 12 манзумаи шоирро фаро гирифта, баъзе манзумаҳо аввалин бор бо дастанависи муаллиф муқоиса шудааст.

Дар қисми шашум се достони машҳури шоир бо намунаи дастанависҳои муаллиф ба хонанда пешниҳод шудааст.

Дар охир, ки шартан қисми ҳафтуми маҷмӯа шудааст, шеърҳои устод Турсунзода дар тарҷума ба забонҳои русӣ ва англисӣ оварда шудааст.

Ҳамчунин, дар ин маҷмӯа бори аввал муқобалаи нусхаҳои чопии ашъори Турсунзода бо дастанависҳои ӯ ва дар ҳамин замина ҷалби таваҷҷуҳи муҳаққиқон ва хонандагон ба бойгонии шоир ба миён гузошта шудааст, ки аҳаммият ва арзиши илмии ин гулчинро бештар намудааст. Бояд зикр намуд, ки дар бойгонии осорхонаи М. Турсунзода дар баробари маводи зиёди адабию фарҳангӣ, шахсӣ, оилавӣ ва қорӣ, инчунин дастанависи асарҳо, дастанавис ва чопи мошиннависи нутқу гузоришҳо, қайдҳои сафар, мактуб ва барқияҳои гуногун низ маҳфуз мебошанд, ки метавонанд бораи омӯхтани ҳаёт ва фаъолияти Мирзо Турсунзода, коргоҳи эҷодии ӯ, масъалаҳои муҳимми иҷтимоию сиёсӣ ва фарҳангии замони шӯравӣ ва намояндагони дигари ин марҳалаи адабиёти тоҷик

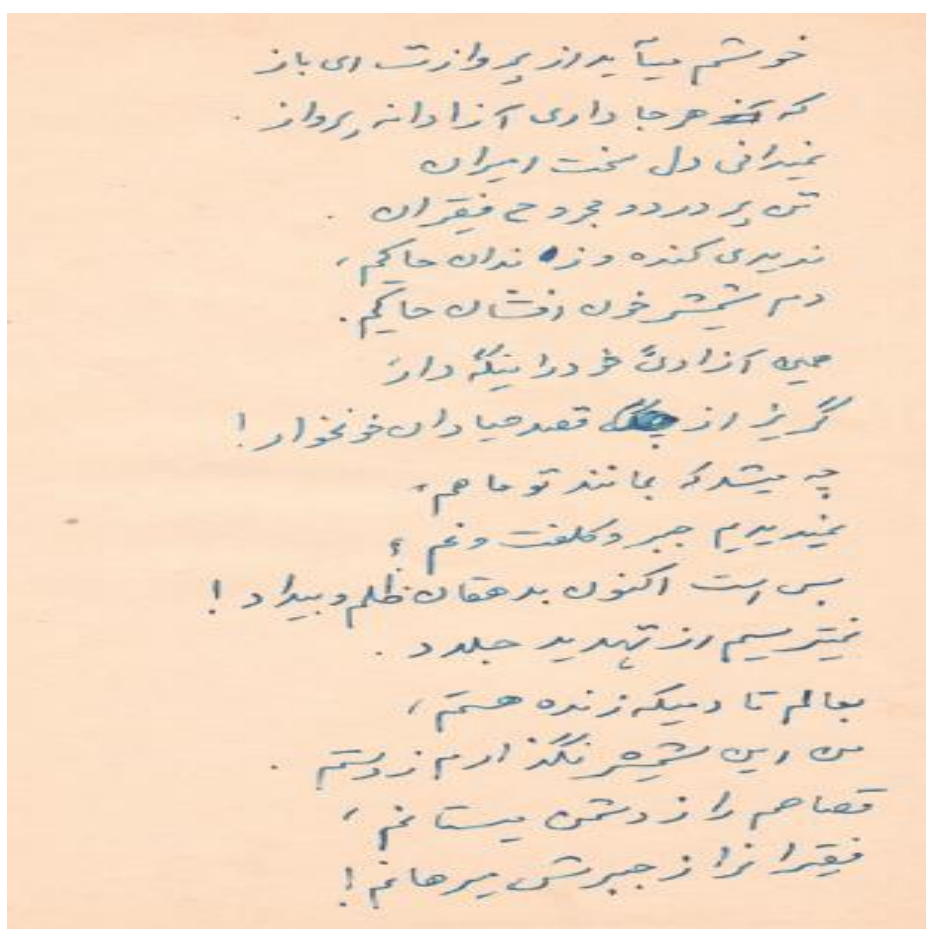
фактҳои ҷолибро фароҳам оваранд. Чунончи, хонанда аз намунаҳои овардаи ин маҷмӯа, ки бо муқоиса бо дастнависи шоир фароҳам оварда шудаанд, дарк менамояд, ки М. Турсунзода бо вучуди масруфиятҳои давлатию ҷамъиятӣ ба кори эҷодӣ, ҷӣ дар истироҳатгоҳ, ҷӣ дар сафар, ҷӣ дар маҷлису конгресси байналмилалӣ машғул гардида, беҳтарин намунаҳои шеъри дилпазирро эҷод намудааст. Барои мисол метавон гуфт, ки шеърҳои «Назмро ёд кардаам», «Рӯди кӯҳӣ», «Ҳазар кун!», «Дурахшон қуллаҳо», моҳи июни соли 1959 дар истироҳатгоҳи Ҳоча Обигарм эҷод шудаанд.

Дар хотимаи калом баҳри болидагии тавачҷуҳи хонандагони осори шоири маҳбуб Мирзо Турсунзода, лозим доништа шуд як гуфтори аз назарҳо дур мондаи шоирро, ки матни қаламии он аз бойгонии осорхонаи адабии шоир пайдо шуд, мисол оварем. Нутқи мазкури М. Турсунзода пеш аз рӯзҳои баргузори даҳаи адабиёт ва санъати тоҷик дар шаҳри Москва (тахминан охири соли 1956) дар маҷлиси Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон ироа шудааст. Тарафи ҷолиби дастнависи мазкур аз он иборат аст, ки дар охири он дар варақи алоҳида ҳашт байт дар шакли маснавӣ оварда шудааст. Он байтҳо чунин аст:

Хушам меояд аз парвозат, эй боз,
Ки ҳар ҷо дорӣ озодона парвоз.
Намедонӣ дили саҳти амирон,
Тани пурдарду маҷрӯҳи фақирон.
Надидӣ кундаву зиндони ҳоким,
Дами шамшери хунафшони ҳоким.
Ҳамин озодии худро ниғаҳ дор,
Гурез аз қасди сайёдони хунхор!
Ҷӣ мешуд, ки ба монанди ту мо ҳам
Намедидем ҷавру кулфату ғам?
Бас аст акнун ба деҳқон зулму бедод!
Наметарсем аз таҳдиди ҷаллод.
Ба олам то даме, ки зинда ҳастам,
Ман ин шамшер нагзорам зи дастам.
Қасосамро зи душман меситонам,
Фақиронро зи ҷабраш мераҳонам!

Қабл аз хотима лозим ба ёдоварист, ки доир ба осори Мирзо Турсунзода садҳо асару мақолаҳои хурду бузург дар дохилу хориҷи кишвар бо теъдоди каму зиёд ба нашр расидаанд ва дар ин миёна гулчину маҷмуаҳои ашъор низ кам нестанд. Аксаран, бо омилҳои мурури замон, мадди назари мурағибон ва интиҳоби мавзӯю мазмунҳо гулчину маҷмуаҳо ба нашр расидаанд. Гулчини ашъори мавриди назар бо фарогирии мавзӯҳои ватандӯстӣ, табиати зебои Тоҷикистон, мақоми зан-модар, дӯстию бародарии миллатҳо ва сулҳу дӯстӣ интиҳоби хонандагони шеъри Турсунзода, муҳаббати Ватан, шукуҳу шаҳомати Тоҷикистони азиз, эҳтирому аҷрғузори модарон ва тифоқию яқдили мардум мебошад, ки дар мавриди худ аз маҷмуаҳо қаблӣ бо тафовути комил орошта гардидааст.

Боймурод Шарифзода

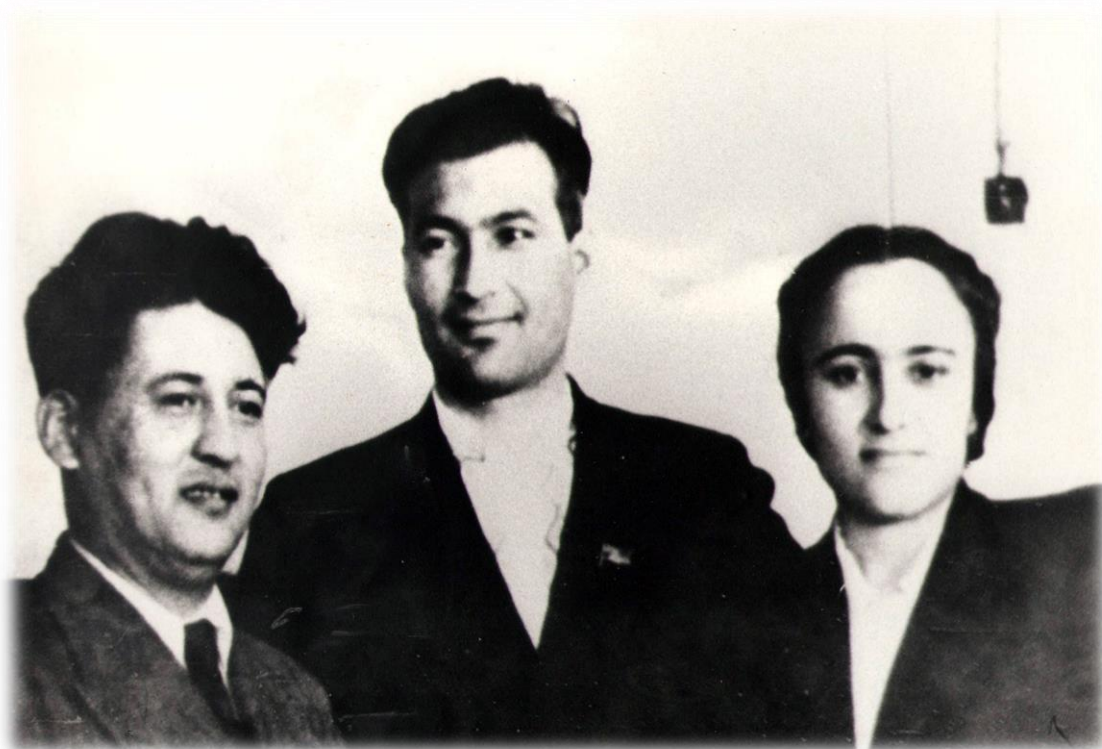
Саҳифае аз дастнависи М. Турсунзода

АЗ РЎЗГОРИ ДАВРОНИ ҶАВОНИИ ШОИР

Дар ҷавонӣ порое аз кӯҳ будам, баъд аз ин
Сад қасам, ки ман чудо аз ӯ намегардам дигар.

Мирзо Турсунзода, Шароф Рашидов ва Зулфия

Бо ҳамсабақон дар Дорулмуаллимини шаҳри Тошканд

**Мирзо Турсунзода дар ҳалқаи ҳамсабақон.
Дорулмуаллимини тоҷикии шаҳри Тошканд.
Соли 1925**

**А. Дехотӣ, командир Топалев, М. Турсунзода,
апрели соли 1942**

Абдусалом Дехотӣ ва Мирзо Турсунзода

Устод Айни, Лохутӣ, Мирзо Турсунзода ва дигарон, соли 1943

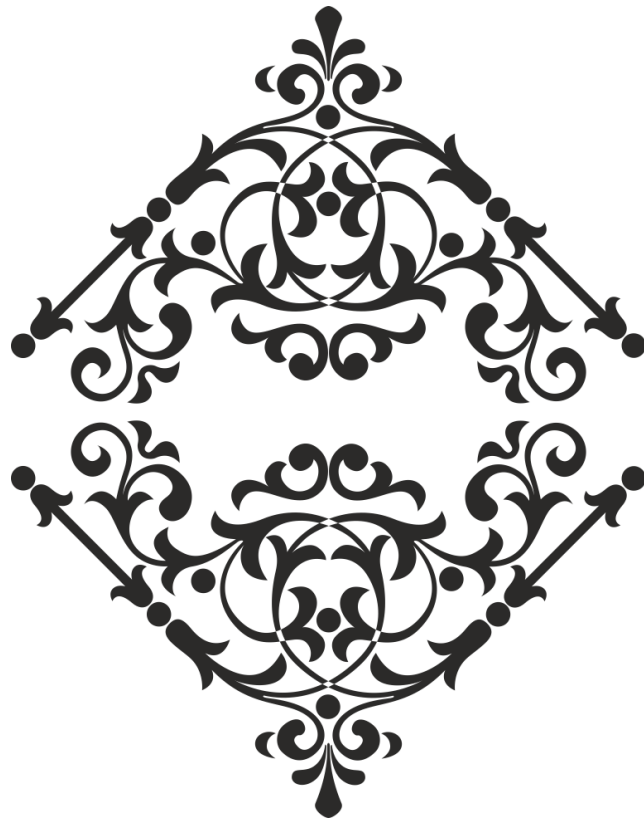

ОШЁНИ БАЛАНД
ШЕЪРХО

ВАТАН

Баҳор омад, зи умрам боз як соли дигар бигзашт,
Тамоми зиндагӣ оҳиста аз пеши назар бигзашт.
Ба мисли гӯшту нохун ҳамеша бо Ватан будам,
Агарчи нисфи умри беҳтаринам дар сафар бигзашт.

Ватан, дар ҳар кучо омад ба сар форама ҳавои ту,
Ман аз он сӯи укёнус бишнидам садои ту,
Агарчи дар миён тӯфону мавҷи баҳрҳо буданд,
Вале омад ба гӯши ман садои рӯдҳои ту.

Ба вақти бозгаштан чун расидам бар ҳудудат ман,
Зи сар то по шудам мафтуну шайдои намудат ман.
Нишастам дар замини ту, паридам дар ҳавои ту,
Ба овози дурудат ман, ба оҳанги сурудат ман.

Агарчи борҳо афтодам аз ёру диёрам дур,
Ба сайёҳӣ маро карданд гарчи дӯстон машхур,
Вале ман дар ҳама ҷо, дар ҳама кунҷу канори даҳр
Ҳамеша бо Ватан будам, ҳамеша бо Ватан масрур.

Соли 1965

ЗАМИН

Дар фазо парвоз кардам гарчи аз рӯи замин,
Чашмро аммо намекамдам ман аз сӯи замин.
Бо ситора ҳамнишин, бо моҳ гаштам ҳамнафас,
Лек будам сархушу сармаст аз бӯи замин.

Бори аввал дар замин сар шуд тапиданҳои дил,
Бо умеди зиндагӣ захишаданҳои дил,
Тӯшаи раҳро ба дӯши хештан бардошта,
Сабру тоқатро надоништа давиданҳои дил.

Зинда кардам дар замин ман шуълаи хомӯшро,
Бо сухан дар чӯш овардам дили бечӯшро,
Ман ба ҳар як тифли аз модар бадунёмада,
Боз кардам аз сари сидку вафо оғӯшро.

Бо замин, бигзор, ки пайванд бошад пои ман,
Дар замин, бигзор, ки бошад муқаррар ҷои ман.
То абад, бигзор, бошад шуълаафкан, шуълабор
Он чароғе, ки фурӯзон гашт дар маъвои ман.

Соли 1965

МАМЛАКАТИ ТИЛОЙ

I

Тоҷикистони советӣ ҳамчу як гулдаста аст,
Қомати сабзаш дар ин боғи ленинӣ рустааст,
Рангу бўяш қимати ҳар мушкро бишкастааст,
Халқи дилшодаш ба вай меҳру муҳаббат бастааст,
3-ин сабаб ҳам хизматашро аз дилу ҷон мекунад.

Мезанам дар ҳар кучояш бо сарафрозӣ қадам,
Бар заминаш бо суруди нав ба нав по мениҳам,
Мекунам наззора бар шаҳру деҳоташ дам ба дам,
Дил намехоҳад, ки чашмам аз тамошояш канам,
Чунки аз шавқаш дили касро хурӯшон мекунад.

Хонаи осудаву уммедгоҳи мо бувад,
Маскани осоишу пушту паноҳи мо бувад,
Чун падар, модар, бародар, такягоҳи мо бувад,
Мухтасар, ҳам ҳомию ҳам иззу ҷоҳи мо бувад,
Халқ аз вай сарбаландиҳо ба даврон мекунад.

Дар фазояш мурғи фӯлодин ба чавлон омада,
Дар заминаш ғур-ғури мошин фаровон омада,
Ҷӯши меҳнат ҳар тараф дар мавчу туғён омада,
Фатҳ дар оғӯши нармаш чун арӯсон омада,
Бар руҳи мо хандаҳои гарму ҷӯшон мекунад.

Кӯҳсораш лаб ба лаб аз кони тиллоясту зар,
Соҳтмонҳояш пур аз мавчи суруди коргар.
Дашту саҳрояш макони пахтакори пурҳунар,
Меваҳои боғҳояш ширин аз шаҳду шакар,
Роҳатафзой ба ҷисму ҷони инсон мекунад.

Роҳҳои борику қаччу килеби пурхатар,
Кӯпрукҳои бади ларзонаки касногузар,
Даштҳои хорзору мудҳиши пурғору ҷар
Сар ба сар гаштанд боғу бўстони пурсамар,
Рафтуомад кас дар онҳо тезу чаққон мекунад.

Аз дили Варзоб печад бар фалак фаввораҳо,
Нурҳои офтобии электр доимо,

Бар сари мо ҳамчу чӯи об мерезад зиё,
Шаҳрҳо, қишлоқҳо равшан шуда чун бахти мо,
Бар дару боми халоиқ нурборон мекунад.

II

Ман намедонам, чӣ сон тасвир созам бо сухан
Рангу бӯи беназири дилкашатро, эй Ватан?!
Гар чаман гӯям, надорад қимататро сад чаман,
Ростӣ гаштӣ бихишти бемисоли марду зан,
Хубият дилро кушода чун гулистон мекунад.

Чашми душман кӯр шуд чун шабпарак аз нури ту,
Сархаму шарманда шуд аз хандаи масрури ту,
Қалби ифлосаш дарид аз наъраи пуршӯри ту,
Хок шуд аз зарби дасту бозуи пурзури ту,
Мезанад чун мор бар худ печу афгон мекунад.

Дар фазоят мепарам озод чун паррандагон,
Медавам дар кӯҳсори хуррамат чун оҳувон,
Сарҳадатро мекунам наззора ҳамчун посбон,
Шеърхонон дар Амуят бо шино ҳастам равон,
Шоиронро ҳусни зебоят ғазалхон мекунад.

Ин ҳаёти сотсиалистӣ баҳори мо шуда,
Кор карда зиндагӣ кардан шиори мо шуда,
Зиндагонии саодатнок ёри мо шуда,
Лоиқи ин аср гаштан ифтихори мо шуда,
Давраи ленинӣ одамро гуҳарсон мекунад.

Мекунам як умр тасвир ин диёри чун бихишт,
Шоирам – тухми суханро мекунам ҳар ҷой кишт,
Менависам достони доҳию хоҳам навишт,
Пора месозам никоби душманони бадсиришт,
Насли нав ҳам корҳои болшевикон мекунад.

Доҳии боқудрати меҳнаткаши рӯи замин,
Мебарад моро ба сӯи бахт бо роҳи Ленин,
Ҷисмаш аз фӯлод сахту дасташ аз оҳан матин,
Чехрааш аз офтобу аз шафақ ҳам оташин,

Гӯшаҳои дурро ҳатто дурахшон мекунад.

Тоҷикистон, фахр кун, ки нестӣ дигар асир,
Нестӣ дар зери зулми бою чаллоду амир,
Раҳнамоят ҳаст партия дар ин даври кабир,
Дастгири меҳрубонат халқи руси беназир,
Ҳарчи хоҳӣ, раҳбарат, албатта, эҳсон мекунад.

Сарҳадат қуфлу калиду посбонат ҳам далер,
Душманат чун рӯбаҳ асту ҳомият монанди шер,
Гар ба ҳокат сар дарорад душманат, нокарда дер
Ҳомият он сон занад, ки зуд афтад ӯ ба зер,
Пайкарашро ҳам ба хоки тира яксон мекунад.

Шод бош, эй Тоҷикистони советӣ, шод бош!
Манзили ободи насли болшевизм-авлод бош!
Ҷаннати роҳатфазои мардуми озод бош!
Мисли Маскав дар сари ҳар кори худ устод бош,
К-ин ҳаёти мо туро машҳури даврон мекунад!

Соли 1938

ХАЛҚИ ДАЛЕР

Ваган, меҳрат ба дил азбаски чо шуд,
Дилам аз хуррамӣ чун ғунча во шуд.
Хуш он касро, ки дар оғӯши гармат
Намояд зиндагию кору роҳат.
Ба монандат касе модар надидаст,
На дидасту на дар олам шундаст,
Ту дилшодастию халқи ту дилшод,
Ту озодастию халқи ту озод,
Сифотат баски беҳаддуҳисоб аст,
Фақат тасвири хуснат сад китоб аст.
Ба ҳифзат халқ аз ҷонаш гузар кард,
Гузар карду дар охир ҳам зафар кард.
Чаро зи зистан бе ту ба даврон
Чӣ ҳочат аз барои насли инсон.
Ба роҳат рехтаст ӯ хуни худро
Чи дар шаҳру чи дар кӯҳсору саҳро,
Агар лозим шавад як бори дигар
Наметобад аз ин раҳ боз ҳам сар.
Ту бахти халқию халқ аз ту хушбахт,
Ҳимоят менамояд вай туро саҳт.
Дигар ин халқ нест он халқи сода,
Ки монад роҳ бар душман кушода.
Чароғи ақли вай дар субҳи Ленин
Дурахшон аст чун хуршеди заррин.
Касе к-ин давраи озод дидаст,
Касе ки лаззати ӯро чашидаст,
Магар хоҳад, ки аз нав банда гардад?
Ба чоҳи бандагӣ афканда гардад?
Агар душман ба хокаш ҳамла орад,
Ба ҳифзи кишвараш ҳар чиз дорад:
Ҳаво пур гардад аз айропланҳо,
Замин аз танку баҳр аз киштии мо.
Тамоми мамлакат дар ҷунбиш ояд,
Замину осмон дар ларзиш ояд,
Чу тӯфон ҷунбад аз ҷо Лашкари сурх,
Сафи пӯлодии ҷанговари сурх,

Фазо гардад ниҳон дар зери тӯфон,
Замин гардад ба зери пой ларзон.
Ба рӯи осмону хушкию об
Бипечонем душманро чу гирдоб.
Кунад ҳар тири мо парвоз чун барқ,
Аз он душман шавад дар хуни худ ғарқ,
Уфуқ з-оташ либоси сурх пӯшад,
Фалак оташ барорад, баҳр чӯшад.
Агар бар яксаду ҳафтод милён
Ҳукумат чун диҳад якбора фармон,
Ба по шӯрида хезад зуд чун бод
Ба ҳифзи мамлакат ин халқи озод,
Чаро ки халқи мо халқи далер аст,
Чи вай насли ҷавон асту чи пир аст.

Соли 1939

БА КҶҲСОРИ ТОЧИК

Салом, эй кӯҳсори Тоҷикистон,
Диёри пурсафои хубрӯён.
Ғазалхон омадам монанди булбул
Ба боғат парзанон дар дидани гул.
Баландӣ он қадар дар қадду қомат,
Ки ҳатто «Боми дунё» гашта номат.
Сарат аз барф гарчанде сафед аст,
Дилат аммо чавону пурумед аст.
Ҳамеша сабзу хуррам домани ту,
Тароватбахш боғу гулшани ту,
Даруни синаат чун Панҷ пурҷӯш,
Танатро лолаҳо бинмуда гулпӯш.
Ба ёдат ҳаст, як вақте ба инсон
Ҷафо кардию бигрифти аз ӯ чон,
Чу тири тӯпи сарватдори дунё
Ҳаво додӣ ба сӯяш тармаҳоро,
Ба зери жолаву борон гирифтӣ,
Раҳи чангу раҳи толон гирифтӣ,
Ба одамҳои очиз ханда кардӣ,
Ба дом оварда ӯро банда кардӣ.
Ба болоят агар парранда ногоҳ
Паре мезад, параш месӯхт чун коҳ,
Рамиданд аз ту мурғони хушовоз,
Накардӣ баҳрашон оғӯши худ боз.
Чу дидӣ мардуми оҳанирода,
Даҳонат монд аз ҳайрат кушода.
Гирифтандат ба зери ҳукму фармон,
Шудӣ қоил ба азми болшевикон.
Кунун аз ҳусни худ гаштӣ сарафроз
Ба монанди сияҳчашмони Дарвоз.
Муборак роҳи нав, эй кӯҳсорон –
Қаротегину Дарвозу Бадахшон!
Халос аз рӯзгори танг гаштӣ,
Чу гул бишқуфтию хушранг гаштӣ.
Нишаста рӯи мошин тоҷик имрӯз

Ба ҳар чо меравад бо бахти фирӯз.
Касеро, ки ба ӯ додаст илҳом,
Ҳам озодию фирӯзию ҳам ном,
Ба ёд оварда мекӯшад ба кораш,
Ба нафъи давлату нафти диёраш.

Соли 1940

БА ПОСБОНИ ГАНЧИНАҲО

Солҳо хобидаӣ, эй кӯҳсори тоҷикон,
Бар дари ганчинаҳо чун посбони безабон.
Бар сарат ногоҳ пар мезад агар паррандае,
Аз дамат месӯхтӣ болу параш дар осмон.

Не касе дар ағбаҳоят роҳи рафтан мекушод,
Не касе бар қуллаҳои тези ту по мениҳод,
Гарчи номиданд як кӯҳи туро Кафтаргузар,
Кӯҳи саркаш кафтаронро ҳам гузаргоҳе надод.

Дидаам, аз сабзаҳо хуррам бувад оғӯши ту,
Кабкҳо хонанд форам рӯзу шаб дар гӯши ту.
Кас намедонад, ки чандин аср ҷорӣ гаштаанд
Обҳо аз чашмасори синаи хомӯши ту.

Ҳусни зебои табиат зинати рӯи ту шуд,
Шаршара дар шӯҳаҳоят тори гесуи ту шуд.
Мерамид аз ту ҳаёту марг будат ҳамнишин,
Дилбари танҳои ту бозингар оҳуи ту шуд!

Дастӣ меҳнат кард вайрон хоби ороми туро,
Соҳт равшан чехраи субҳи туро, шоми туро.
Қудрати ин халқро бингар, ки болотар намуд
Аз сари ҳар қуллаат ҳам шуҳрату номи туро.

Мо кунун аз оби ту рӯят дурахшон кардаем,
Зиндагониро дар оғӯши ту ҷӯшон кардаем.
Мо тилисмадро шикаста аз сари мардонагӣ
Ихтиёратро ба зери ҳукми инсон кардаем.

Ганчи худро рез акнун пеши пой фотехон,
То Ватан гардад тавонотар аз ин ганчи равон,
То дурахшон гардад аз ҳар пора лаъли кӯҳсор
Як чароғи тозае дар бўстони тоҷикон.

Соли 1946

ОҶАНРАБО

I

Он қадар дар дилписандӣ дилписандастӣ, Ватан,
Дар сари тасвири хуснат кас намеёбад суҳан,
Ҳеч дар дунё надорад рангу бўятро чаман,
Аз ту дар осоишу роҳат бувад чон дар бадан.
Чунки инсонро фазои дилкушо гардидаӣ,
Халқ чун оҳан, ту чун оҳанрабо гардидаӣ.

II

Аз бароят чон диҳад инсон агар, арзандаӣ!
Синаро созад ба ҳифзат гар сипар, арзандаӣ!
Дар адои хизматат тозад ба сар, арзандаӣ!
Аз сарат пошанд мардум симу зар, арзандаӣ!
Чунки инсонро фазои дилкушо гардидаӣ,
Халқ чун оҳан, ту чун оҳанрабо гардидаӣ,

III

Дар фазоят чун кабутар доимо пар мезанам,
Сар ба полезат дарорад ҳук агар, сар мезанам!
Бар дилаш ҳамчун сипоҳи сурх ханҷар мезанам,
Чун табар гӯё ба фарқи ҳезуми тар мезанам!
Чунки инсонро фазои дилкушо гардидаӣ,
Халқ чун оҳан, ту чун оҳанрабо гардидаӣ.

IV

Аз нигоҳи меҳрангезӣ даҳои беназир
Шод дар оғӯши пурҷӯшат чи барною чи пир,
Банда будӣ, лек Ленин гашт ёру дастгир,
Кард озодат, намонӣ дигар хору асир.
Чунки инсонро фазои дилкушо гардидаӣ,
Халқ чун оҳан, ту чун оҳанрабо гардидаӣ.

Соли 1939

ГУЛ МЕКУНАД

Мамлакат аз ҳиммати меҳнаткашон гул мекунад,
Сабзу хуррам гашта боғу бўстон гул мекунад.
Лола мерӯяд ба дашту чӯлҳои бесамар,
З-ин сабаб рухсораи колхозчиён гул мекунад.
Обҳо ғелида рӯи марғзорон мераванд,
Ҳар ниҳоли пахтаи мо қадкашон гул мекунад.
Мерасад боди баҳори тоза аз оби канал,
Аз пай Фарғона боғи тоҷикон гул мекунад.
Зиндагонии фараҳбахшанда дар ҳар хонадон,
Дар баҳори нозанини беҳазон гул мекунад.
Рав хиромидан гир, эй товус, эй булбул, саро,
К-ин Ватан беинтиҳо дар ин замон гул мекунад,
Дар баландӣ нест ғайр аз номи мо чизе баланд,
Шуҳрати мо аз замин то осмон гул мекунад.
Ҳеч медонӣ, магар, эй офтоби шуълавар?
Равшании бахти мо партавфишон гул мекунад.
Зебу зиннатҳои мулки мо бувад аз ҳад фузун,
Бол, эй табъам, ки шеъри шоирон гул мекунад.
Дастӣ қудратноки халқи мо Ватанро гул кунанд.
Бо ҳамин қудрат яқин фардо чаҳон гул мекунад.

ХАЙР, МОДАРИ АЗИЗ!

Модарам, меравам аз пеши ту ман
Ба дифои шарафу шаъни Ватан.
Меравам то ки зиреҳ пӯшам ман,
Дар раҳи фатҳу зафар кӯшам ман.
Хабар омад, ки ба торочи чаман
Боз карда пари худ зоғу заған.
Модарам, дар сари хашму ғазабам,
Бо сари гарму тани ғарқи табам.
Мепарам сӯи фазо мисли уқоб,
То кунам зоғи сияхро дарёб;
Мепарам рӯ ба чанубу ба шимол,
То ки орам ба сари хасм завол.
Барқсон пора кунам абри сияҳ,
То насозад руҳи хуршед панаҳ.
Сангаму оҳанаму пӯлодам,
Сипари мамлакати озодам.
Аз сари лонаи чуғзон гузарам,
Бомба резонда чу борон гузарам.
Ғазабам оташу қаҳрам тир аст,
Синаам тӯпу парам шамшер аст.
Мебарам дар сари болам-тобон
Ахтари толеи халқони чаҳон.
Кӣ тавонад, ки маро банда кунад,
Халқро аз ватанаш канда кунад?!
Ин фақат хоби фашистона бувад,
Орзуи саги девона бувад.
Модар аз чехраи гулгуни писар
Нарм бўсиду гирифташ дар бар,
Гуфт: «Рав, чанги далерона бикун
Ҷанг бо лашкари бегона бикун.
Бош фарзанди сазовори падар,
Лоиқи ин Ватан, ин хонаву дар».
Фурсате рафту зи паҳлуи саҳоб
Ҷилва кард ахтари пурнури уқоб,
Чашми модар ба фазо дӯхта шуд,
Рухаш аз шуъла барафрӯхта шуд.

Соли 1941

ҲАРГИЗ

Ту зинда бош Ватан – хонаи умеди халқ,
Ки бе ту нест дилу ҷони шодмон ҳаргиз.
Даме, ки мешумурам пурбаҳо суханҳоро
Баландтар зи Ватан нест дар забон ҳаргиз.
Чӣ медиҳӣ ба Ватан?
Ҳар касе ки пурсидам,
Ҷавоб дод:
«Надорам дарег ҷон ҳаргиз!»
Миёни халқу Ватан саҳт аҳду паймон аст,
Набуду нест ҷудой дар ин миён ҳаргиз.
Агарчи зад ба тани мамлакат аду ханҷар,
Вале нагашт Ватан сусту нотавон ҳаргиз.
Агарчи тохт ба сӯяш ҷу «барқ» душмани ду,
Накард ҳам сари тоат ба хоинон ҳаргиз.
Надидаву нашунида на чашму на гӯше
Ба мисли тӯдаи Гитлер ваҳшиён ҳаргиз.
Тамоми зулм, хиёнат, ҳақорати ўро
Намекунем фаромӯш дар ҷаҳон ҳаргиз.
Дили даридаи модар, сари буридаи тифл
Намешаванд зи пеши назар ниҳон ҳаргиз.
Ба бод рафтани номуси духтарони ҷавон,
Пуроб гаштани чашмони хоҳарон, ҳаргиз,
Ба шаҳру деҳаи мо сӯхтор афкандан,
Хароб кардани фабрику шахту кон, ҳаргиз.
Намекунем фаромӯш, то ҷаҳон боқист
Тамоми ин ҳама кирдори хоинон ҳаргиз.
Сипоҳи сурх, ки гирандаи қасоси мост,
Намедихад ба аду заррае амон ҳаргиз.
Ба посбонии мо чашмҳои Лашкари сурх
Намезананд мижа ҳамчу дидбон ҳаргиз.
Фурӯғи чеҳраи лаълаҳтарони қасри Кремл
Намешавад нафасе кам дар осмон ҳаргиз.
Намепарад зи руҳи бӯстони колхозӣ
Намуди зеби Ватан – ранги арғувон ҳаргиз.
Фазои мо, ки ғуборе дар он наёбад ҷой,
Намедихад ба сиёҳии шаб макон ҳаргиз.
Ба хонадони азими башар намемирад
Ҷароғи ленинӣ дар даҳр ҷовидон ҳаргиз.

Соли 1942

ФАРЗАНДИ ТУ МЕОЯД

Кушо оғӯши меҳрангези худро, эй диёри ман,
Ту, эй гаҳвораи ачдодҳои номдори ман,
Замину боғҳои пурсафои лолазори ман,
Дехоту шаҳрҳои пур зи шаъну ифтихори ман,
Ки сӯят меҳмон гардида фарзанди ту меояд.

Ҳамон тифле, ки бо сад нозу неъмат парваридӣ ту,
Ҳамон тифле, ки аз баҳри саодат офаридӣ ту,
Ҳамон тифле, ки онро дар баҳои чон харидӣ ту,
Ҳамон тифле, ки буд ҳам орзуву ҳам умеди ту.
Бузургу қаҳрамон гардида фарзанди ту меояд.

Диловар он писар рӯзе, ки мардона ба майдон рафт –
Ба зидди душмани ғаддор¹ – бар зидди фашистон рафт,
Ба мисли оташи қаҳру ғазаб аз Тоҷикистон рафт,
Чу фарзанди вафодори Ватан бо аҳду паймон рафт,
Ватанро посбон гардида фарзанди ту меояд.

Писар нагзошт, ки ин мулки шодӣ ҷои ғам гардад,
Ба ҷои адлу инсофу карам ҳоким ситам гардад,
Писар нагзошт, ки қадри башар хоки қадам гардад,
Сари болои халқи мо ба назди хасм² ҳам гардад,
Ачал бар душманон гардида фарзанди ту меояд.

Ба истиқболи он гул мисли пойандоз меояд,
« – Муборак бод!» – аз Помиру аз Дарвоз меояд.
Дил аз шодӣ ба мисли боз дар парвоз меояд,
Ба гӯшам нағмаи «Шаҳноз»³ аз ҳар соз меояд,
Суруди шоирон гардида фарзанди ту меояд.

Биё, маҳбуб!

Омад ёри ту, чун интизорон бӯс,
Аз он рухсораҳои ошнои марди майдон бӯс,

---

1. Ғаддор – бевафо, паймоншикан, хиёнаткор.

2. Хасм – душман.

3. «Шаҳноз» - номи яке аз мақомҳои фаръии Шашмақом.

Ту ҳам, эй модари хушбахт, бо меҳри фаровон бӯс,
Тамошо кун рухашро гарму ҷӯшон бӯс, чандон бӯс,
Ки фаҳри модарон гардида фарзанди ту меояд.

Соли 1944

ОФАРИН

Офарин бодо шуморо, паҳлавонон, офарин!
Марду занҳои далери Тоҷикистон, офарин!
Шавқатон моро ба колхозии шумо овардааст,
Эй сазоворони меҳру ҳурмату шон⁴, офарин!
Рафта дар ҳифзи Ватан мардона фарзандонатон
Бо писарҳои шумо мардони майдон, офарин!
Содиқона меҳнати колхозчиён афзун намуд
Қудрати ин мамлакатро, садҳазорон офарин!
Халқи оламро кунем озод аз зулми фашизм,
То ба мо гӯяд тамоми даври инсон офарин.

Соли 1944

---

4. Шон – шаъну шараф.

БАХТИ ЧОВИДОН

Чӣ ғам дорам, диёри хубтар аз бӯстон дорам,
Қавиазму зафарэҷод халқи қаҳрамон дорам.
Ба болои сарам мурғи саодат мекунад парвоз,
Замини сабзу хуррам, обҳои зарфишон дорам.
Дар оғӯши Ватан фазлу камоли нав ба нав ёбам,
Чаҳон донад, ки бе зулму асорат ман чаҳон дорам.
Суруди ин дили шоди маро ҳеҷ интиҳое нест,
Ба васфи кишвари озод садҳо достон дорам.
Замини тоҷикон гул кард, боғи тоҷикон гул кард,
Дили хуррам, сари сабз аз баҳори тоҷикон дорам.
Ба қонунномаи худ пешво бо хатти зар бинвишт
Ҳуқуқи халқҳоро, бин чӣ бахти ҷовидон дорам!

Соли 1947

ГУЛ КУН БА БАХТИ МО, ВАТАН

Эй кишвари фатху зафар,
Уммеди авлоди башар,
Шуд душманат зеру забар,
Озод гаштӣ аз хатар.

Гул кун ба бахти мо, Ватан,
Мисли гулистону чаман.

Бо меҳнати шоёни мо,
Дасти зафармандони мо,
Бо раҳбарии партия –
Сарлашқари пуршони мо.

Гул кун ба бахти мо, Ватаи,
Мисли гулистону чаман.

Дар кӯчаҳоят тӯй шуд,
Бому дарат хушбӯй шуд,
Монанди хуршеди ҷаҳон
Халқат дурахшонрӯй шуд.

Гул кун ба бахти мо, Ватан,
Мисли гулистону чаман.

То ин ки бошӣ дар амон
Минбаъд ҳам аз душманон,
Ҷонро намедорад дарег
Дар ҳифзи ту пиру ҷавон.

Гул кун ба бахти мо, Ватан,
Мисли гулистону чаман.

Соли 1947

БОЗГАШТ

Чун ниҳодам пои худро бар сари хоки Ватан,
Борҳо бӯсидам аз рухсораи поки Ватан.
Муддате будам агарчи дур, аммо ёди он
Мевазонидам ба сар боди фараҳноки Ватан.

Хешро мебинам акнун боз дар оғӯши ӯ,
Боз меҳонам суруди тозае дар гӯши ӯ,
Боз мегирам нафас ман аз ҳавои беғубор,
Боз менӯшам ман об аз чашмаи пурчӯши ӯ.

Шодам, аммо меҳӯрам ғамҳои халқи дигаре,
Дар назар меоварам торочгашта кишваре.
Халқи ҳиндуи ситамкашро расон аз мо салом,
Эй суруди ман, агар дорӣ ту ҳам болу паре

Ман аминам, мерасад ҳар як садои мо ба ӯ,
Ҳар як овози пур аз меҳру вафои мо ба ӯ,
Кӯҳсорон ҳеҷ натвонанд садди раҳ шаванд,
Мебарад бӯи муаттарро ҳавои мо ба ӯ.

Соли 1947

РҶДИ МАН

Рӯди ман олам дигар шуд,
Сарзаминат пурсамар шуд,
Даври ман, даври ҳунар шуд,
Дидаву дил пуршарар шуд,
Ту ҳамоноастӣ, ҳамон,
Ту ҳамоноастӣ, ҳамон,
Ту ҳамоноастӣ, ҳамон.
Ту ҳамоноастӣ, ҳамон.

Осмон дар синаи ту аксандозӣ кунад,
Бо чамоли ту ситора шӯхию бозӣ кунад,
Оламеро ҳусни ту аз хештан розӣ кунад,
Моҳи гардун дар дили шаб гарданафрозӣ кунад.

Медавӣ дар кӯҳсору сар ба сангон мезанӣ,
Уштури мастӣ магар, ҳар сӯй ҷавлон мезанӣ?
Даст бар сар мӯхарошон,
Қатраҳои сардро бар кӯҳсорон мезанӣ,
рӯхарошон мезанӣ.

Дар канорат то саҳаргаҳ ҷой кас гирад,
Бо нигоре домани ишқу ҳавас гирад,
Ҷои сабза давра дар болои хас гирад,
Фориғ аз кори ҷаҳон як дам нафас гирад,
хуш аст,
хуш аст.
хуш аст.
хуш аст.

Тезтар, бурротар обат аз дами шамшер ҳам,
Софтар аз оби чашми тифли бетақсир ҳам.
Пурчилотар аз рухи хуршеди оламгир ҳам,
Тундтар аз бод ҳам, аз бодпо нахчир ҳам.

Як назар кун, рӯди ман, атрофи ту тағйир ёфт,
Аз дами ту дашти бирён чораву тадбир ёфт,

Гарчи бепарво дили ман раҳ ба сӯят дер ёфт,
Ҷар чи бошад хусни ту, дар шеъри ман тасвир ёфт.

Боз мебинам, ки рӯдам,

Ту ҳамонастӣ, ҳамон.

Пеши ту ман дар сучудам,

Ту ҳамонастӣ, ҳамон,

Дил ба рӯят ман кушудам,

Ту ҳамонастӣ, ҳамон,

Гӯш нокарда сурудам

Ту равонастӣ, равон...

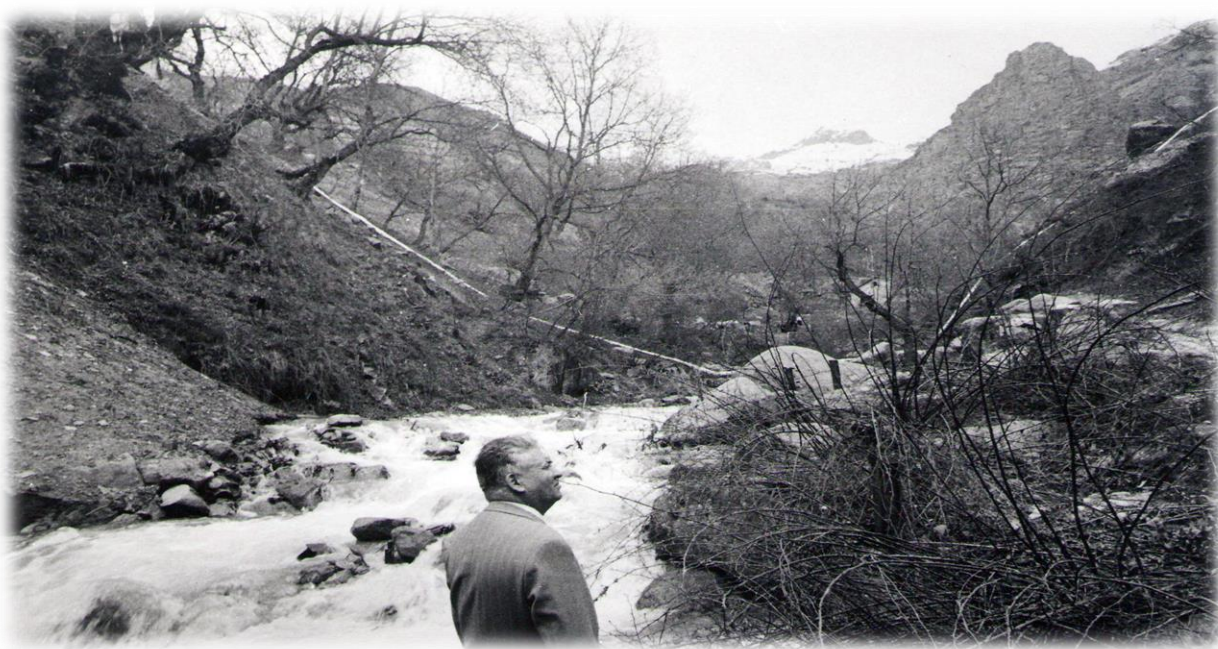

РҶДИ КУҲӢ

Нишастам дар лаби дарёи кӯҳӣ,
Ба худ ман ёфтам маъвои куҳи.
Сараш бар санг мезад рӯди кӯҳӣ,
Ба доман чанг мезад рӯди кӯҳӣ.
Ба мисли шири навчӯшидае буд,
Палангу бабри хуннӯшидае буд.
Дара аз ғурриши обаш садо дод,
Насимаш рӯхро, чонро ғизо дод.
Нишастам дар канораш, шеър гуфтам,
Ҳамеша аз насимаш табъ суфтам:
Бад-ӯ гуфтам, ки рӯди равшанасти,
Муроду мақсади ҳар гулшанасти.
Дилат пурчӯш, рӯят нурбор аст,
Ба ҳар ҷое ки рафтӣ, навбаҳор аст.
Ҳавои боғу бустон хуррам аз туст,
Замини Тоҷикистон хуррам аз туст.
Чароғи хонаи моро фурӯзӣ,
Лаби чоки биёбонро ту дӯзӣ.
Ту ваҳшӣ будию мо ром кардем,
Туро бо коммунизм инъом кардем.

Хоҷаобигарм, июли соли 1959

رود کوهی

نشستم در لب دریای کوهی ،
بخود من یا فتم ما وای کوهی ،
سرش بر سنگ میزد رود کوهی ،
بدامن جنگ میزد رود کوهی ،
به مثل شیر نوحوشیده ای بود ،
بلنگ و بر خون نوشیده ای بود ،
دره ز زغرش ~~کاش~~ صدا داد ،
نیش روح را جا ز اغدا داد ،
نشستم در کنارش شو گفتم ،
همیشه از نیش طبع نفتم ،
پند او گفتم که رود روشن است ،
مرا در مقصد ~~مرا~~ گلشن است ،
دلش بر جوش رویت نور بار است ،
بهر جای که رفتی نو بهار است ،
هوای باغ وستان خرم از تو است ،
زمین تا حیکت آن خرم از تو است ،
چراغ خانه ما را فروزی ،
دل خاک بیابان را تو فروزی .

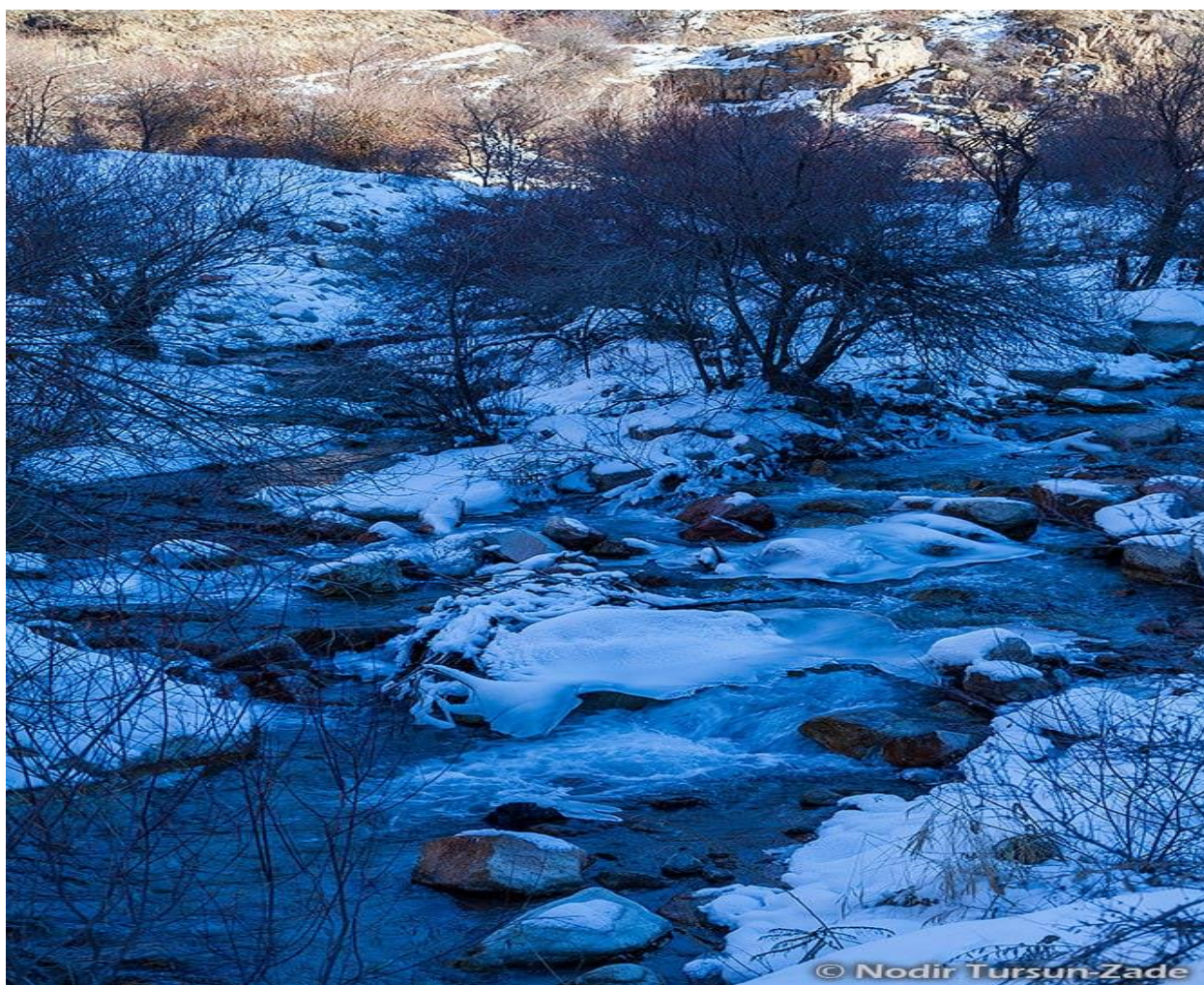
تو وحشی بودی و ما رام کردیم
ترا با کاموشیم انعام کردیم

خواجہ آگم، ایول ۱۹۵۹

Дастнависи шеъри «Рӯди кӯҳӣ»

БОЗ ҲАМ ДАР БОРАИ РҶДИ КҶҲЙ

Пеш гардад рӯди кӯҳӣ беҳабар аз пушти сар,
Дар раҳи худ бар қафояш ҳеч нандозад назар.
Аз намаш хуррам шавад дашту биёбони фарох,
Кӯҳсоронро кунад пайваста бо баҳри Хазар.
Рӯд гирад ибтидо аз кӯҳсорони қатор,
Деҳахову шаҳрҳоро рӯд орад навбахор.
Рӯд хушкидан надорад, ҳаст шӯҳу беқарор,
Модаре чун кӯҳ дорад дар мақомаш устувор.

ДАР БОМИ ЧАҲОН

Зиндагонӣ мекунад тоҷик дар Боми Чаҳон,
Сарбаландиро нигар, ҳамсоя шуд бо осмон.
Нуқра пошад гунбади сабз аз сараш шаб то сахар,
Мисли домод аст тоҷики советӣ шодмон.

Аз сари Боми Чаҳои наззора дунё мекунем,
Дӯстиро бар хама пайваста илқо мекунем.
Дар миёни ирқҳо фарқи дигар боқӣ намонд,
Идхоро дӯстӣ якҷоя барпо мекунем.

Фарқ боқӣ монд, байни бандаю мухтор монд,
Фарқ танҳо байни истиклолу истеъмор монд.
Фарқ боқӣ монд ҳоло дар миёни адлу зулм,
Монд, аммо чун матои кӯҳна аз бозор монд.

СУРУДИ КҶҲИСТОН

Қатра аз ях мечакад, аз шӯха резад шаршара,
Рӯд чорӣ мешавад, гуфторхо дорад дара.
Мисли абри паст гашта об мечӯшад рама
Ҷастухезе мекунад ширмаст дар як сӯ бара.

Ман, ки аз модар таваллуд гашта дидам кӯхро,
Меҳри дил бахшидаму бо ҷон харидам кӯхро.
Ҷар канори чашма будам дар миёни арчазор,
Аз забони мурғхо равшаи шунидам кӯхро

Барфи болои сари мо нукрасон рахшон бувад,
Оби рӯдам мисли ишқи ошиқон ҷӯшон бувад.
Ҷар касе гӯяд, ки кӯҳистониям, бовар макун,
Бингар аввал, ки дилаш соф аст ё вайрон бувад.

© Nodir Tursun-Zade

БОҒИ МО

Бахра бардоред, ёрон, аз насими боғи мо,
Аз ҳавои софи чун бахмал ҳалими боғи мо.
Чун гирифтам аз ҳавои рӯи дунё ман нафас,
Нест гуфтам беҳтар аз боди ҳакими боғи мо.
Боғи колхозии моро боғи бемонанд кард,
Боғбон – марди ҳунарманди карими боғи мо.
Аз барои сайри мурғони хушилҳони чаман,
Зиннати олам муҳайё дар ҳарими боғи мо.
Боғи нав бо дасти мо ободу зебо гаштааст,
Хира шуд дар назди ӯ шаъни қадими боғи мо.
Боғи мо як умр пурбор асту сабзу хуррам аст,
Ҳаст эмин боғбон аз хавфу бими боғи мо.

ИЛОЧАМ ЧИСТ?

Туро ман ёд кардам кухсори ман, илочам чист?
Шудам дур аз канори ту диёри ман, илочам чист?
Дар атрофам замини регзори бссамар дидам,
Гули ман, бўстони ман, баҳори ман, илочам чист?
Гузар доранд аз ҳар сӯй одамҳои бегона,
Куҷо монданд он хешу табори ман, илочам чист?
Илочи ман ягона боз гаштан бар Ватан бошад,
Шабу рӯзе шуд ин мақсад шиори ман, илочам чист?
Ватан бо ман набуду буд бо ман дар сафарҳоя
Ғурури кишвари ман, ифтихори ман, илочам чист?
Ватанро ёд кардам ҳар замон дар хеш печидам,
Баромад оби чашми интизори ман, илочам чист?

СИЛСИЛАИ КҶҶИ ҶИСОР

Дидай манзараи силсилаи кӯҳи Ҷисор,
Нуқрагун шаршараи силсилаи кӯҳи Ҷисор,
Рӯдҳои дараи силсилаи кӯҳи Ҷисор,
Акси оҳубараи силсилаи кӯҳи Ҷисор.
Нест ин силсила монанд ба кӯҳи дигаре,
Дорад ин кӯҳ ба худ хос шукӯҳи дигаре,
Кӯҳҳо саф зада ҳастанд ба ҳам дӯш ба дӯш,
Як гурӯҳ аз пасу аз пеш гурӯҳи дигаре.
Бағали кӯҳи Ҷисор аст пур аз чашмаву рӯд,
Гулмаҳӣ диққати сайёд кунад чалб ба худ,
Абрҳо мисли шутур гардани худ карда дароз,
Об нӯшанд зи рӯди чамани сабзу кабуд.
Бағали кӯҳи Ҷисор аст тамошоғаи мо,
Манзилу маҳфили мо, бистари мо, ҷоғаи мо,
Чашмаҳояш дами ҷӯшидану фавворазадан
Гашта монанд ба оҳанги дили оғаи мо.
Кӯҳҳо, ки ба замин пой фурӯ сохтаанд,
Қуллаҳо раҳна ба сакфи фалак андохтаанд.
Мисли байроқи зафар, машғали тобони ҳаёт,
Офтоби сахариро ба сар афрохтаанд.
Гар ниҳӣ по ба заминаш, кафи по нарм шавад,
Ҷисму ҷони ману ту аз нафасаш гарм шавад,
Қатраи шабнами наврехта дар чехраи гул,
Ҷилвагар чун арақи гунаи пуршарм шавад.
Симу зар, сурмаву симоб диҳад кӯҳи Ҷисор,
Ташнагонро шабу рӯз об диҳад кӯҳи Ҷисор,
Чорзону зада дар майкада чун пири муғон,
Ҷоми саршори маи ноб диҳад кӯҳи Ҷисор.
Ман, ки дар домани ин силсила тавлид шудам,
Ҷатраи ашки азову фараҳи ид шудам.
Чун расидам ба сари қуллаи кӯҳи ватанам,
Ҷофизи ин ватани пайрави хуршед шудам.

ОБИ ДУШАНБЕ

Аз кӯҳи баланд аст равон оби Душанбе,
Тар карда лаби ташналабон оби Душанбе.
Ҳарчанд ки чорист ба сад асру замонҳо,
Бо ёди Ватан монда ҷавон, оби Душанбе!

Бас модари он синаи пуршаън ҷибол⁵ аст,
Хушкидани сарчашмаи ин об маҳол аст.
Густурда табиат ба раҳаш сабз гилеме,
Дорои замин асту замон, ҷоҳу ҷалол аст!

То дашти калон сарсари санг аст равона,
Аз мағзи дара «махмил»-и танг аст равона.
Ҳар катраи худ то ба ҳама халқ расонад,
Бо монетаҳо толиби ҷанг аст, равона.

Дар соҳили он манзили ман ҷой гирифтаст,
Як боғу чаманзор саропой гирифтаст.
Бо оби Душанбе шуда ҳамсои наздик,
Ҷо аз ҷигари мамлақати бой гирифтаст.

Пас, умри ману оби Душанбест муқимӣ,
Дар кишвари ман зиндагию зист муқимӣ.
Монанди мани шоири дилдодаи ин об
Дар рӯи ҷаҳон боз дигар кист муқимӣ?

---

5. Ҷабол – шакли ҷамъи ҷабал. Кӯҳи побарҷо, устувор.

САЙРИ ҚИТЪАҲО

Қитъахоро сайр кардам дар ҳавову дар замн,
Сайр кардам, бо баду неки чаҳон гаштам қарин.
Неку бад доранд бо ҳам чанг, чанги беамон,
Шуд яқинам, чанги онҳо нест чанги охирин.

Нест ҳоло дар дигар сайёраҳо бӯи ҳаёт,
Аз замин парвозҳо дорем сӯи коинот.
Одамиро з-ин сабаб гӯяд замин бо илтиҷо,
Деҳ маро, фарзанд, аз ҳар гуна қасди бад начот.

Аз замин беҳтар барои мо дигар сайёра нест,
Беҳтар аз он дидан моро раҳи наззора нест.
Ҷуз заминро ҳифз кардан аз балоҳои азим,
Аз барои насли инсон ҳеч дигар чора нест.

ШЕЪРИ МАН

I

Шеъри ман!

Хуни чигар,

ё пораи дил гӯямат,

Ё шитоби корвон дар роҳи манзил гӯямат,

Ё хурӯчи мавҷ дар домони соҳил гӯямат,

Роҳатат аз ҳад зиёду заҳматат з-он бештар,

Мухтасар сар то ба по савдои мушкил гӯямат.

II

Аз ту омад гар табассум дар лабе, таҳсин туро,

Рафт хоб аз чашми муштоқон шабе, таҳсин туро,⁶

Зистӣ бо мақсаде, бо матлабе, таҳсин туро,

Гар нишастӣ соате дар суҳбати ёри азиз,

Шодмон кардӣ диле бо як гапе, таҳсин туро.

III

Рӯзу шабҳоро паси сар карда, хидмат мекунӣ,

Ҷон фидои номи дилбар карда, хидмат мекунӣ,

Аз арақ пушти лабат тар карда, хидмат мекунӣ,

Гӯш нандозад ба фарёдат агар бераҳм ёр,

Аз фиғон гӯши фалак кар карда хидмат мекунӣ.

IV

Гар даме хомӯш монӣ, шӯру исён мекунам,

Баҳрҳоро ман ба ҷӯш оварда, тӯфон мекунам,

Кӯхро зеру забар аз зарби вулқон мекунам,

Гар ту ёбӣ лоиқи ҳусни нигорам як сухан,

Кишвари дилҳои мардумро гулистон мекунам.

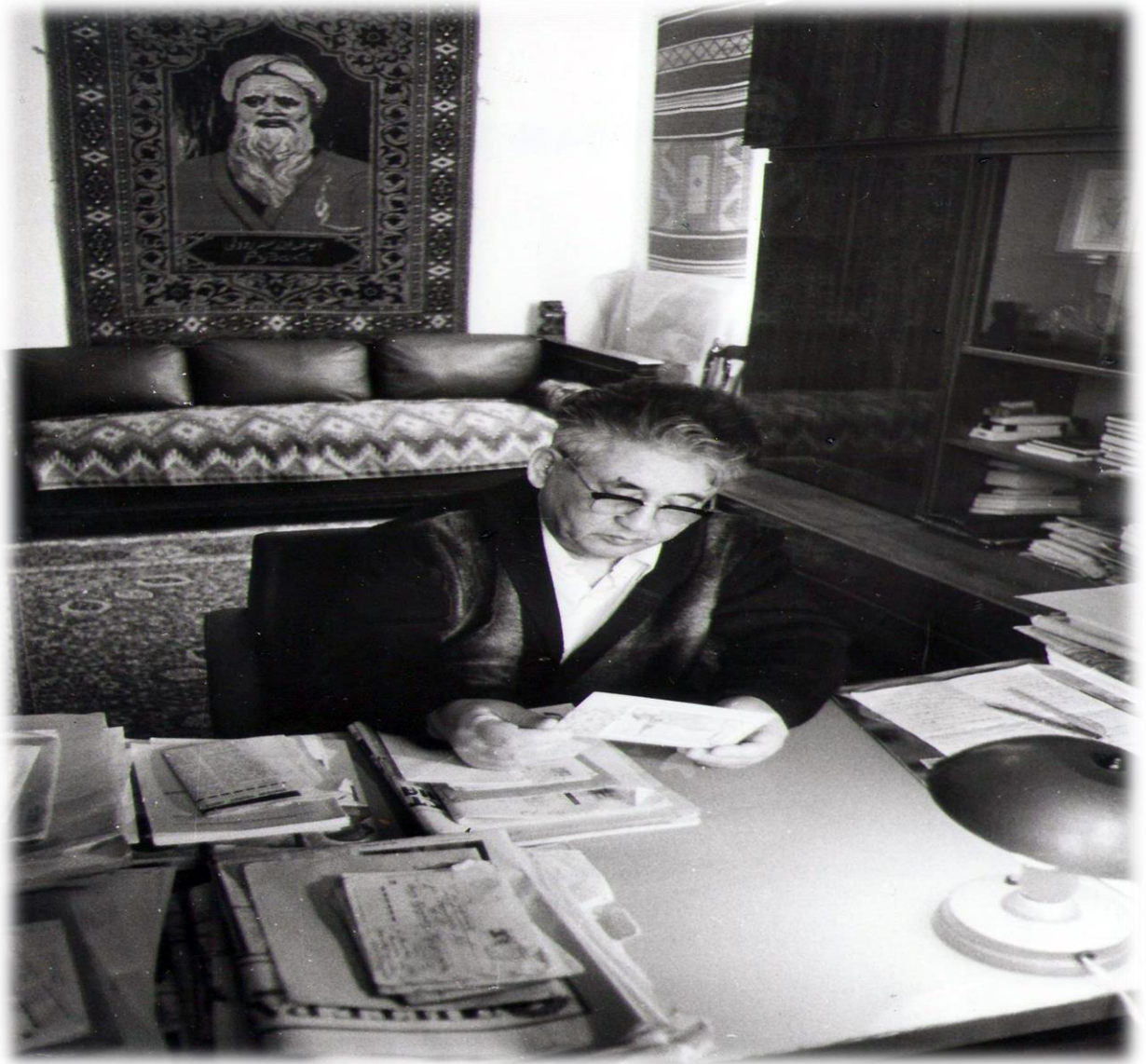
V

---

6. Дар нусхаи дастнавис «Рафт хоб аз аз чашми ошиқ гар шабе, таҳсин туро» омадааст.

Шеъри ман!
Медонамат зебо саманди ман туй,
Рӯзи майдон беамон тире каманди ман туй,⁷
Осмони беғубори дилписанди ман туй,
Дуртар, болотар аз арзу само парвоз кун,
Чунки танҳо кавкаби бахти баланди ман туй.

---

7. Дар нусхаи дастнавис мисраъҳои дуёму сеюм ба ин тартиб омадаанд:
Осмони беғубори дилписанди ман туй,
Рӯзи майдон беамон тире каманди ман туй,

شعر من

شعر من *

خون جگر یا یاره دل گویمت ،

یا سحاب کاروان در راه منزل گویمت ،

یا صداهای خروج موج ساحل گویمت ،

راحتت از حدز یا دوزخست زان بیشتر

مختر سر تا پیا سودای مشک گویمت .

از تو آمد گویشم در لیس تحسین ترا

~~گر کجایی خواب محمدری غایتی تحسین ترا~~

ز بستی بامقصدی بامطلی تحسین ترا .

گر نشسته ساعتی در محبت یار عزیز

شادمانی کردی دلی باید گوی تحسین ترا .

روز و شبها را بس ~~و~~ سر کرده خدمت میکنی ،
 جان فدای نام دلبر کرده خدمت میکنی ،
 از عرق پشت لبش تر کرده خدمت میکنی ،
 گوش نندازد به فریادت اگر به رحم یاری ،
 از فغان گوش فلک سر کرده خدمت میکنی .

گر دمی خاوش مانی شور و عصیان میکنم ،
 بحرهارا من بچوش آورده طوفان میکنم ،
 گوه را ز بر دوزخ از قرب و لقان میکنم ،
 گر تو یابی لایق حسن نگارم یک سخن ،
 کشور دلپای مردم را گلستان میکنم .

۳

شعر من،

میدانمت زیبا سگند من تویی،

آسمان بیخوار دلپسند من تویی،

روز میدان بی امان تیر و کنگد من تویی،

دور تو بالاتر از عرض و سما پرواز کن،

چونکه تنها کویک بخت بلند من تویی.

Барвита, ~~февраль~~ с. 1972
Душанбе

(3.1 с. 183-184)

Аксҳои дастанвисҳои устод Турсунзода
(«Шеъри ман»)

АСРИ МАН

Шиквае аз ту надорам, асри ман,
Чун туй омӯзгорам, асри ман,
Бахти хоболуди ман чунбондай,
Соҳибэъҷозат шуморам, асри ман.
Додай дар беқарориҳои хеш
Тоқату сабру қарорам, асри ман.
Саргузашти ғулғуландози ту шуд
Боиси гуфтугузорам, асри ман.
Гоҳ гирён, гоҳ хандон кардай,
Тифли шӯхи рӯзгорам, асри ман.
Гоҳ рӯятро гирифт абри сиёҳ,⁸
Офтоби нурборам, асри ман.
Аз замин бардошти то осмон
Шухрату шаъни диёрам, асри ман,
Одамиро боз дар ҳайрат гузор,
Қувва⁹и эҷодкорам, асри ман.
Дидай дар имтиҳонҳои бузург
Аҳди худро устуворам, асри ман.
Сар фурувардам ба пеши зан, вале
Шуд фалак дар ихтиёрам, асри ман.
Гар накардам пурра қарзамро адо,
Авф кун, маъзур дорам, асри ман.

Июли соли 1972, ш. Душанбе

8. Ин мисраъ дар дастанвиси варианти аввал «Абри тира гоҳ рӯятро гирифт» ва «Абри тира гоҳ пӯшонида буд» омадааст, ки варианти аввал беҳтар аст.
9. «Лубати» омадааст.

СУРУДИ МАН

Сурудам – ҳофизи рози дили ман,
Аниси булбуловози дили ман,
Уқоби тезпарвози дили ман,
Адиби нуктапардози дили ман.

Ба обу ранги нав овоз сар кун,
Сар овози нав аз банди чигар кун.

Туро медонам, эй мурғи ғазалхон,
Ки озодона дар ин даври даврон,
Дурахшида мисоли дурри ғалтон,
Равонӣ мисли оби чӯйборон.

Гулистонро гули пурхандай ту,
Ба майдон ханчари буррандай ту.

Ту бо ман рӯз месозӣ шабонро,
Мисоли моҳ мегардӣ ҷаҳонро,
Суруда васфи зебо ошёнро –
Ватанро, кишвари чун бӯстонро.

Дили касро мунаввар мекунӣ ту,
Ба мисли гул муаттар мекунӣ ту.

Ватанро қосиди ҳар фатҳи бобӣ,
Ба дасти кӯдакон хоно китобӣ,
Ба осонӣ ба ҳар дил роҳ ёбӣ,
Ба маҷлис гар равӣ, чӯши шаробӣ.

Чӣ хуш бодавлатӣ дар сояи халқ,
Зиреҳ¹⁰ пӯшида аз ғояи халқ.

---

10. **Зиреҳ** – либоси чангие, ки аз ҳалқаҳои оҳанӣ сохта шудааст ва ҳамчун воситаи худмуҳофизатӣ вақти чанг пӯшида мешуд, чавшан.

Ҳанӯз, эй дӯсти ҷонӣ, ҷавонӣ,
Дарахти навраси ин бӯстонӣ,
Шакарпайванди боғи тоҷиконӣ,
Вале обу ҳавои зиндагонӣ

Туро соат ба соат қад кашонад,
Ба ҳадди авҷи сарсабзӣ расонад.

Соли 1946

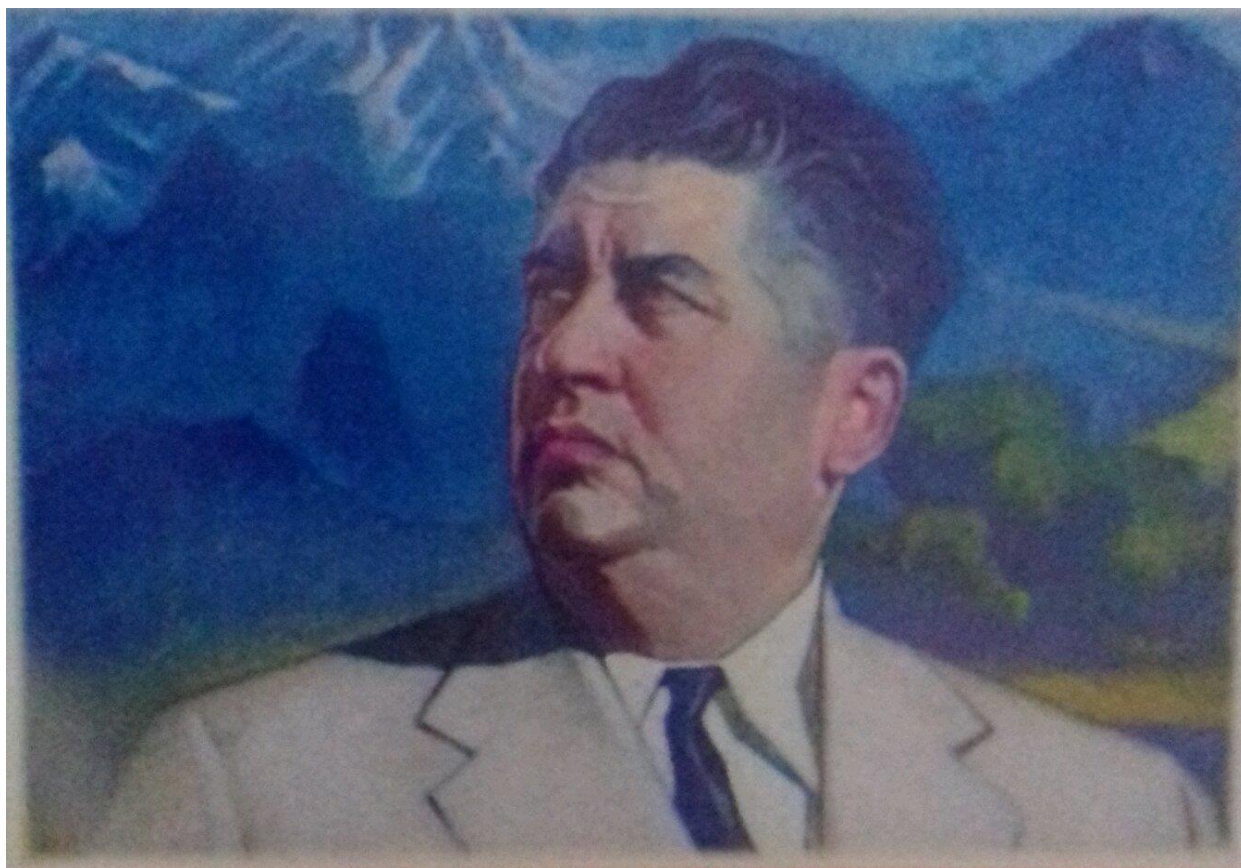
СУРУДИ СУЛҲ

Менависам ман суруди сулхро бо хуни дил,
Бо тапиданҳои беороми рӯзафзуни дил,
То яроқи тез гардида ба дасти дӯстон,
Чангҷӯёнро кунад шармандаи рӯи ҷаҳон;
Дӯстони сулхро то бахшад он илҳои нав,
Минбари нав, нутқи нав, аз фатҳи нав пайгоми нав.
Сулҳу амнийят таваллуд ёфт чун дар мулки ман,
Дӯст медорем онро мо ба монанди Ватан.
Тухфаи қиматбаҳои ҷашни Октябр аст он,
Халқро мондаст чун мерос аз Ленин нишон,
Обҳои кӯҳсорон сӯи саҳро мераванд,
Ҷониби хуршеди тобон донаҳо қад мекашанд,
Турнаҳо саф-саф ба иқлими баҳорон мепаранд,
Мардумони мо ҳам аз ҷон сулхро мепарваранд!
Сулҳ ҳамроҳ аст дар ҳар корат, эй эҷодкор,
Дар нигоҳи ошиқону дар суруди ёр-ёр.
Сулхро хонӣ ту дар байроқи парафшони сурх,
Дар намоишҳои барпогашта дар Майдони сурх.
Сулҳ дар гул-гул шукуфтаниҳои ҷонон кишвар аст,
Дар шуои офтоби толеи баҳру бар аст;
Дар суруди аллаву бедор ҷашми модарон,
Хоби орому табассумҳои хуррам кӯдакон.
Сулҳ – дар уммеи дерини наҷоди туркман,
К-ӯ биёбонро иваз созад ба боғи хештан.
Дар ҷароғони наве, ки Волгаро рахшон кунанд,
Хонаҳои халқи моро равшаниборон кунанд.
Сулҳ – дар роҳи наҷоти ҳам Корея, ҳам Тибет
Бо шаби торик дорад чанг чун рӯзи сафед.
Сулҳ монанди кабутар аз кафи милёнҳо
Дӯстони хоричӣ парвоз дорад дар фазо.

Сулҳ бо имзои моҳо – мардумони фатҳёб
Менамояд нақшаҳои чангҷӯёнро хароб!

Соли 1950

ШОИРО!

Шоиро, аз сӯхтан дорӣ хабар,
Пас, макун аз оташи сӯзон ҳазар!

Сӯхтан пӯлоду оҳан офарад,
Аз шароре тоза гулхан офарад.

Пурхарорат гар намешуд офтоб,
Зиндагӣ мегашт аз сармо хароб.

Бе ҳарорат санг буду дил набуд,
Дилкушою пурсафо манзил набуд.¹¹

Бе ҳарорат не дамидан буд расм,
Не шукуфтан,

не расидан буд расм.

Бе ҳарорат дар лабонат ханда нест,

---

11. Дар дастнавис ба шакли «Гӯр буду пурсафо манзил набуд» омадааст.

Хандаи чун машъали тобанда нест.

Шоиро, аз сӯхтан ҳаргиз манол,
Сӯхтанро дӯст медорад висол.

То насӯзӣ, сохтан мушкил бувад,
Дил ба чонон бохтан мушкил бувад.

Шеър ҳам бояд занад фавворае
Аз танӯри дил чу оташпорае,

Сар занад аз дил, ба дил коре кунад,
Нармтар сангин дили ёре кунад.

Ёр донад, ки чӣ бошад сӯхтан,
Дар вафодорӣ сабақ омӯхтан.

Шоиро, аз сӯхтан дорӣ хабар,
Пас макун аз оташи сӯзон ҳазар!

Августи соли 1962

ГУФТУГӢ БО ХУД

Шоиро, маънии ғурурат чист?
Сабаби кибри нозарурат чист?
Ё ки шеърат чаҳон мусаххар кард,
Шӯру ҳангомаҳои нав сар кард?
Ё ту як шоири хирадмандӣ,
Ки зи сар ба по ҳама пандӣ?
Ақро кардаӣ ту бе эҳсос,
Ба бинои азими назм асос?
Номаи ишқи нотамом кучост,
Сӯхтанҳои бардавом кучост,
Варна, гар шоирӣ, ҷунунат ку?
Дили ҳассосу гарм хунат ку?
Ишқ агар нест, ақл бечон аст,
Дар дилат чиллаи зимистон аст.

ЭЙ ТАБЪИ ОТАШБОР

Ба устод Айни

Хома то фармонбарат, эй табъи оташбор шуд,
Рӯ ба зидди боргоҳу дахшату дарбор шуд.
Фош кард ӯ ҳилаву асрори мақри душманон.
Хонумонсӯзи адӯву қиблаву дастор шуд.
Ӯ ба дунёи куҳан монанди шер исён намуд.
Дасти мазлуми ситамкашро гирифт ӯр шуд.
Духтари тоҷик, то бишнид арзи хомааш.
Чехрааш хандону рахшон, чун рухи Гулнор шуд.
Гашт дармону давои дарди ҳар бечорае,
Лек теғе бар гулӯи душмани маккор шуд.
Ҳар нидои ӯ чунин парвоз дорад сӯйи Шарқ.
Ҳоли сайёдони Ҳинду Чин аз он душвор шуд.
Бин, чӣ сон дар рӯзҳои чашни устоди бузург
Ранҷбар бо ӯ қарини суҳбату дидор шуд

БА А. С. ПУШКИН

Шоири аъзам!

Ту кайҳо шабнишинам кардаӣ,
Хешро монанди ҷону дил қаринам кардаӣ,
Шеърхоятро рафиқи беҳтаринам кардаӣ.
Меравам аз хона берун бо ту ҳангоми сахар
Ман ба истиқболи ҳар як рӯзҳои пурзафар.

Меравад осори ту акнун ба ҳар баҳру баре,
Чун умеду орзуи халқ дорад ӯ паре.
Мепарад озод дар болои ҳар як кишваре,
Бо суруди халқҳои мо ҳамовозӣ кунад,
Бо кабутарҳои таби шоирон бозӣ кунад.

Месурудам ман шабе ҳар мисраи шеъри туро,
Дар забони тоҷикӣ медод такроран садо.
Духтарам Фирӯза ҳам мегуфт,

ки: «Ман борҳо

Хондаам ин байтҳоро дар миёни баччагон».
Ии садое буд, к-ояд аз забони тоҷикон.

Пушкин!

Ту улфати пиру чавон гардидаӣ,
Узви ҳар як хонадони тоҷикон гардидаӣ,
Чун умеди одамийят ҷовидон гардидаӣ.
Дар дили халқию умри халқ бошад пойдор,
Ҳайкали аъзам чу кӯҳӣ, кӯҳ бошад,— барқарор.

Бишнавам аз ҷӯшҳои чашмасор овози ту
Аз шукуфтанҳои боғу пахтазор овози ту,
Аз дили колхозчиёни бахтёр овози ту
Номи ту сабтест дар болу пари иқболи мо,
Дар китоби фатҳҳои рӯзу моҳу соли мо.

Бо ту вақти шеърҳои менишинам рӯ ба рӯ,
Ҳалли ҳар мушкил намоям аз китобат ҷустуҷӯ,

Некбахт аст он ки дорад мислат устоди накӯ
Қуллаи тобон туй,
гар назм бошад ҳамчу кӯҳ,
Ёфт аз шеъри ту назми халқҳои мо шукӯҳ.

Соли 1949

БА РАСУЛ ҲАМЗАТОВ

Ман ба Доғистони ту бе шишаву чом омадам,
Гарчи аз Помир чун авлоди Хайём омадам.
Аз сари кӯхи баланди Тоҷикистон парзанон
Бо тақозои дилу таҳрики айём омадам.

Омадам, то давра гирам бо ҷавонони Ғуниб,
Рози дил ғўям ба оҳучашм хубони Ғуниб.
То занам шояд, ки барқе аз дами шамшерашон
Вақти бозӣ кардани шамшербозони Ғуниб.

Гар ба китфи ман набошад бурка,
  ханҷар дар миён,
Бо чӣ фаҳрам пеши доғистонии абрӯкамон?
Тӯпии худро агар сад бор дар ҷои папах
Сӯяш андозам, ба ман сад бор баргардонад он.

Одамон дар кӯх симу ганҷ ҷустучӯ кунанд,
Ҷон ба каф бигзошта, бо абру борон хӯ кунанд.
Дӯстдорони суруду назм – доғистониён
Назмро монанди гулҳои баҳорон бӯ кунанд.

Сарзаминат, дӯстам, озода маскан будааст,
Дар дили кӯхи ту назму шеър маъдан будааст.
Дар фалак, дар осмон, дар деҳаи Хунзах мудом
Ахтари иқболи шоир нурафкан будааст.

Омадам, то нӯшам аз сарчашмаи ашъор ман,
То шавам масту хумор аз соғари саршор ман.
Гар ту соқӣ бошию гар дӯстдорӣ инчунин
Гирам аз дасти ту ман як бор не, сад бор ман.

Тоҷикон авлоди Хайёманд, гуфтӣ, дӯстам,
Шод фарзандони айёманд, гуфтӣ, дӯстам.
Ҳамқадаҳ ҳастанд бо Хайём доғистониён,
Бо шумо ҳамкасбу ҳамноманд, гуфтӣ, дӯстам.

Хонае, ки дар диёрат чун зиёратгоҳ буд,
Аз тамоми сирру асрори суҳан огоҳ буд.
Аз дили шаб го саҳар меҳмоннавозӣ менамуд
Шоири тоҷикро, ки бо шумо ҳамроҳ буд.

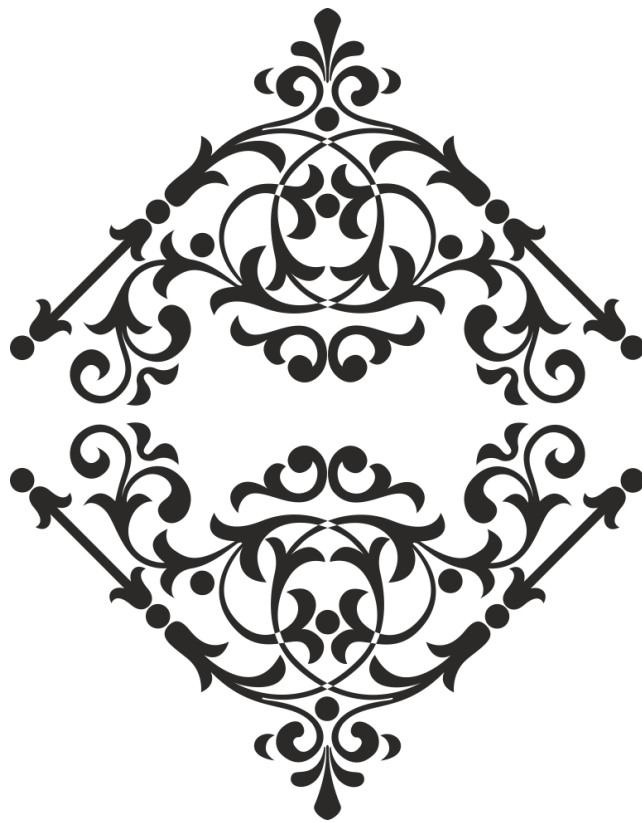
Дӯстам, бигзор, бошад кӯза лабрезии шароб,
Гӯши мо, бигзор, бошад банд бо чангу рубоб.
Ёри мо, бигзор, бошад бо ду шоир ҳамнафас,
Ҳар ду ро санҷида бинмояд якеро интиҳоб.

Соли 1966

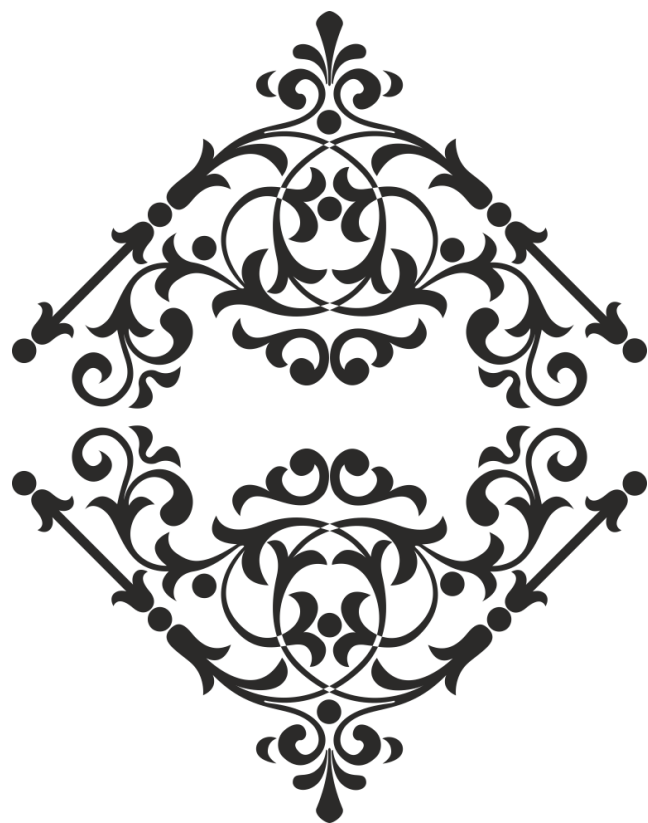
Мирзо Турсунзода ва Расул Ҳамзатов, Техрон соли 1968

ДИЛИ МОДАР

**ШЕЪРҲО ДАР СИТОИШИ
ЗАНОНУ ДУХТАРОН ВА МОДАРОН**

МОДАРАМ

Тифл мондам аз ту, модар, рӯи ту дар ёд нест,
Қомати ту, чашми ту, абрӯи ту дар ёд нест.
Дар суроғат мезанам худро ба ҳар як кӯю дар,
Чунки то имрӯз, модар, кӯи ту дар ёд нест.

Рафтам, аз занҳои пири деҳа кардам ҷустуҷӯ,
Рафта бо санги мазори ту намудам гуфтугӯ,
Гӯш кардам, рафта ҳар як ҷунбиши шохи дарахт,
Бо гиёҳу сабзаҳои дашт гаштам рӯ ба рӯ.

Рӯд мегуфтам, ки ӯ оби маро нӯшида буд,
Кӯҳ мегуфтам, ки дар оғӯши ман кӯшида буд,
Ғӯза мегуфтам, ки карбоси маро пӯшида буд,
Доя мегуфтам, ки бо ман шири гав дӯшида буд,

Чашма мегуфтам, ки омад кӯза бар сар пеши ман,
Хор мегуфтам, ки пояш кард захмин неши ман,
Барқ мегуфтам, ки аз ман буд чашмаш дар гурез,
Абр мегуфтам, ки буд дар гиря кардан хеши ман.

Шаҳд дар комаш ҳамеша талхтар аз захр буд,
Ҳам шарият, ҳам тариқат сарвари бадқаҳр буд.
Модари бечораи ту мухтасар сар то ба по
Як зани н-осудаву як муштипар дар даҳр буд.

Як зани дигар, ки дар деҳ беш аз сад сол дошт,
– Модарат, – мегуфт ӯ, – дар кунҷи лаб як хол дошт.
Кулчарӯ, занҷирмӯ, дар қадду қомат чун ниҳол,
Гар саволе ояд аз мулло, забони лол дошт.

Модарам, дар ёди ту гашту гузоре мекунам,
Баҳри меҳри ту дили худро мазоре мекунам,
Хизмати шоиста бар ёру диёре мекунам,
Назми худро бар сари қабрат шиоре мекунам.

Дӯст дарам, модарам, бо ёди ту қишлоқро,
Рӯдҳои нуқрагину нилгун офоқро,

Чилвагар дар боми мактаб лолагун байрокро,
Ҳамзамон қишлоқиёни дар муҳаббат токро.

Шеър гӯям, ояд аз шеърм садои модарам,
Деҳа гӯям, бар сарам ояд ҳавои модарам.
Солхӯрда гар зане рӯзе дучор ояд ба ман,
Гӯямаш, ки бош, то ҳастам, ба ҷои модарам!

Соли 1966

ДАСТИ МОДАР

Бо ҳамон дасте, ки чодар сӯхтӣ,
Гулхани шаъну шараф афрӯхтӣ,
Бо ҳамон дасте, ки боғ ороштӣ,
Кишвари гул-гул шукуфон хостӣ,
Бо ҳамон дасте, ки манзил сохтӣ,
Қасрҳову кӯшкҳо андохтӣ,
Бо ҳамон дасте, ки дар рӯи замин
Бахтро кардӣ ба фарзандат қарин,

Бо ҳамон дасте, ки кардӣ интиҳоб
Дилпуруна давлати олиҷаноб,
Бо ҳамон дасте, ки шабҳои дароз
Чашми шаҳло карда во аз хоби ноз,
Аллагӯён тифлро хобондаӣ,
То сахар гаҳворааш ҷунбондаӣ.
Бо ҳамин дасте, ки ширам додаӣ,
Сӯям оғӯшат калон бикшодаӣ,

Бо ҳамин дасте, ки дастам доштӣ,
Дастии шафқат бар сарам бигзоштӣ,
Бо ҳамон дасте, ки шодам, борҳо
Пок кардӣ ашки чашмони маро,
Бо ҳамин дасте, ки гул бӯ кардаӣ,
Шонаро бар кокулу мӯ кардаӣ,¹²
Сӯи фатҳи тоза кун аз сидқи дил
Кафзанон фарзандҳоятро гусел!

Августи соли 1962

---

12. Дар дастнавис баъди ин мисраъ байти зер низ омадааст, ки дар дигар нусхаҳо ба чашм намехӯрад:

Бо ҳамон дасте, ки рӯзи тӯй он
Ҳалқа зад ба гардани ошиқчавон.

ДИЛИ МОДАР

Агар аз гирия кардан об мешуд дил, дили ман буд.
Ба сели ашк мешуд ғарқ манзил, манзили ман буд.
Агар осон намегардид мушкил, мушкили ман буд,
Ба зери мавчи дарё монда соҳил, соҳили ман буд.

Агарчи мурдани фарзандро дар ҷанг дидам ман,
Агарчи борҳо бегонаи дилсанг дидам ман.
Ба уммеде, ки бинам чоҳканҳоро ба зери чоҳ,
Намурдам, гарчи бо чашмам ачал ҳар ранг дидам ман.

Намурдам, зистам,
                                фарзанди хурдамро калон кардам,
Шаби тӯи арӯсӣ ашки шодиро равон кардам.
Гумон кардам, ки оби дида марҷон гашт, марҷонро
Ба келин пешкаш кардам,
                                дуо чун модарон кардам.

Надорам тоқати доғи писар дидан дигар ҳаргиз,
Саросар сӯхтори пуршарар дидан дигар ҳаргиз,
Ба ҳар як хона тифли бепадар дидан дигар ҳаргиз,
Ҳаёти одамиро дар хатар дидан дигар ҳаргиз!

ЗАН ПОСБОНИ ОТАШ АСТ

Зан ҳамеша рафт, аз ҳамсоҷаҳо оташ гирифт,
Аз дигарҳо бо тавалло, илтиҷо оташ гирифт.
Баски гӯгирд он замон чун гавҳари ноёб буд,
Сангро бар санг зад, шому сабо оташ гирифт.

Лахчаро мекард зан дар зери хокистар ниҳон,
То намонад беалав дигар танӯру ошдон.
Дар танӯр оташ агар гулхан шавад, рухсори зан
Сурх мегардад чу кулча, ё ба мисли гарм нон.

Баски аз рӯзи азал зан посбони оташ аст,
Посбони оташ асту хеш кони оташ аст.
3-ин сабаб бо зан агар гаштем ҳам вақте дучор,
Бингарӣ, сар то ба пой мо чаҳони оташ аст.

ЗАН ЗАН АСТ

Синну соли зан ба кас пурсидан аз одоб нест,
Сиину соли хешро гуфтан ба занҳо хос нест.
Зан зан асту дар ҳама ҳолат чу зан мемонад он,
Ин муаммоест, ки ҳочат ба пурсу пос нест.

Аз зани имрӯзаи мо ҳикмату эъҷоз пурс,
Дар фазои зиндагӣ кайфийяти парвоз пурс.
Аз замин зан меравад, сайри кавокиб мекуиад,
Давраи мо кард занро дар ҳунар мумтоз, пурс.

Зан набошад, зебу зинат нест дар маъвои мо,
Ҳуш дар сар, равшани дар дидаи бинои мо.
Зан иабошад, нест дар рӯи замин нақши ҳаёт,
Дон, ки бе зан то абад дар гил бимонад пои мо.

Мард бошӣ, байрақи болои сар кун иоми зан,
Сабт дар боби зафар бо хатти зар кун номи зан.
Номи зан то осмон бардор дар болои каф,
Машъали тобанда чун шамсу қамар кун номи зан.

БИГЗОР, ЗАН БОШАД МУДОМ

Баҳр агар тӯфон кунад, гӯянд:

– Кори офтоб,

Бод агар исён кунад, гӯянд:

– Кори офтоб,

Абр агар борону барф орад, гуноҳи офтоб,

Жолаи чун санг агар борад, гуноҳи офтоб.

Офтоби шуълаафкан чор мавсим оварад

Гул кунад, сабзад табиат дар паноҳи офтоб,

Гулшане гардад хазон аз иштибоҳи офтоб.

Сардии дай, нармии фасли баҳор аз офтоб,

Рӯзҳои равшану шабҳои тор аз офтоб.

Равшаниборӣ кунад самти шимол аз офтоб,

Байрақи заррин занад бар сар ҷибол аз офтоб,

Пас ҳама гӯянд, ки бигзор бошад офтоб,

Ёр бошад, бо замин бисёр бошад офтоб.

Зан, ба ман маълум шуд,

ки офтобӣ будааст,

Кори ӯ ҳам дилбарӣ, ҳам дилхаробӣ будааст.

Гоҳ мебинӣ, ки ором аст чун ғайзи сахар,

Гоҳ мебинӣ, ки меҷӯшад чу дарёи Хазар.

Гоҳ монанди асал ширину хушбӯяст он,

Гоҳ чин монанди мавҷи баҳр дар рӯяст он.

Гоҳ айши зиндагиро боз ҳам ширин кунад,

Гоҳ бо неши забон оҳиста дил захмин кунад.

Гоҳ густоҳу гаҳе рӯ пӯшад аз осори шарм,

Гоҳ шоду гоҳ ғамгин, гоҳ сарду гоҳ нарм.

Зан, ба ман маълум шуд, ки офтобӣ будааст,

Кори ӯ ҳам дилбарӣ, ҳам дилхаробӣ будааст.

Пас, ҳама гӯянд, ки бигзор, зан бошад мудом,

Зиндагӣ бо зан хуш асту умр бо зан бардавом.

ЗАН АГАР ОТАШ НАМЕШУД

Зан агар оташ намешуд, хом мемондем мо,
Норасида бодаи дар чом мемондем мо.

Зан агар моро намебахшид умри бардавом,
Бетахаллус, бенасаб, беном мемондем мо.

Гар намедидем мо аз кӯдакӣ оғӯши гарм,
Аз муҳаббаб беҳабар, ноком мемондем мо.

Гар ба чашми мо намедӯшид модар шири хеш,
Кӯри модарзод дар айём мемондем мо.

Гар намеомӯхтем аз зан раҳу расми адаб,
Бадгуҳар, бадзод, бадфарҷом мемондем мо.

Зан агар оташ намешуд, хонаи мо сард буд,
Бе чароғи равшане дар шом мемондем мо.

Гар каломи аввалин аз зан намеомӯхтем,
Лаб фурӯ баста ҳама чун лом мемондем мо.

Оташи зан буд, ки мо сӯхтему сохтем,
В-арна, чун санги сари аҳром мемондем мо.

КОКУЛАТ

Майдабофӣ кард модар шуста тори кокулат,
Тахтапуштат парниёнпӯш аз қатори кокулат.
Боғи ҳуснат гул кунад ҳар рӯзу ҳар соат, чӣ хуш,
Чунки омад мавсими авчу барори кокулат.
Аз қадамҳои ту миннатдор шуд шаҳри азиз,
Меҳри бепоёни дил кардем бори кокулат.
Орзу дорам, ки боре кокулат орам ба чанг,
Кош медодӣ ба дастам ихтиёри кокулат.
Қилвагар гардад ба пеши чашм чун тире камон,
Бигзарад чун аз бари ман рангу бори кокулат.
Аз дами микроз дигар кокулатро дур дор,
Шуд баланд аз нав, азизам, эътибори кокулат.

БҮИ ГУЛ ОЯД ЗИ ТУ

Гул миёни мову аммо бӯи гул ояд зи ту,
Рангу бӯи ин гули бишкуфта афзояд зи ту.
Дур будӣ аз ману дил як дам осоиш надошт,
Ёр, бархезу биё, то дил биёсояд зи ту.
Бе қудумат манзили ман чун мазористон бувад,
Марҳамат кун, бахти ман, то манзил орояд зи ту.
Толеи ман дастгири ман шавад, то зиндаам,
Шеърҳои ман маро машҳур бинмояд зи ту.
Ҳеҷ касро дар ҷаҳон зеботар аз ту ёр нест,
Ишқи ман овоза дар дунё шавад бояд зи ту

БА ДУХТАРИ ТОЧИК

Духтари точик, мо хонанда дар тӯи туем,
Шодмон сар то ба по чашме, ки дар сӯи туем.
Аз ҳамон рӯзе ки кардӣ пок ашки чашми худ,
Ошиқи пурханда лабҳои туву рӯи туем.

Ҳар нигоҳат шоҳиди барҷастаи даврони мост,
Ҳар табассум дар лабонат ғунҷаи хандони мост.
Ҳар як овозе ки аз ту мерасад дар гӯши мо,
Муждаи нав аз бузургиҳои фарзандони мост.

Мисли абре давраи пуруҳувоҳи ту гузашт,
Давраи нав сар шуду рӯзи сиёҳи ту гузашт,
Дар замони куҳна гӯё бандаи осӣ будӣ,
Ин ҷаҳони нав тамоман аз «гуноҳ»-и ту гузашт,

Роҳи ту чун қуллаҳои кӯҳсорон шуд сафед,
Пеши рӯят боз гардиданд дарҳои умед.
Мӯи ту дигар дарозу ақли ту кӯтоҳ нест,
Аз касе ин тухмати ноҳақ нахоҳӣ пас шунид!

Меҳнати пурифтихори зиндагонӣ аз ту шуд,
Номи пуршаъну баланду қаҳрамонӣ аз ту шуд.
Ҳар чӣ дорад ин Ватан, дороии мову туанд,
Санъату илму ҳунар, ишқи ҷавонӣ аз ту шуд.

Бе ту кай меод бахти ҷовидон моро салом?
Бе ту меомад магар субҳи сафо аз пушти шом?
Зиндагонӣ кардани мо бе ту номумкин бувад,
Гар нафас гирем мо бе рӯи ту, бодо ҳаром!

Чашмаҳо дар ҷӯш оянд аз хурӯҷи кори ту,
Пар кушояд боз пеши дидаи бедори ту.
Босаодат кишвари гулкардаи озоди мо
Сад баҳорон оварад гардида миннатдори ту.

Модари пуршафқати ояндаавлодон туй,

Даст бар гаҳвораи хушбахт фарзандон туй.
Аввалин харф аз ту омӯзанд тифлон, з-ин сабаб
Поѐи мустаҳқами фардои олишон туй.

Мекашад рассоми моҳир акси дилчӯи туро,
Дояи иқбол бофад кокули мӯи туро.
Менависад бо хати зар котиби таърихи мо
Корҳои бемисолу бахти некӯи туро.

Медали тиллоӣ аз Маскав ба номат омадаст,
Аз тамоми мамлакат мадҳу саломат омадаст.
Меҳрубон байроқи Ленини муаззам бар сарат.
Чун нишон аз рӯзгори бардавомат омадаст.

Соли 1948

ЧАШМИ МАН

Чашми ман серӣ надорад аз тамошои замин,
Хоҳам аз мадди назар н-афтад ягон ҷои замин.
Чашми ман хоҳад, ки бинад навбаҳорон бешумор,
Борҳо бинад шукуфтанҳои гулҳои замин.
Чашми ман маҳви ҷамолу ҳусни зан бошад мудом,
Беҳ зи ҳусии зан набошад ҳусни зебои замин.
Аз азал зан бо замин як гашт чун ду модарон,
Бӯйи зан ояд машомавро аз ақсои замин.
Гар намешуд дасти зан, ҳусни замин пайдо набуд,
З-ин сабаб гӯем занро маҳфилорои замин.
Ҳокимийат гар ба дасти зан саросар мегузашт,
Мардҳоро бештар буд кайфи дунёи замин.

НАҚШИ ПОЙ

Биё, эй дилбари кокулбурида, интизорат ман,
Биё, эй чашми нилупарварида, интизорат ман,
Биё, абрӯю мижғони хамида, интизорат ман,
Биё, хонам ба гӯши ту суруди кӯҳсоронро.

Агар донам, ки чангалзор чои сайргоҳи туст,
Агар донам, ки ҳусни беша аз лутфи нигоҳи туст,
Агар донам, ки нахли сабз дар пушту паноҳи туст,
Зиёратгоҳ мекардам даруни бешазоронро.

Зимистонро ту аз овони хурдӣ дӯст медорӣ,
Ҳавои сарди онро аз дилу аз қон талабгорӣ,
Ба рӯи барфҳо бо лижа, бо конкӣ ба рафторӣ,
Аз ин рӯ ман ҳам аз қон дӯст медорам зимистонро

Агар ёбам ба рӯи барфи чангал нақши поятро,
Агар орад ба гӯшам боди сахроӣ садоятро,
Агар аз бӯи барги қоч¹³ бишносам ҳавоятро,
Бигӯям: сабр кун, ҳоло наё! – фасли баҳоронро.

Ҳамехоҳам, ки монад нақши пои ёри ман бо барф,
Машомамро расад бӯи ҳавои ёри ман бо барф,
Дилам равшан кунад сидку сафоӣ ёри ман бо барф,
Ки то дар хизматаш даъват кунам табъи ғазалхонро.

Агар бо барф нақши пои онро бод пӯшонад,
Дилам нақши муборакро ба мулки хеш кӯчонад.
Дигар ин нақш дар мулки дили ман ҷовидон монад,
Ба олам зинда гардонам русуми дӯстдоронро.

Агар барфи зимистон об гардад, навбаҳор ояд,
Агар фасли гулу айёми парвози ҳазор ояд,
Барои кӯзақарнӣ ёр агар дар бешазор ояд,
Намоям пурсуҷӯ аз нақши пояш сабззоронро.

---

13. **Қоч** – дарахти сӯзанбарги ҳамешасабз аз санавбарихо.

Насими навбахори кокули заррин ба чанг орад,
Зи болои сараш гул резаду қарси фаранг орад.
Рухашро дида садбарги сафеди боғ ранг орад,
Ба ӯ шоир намояд ҳадя назми Тоҷикистонро.

ДИЛ-ДИЛИ ЗАЙНАБ

Дар яке аз деҳоти кӯҳистон
Марди пире намудааст макон.
Гарчи мӯи сараш чу барф сафед,
Чашмҳояш вале пур аз уммед.
Чеҳрааш тоза мисли рӯи баҳор,
Соф чун оби чашмаи куҳсор.
Хотираш шоду хурраму хурсанд,
Чун дили мардуми саодатманд.
Мисли фӯлоди пухта сахт танаш,
Рафта осори дард аз баданаш.
Сар-сари кӯҳ меравад озод,
Мечаҳад мисли оҳуи навзод.
Дар хирадмандию заковат пир,
Беназир асту марди ботадбир.
Дорад ӯ эҳтироми ҳар одам,
Дорад ӯ иззати ҷавонон ҳам.
Донад азбаски қимати инсон,
Гармрӯй аст назди пиру ҷавон.
Дар ҷаҳон ҳар чӣ дидааст ин пир,
Дидаасту шунидааст ин пир.
Гузaronдаст зиндагонияш
Гоҳ бо обу гоҳ бо оташ.
Дида дилҳои сахттар аз санг,
Одамони дарандатар зи паланг.
Саргузашташ хулоса ҳаст зиёд,
Ҳаргиз ӯро намераванд аз ёд.
Пири хушбахт духтаре дорад,
Духтари моҳпайкаре дорад.
Қоматаш рост мисли сарви боғ,
Чашмҳояш электрикҷароғ,
Гӯиё дар фазои кӯҳистон
Медурахшад ситораи тобон.
Дар ҳақиқат Ситора номи ӯст,
Зухалу Зухра дар низоми ӯст.
Сурх ҳамчун анор рухсораш.
Форами дилкушост гуфтораш.

Мезанад чӯш дар дилаш шодӣ,
Бар рухаш рангу бӯи озодаӣ.
Ҳаваси тозае ба сар дорад,
Орзуи нави дигар дорад.
Орзуи ҷавонии умраш,
Мақсади комронии умраш.
Давраи мисли гул шукуфтани ўст,
Гул зи боғи ҳаёт чидани ўст.
Дўст медорад ў ҷавонеро,
Писари хубу қаҳрамонеро.
Дар забон номи он ҷавон сад бор
Менамояд чу як сабақ такрор.
Соати тўй ҳам муқаррар шуд.
Иду айёми васл ҳам сар шуд.
Лек дар пеш ҳаст кори дигар:
Нагирифтаст розигии падар,
Пас, чӣ сон бо падар сухан ронад,
Падарашро чӣ гуна фаҳмонад?
Падараш балки ҳеч розӣ нест,
Балки ин кори ҳазлу бозӣ нест?
Вай дар ин бора саҳт хайрон буд,
Хотираш з-ин сабаб парешон буд.
Ишқ монанди бод тўфон кард,
Кӯҳи сабр аз дилаш парешон кард.
Рози пинҳонӣ ошкоро шуд,
Гавҳари мақсадаш ҳувайдо шуд,
Пир завқиду во намуда лаб:
– Духтарам, – гуфт: «дил дили Зайнаб».

Соли 1939

БО ЧШМИ ТУ

Обрӯи ишқро чашми ту бардорад баланд,
Фитнаи ағёрро мардона нанмояд писанд.
Чашмро, эй чони ман, аз сӯи ман ҳаргиз макан,
Чунки дорад ҳар нигоҳи дӯст як маънои панд.

Чашми алмосии ту дар шишаи дил кора кард,
Зиндагии талху ширини маро наззора кард,
Хост гирад пеши чашмам пардаи абри ғурур,
Чашми бинои ту мисли барқ онро пора кард.

Бе суҳан бо чашми ман чашми ту дорад гуфтугӯ,
Гардад огаҳ, гар дилам чунбад зи чо як қадри мӯ.
Дар бадан хуни маро чашми ту меорад ба чӯш,
Чун мае, ки солҳо хобида бошад дар сабӯ,

Хешро месанҷам аз сар то ба по бо чашми ту,
То намоям сафҳаи дил пурсафо бо чашми ту.
Ноаён мемонд дар чашмони ман нуқсони ман,
Кардам онро ошкоро, дилбаро, бо чашми ту,

ДАРАИ АРҶСОН

Аз Душанбе чун барой, кӯҳсор ояд зи пеш,
Кӯҳсори пуршукӯҳи обшор ояд зи пеш.
Қуллаҳои осмонбӯси Ҳисор ояд зи пеш,

Аз Душанбе чун барой қад-қади рӯди зулол,
Меравӣ, гӯё зи паҳлӯят гузар дорад ғизол.

Меравӣ, аз ҳар ду паҳлӯят арӯсон бигзаранд,
“Волга”-ҳоро зеб дода гулӯзорон бигзаранд.
Чун насими рӯдҳои шӯхчарён бигзаранд.

Форам овози дафу чангу рубоб ояд ба гӯш,
Дил дарояд дар хурӯшу мот гардад ақлу хуш.

Духтарон пӯшида атлас, дилнавозӣ мекунанд,
Пеш-пешӣ келину домод бозӣ мекунанд,
Дар миёни хубрӯён сарфарозӣ мекунанд.

Як чаҳон ҳусну латофат дар бағал дорад дара,
Ошиқонро дафтари байту ғазал дорад дара.

Бин, чӣ гуна ин дара ҷои тамошо гаштааст,
Ҷои парвози нигоҳи мардуми мо гаштааст.
Кони ҳусни духтарони зеби дунё гаштааст,

Дил агар афтод дар ин кӯй, роҳаш гум кунад,
Ишқ агар лашкар кашад, охир сипоҳаш гум кунад.

Духтаронро ман ба сад ишқу ҳавас дорам назар,
Шод гардам аз саодатҳояшон мисли падар,
Чунки дорам ман ҳам уммед аз набера, аз писар,

Мерасад рӯзе, ки фарзанди мани дилбохта,
Бо арӯси хеш ояд хонаро пур сохта...

ЯК НИГОҲ

Қустучӯ кардам каломи рехта,
То барам сӯяш паёми рехта,

То ки он шоистаи номаш бувад,
Чун қиёми бода дар чомаш бувад.

То ба табъи ёри ман ояд писанд
Бо салсиҳову мазмуни баланд.

Бошад он чун қомати мавзуни ёр,
Зеби лабҳо, чехраи гулгуни ёр.

Нотиконро борҳо дар анчуман
Гӯш кардам, буд такрори сухан.

Нутқи онҳо буд мурғи бепаре,
Оташе ҷо дода бар хокистаре.

Бесарупо домани офоқ буд,
Қиссаи дерини кӯҳи Қоф буд.

Қустучӯ кардам каломи рехта,
То барам сӯяш паёми рехта.

Қустучӯ мекардаму мекофтам,
Оқибат чашми туро ман ёфтам.

Омадӣ ногоҳ бо ман рӯ ба рӯ,
Чашми ту мекард бо ман гуфтугӯ.

Як нигоҳат ошиқонро шод кард,
Шоиронро дар сухан устод кард.

Як нигоҳат маънии бисёр дод,
Як нигоҳат сад муамморо кушод.

Ошиқам ман, ошиқи чашми сиёҳ,
Ошиқи он як нигоҳу як нигоҳ.

САДОИ ПОШНА

Дар хиёбон чун ба гӯш омад садои пошна,
Дил ба рақсидан даромад дар ҳавои пошна,
По ниҳодам беҳушона бо нидои пошна,
Нақши поро дидаму тасдиқ кардам, ки туй.

Аз қадамҳоят ҳаёти шаҳр гул-гул мешукуфт,
Соҳили дарёву кӯлу наҳр гул-гул мешукуфт,
Дар гумонам, ки тамоми даҳр гул-гул мешукуфт,
Шодмон гардидаму тасдиқ кардам, ки туй.

Ту чӣ сон зебо шудӣ, озод қад афрохтӣ,
Чихл кокул бофта бар тахтапушт андохтӣ,
Куртаи атлас ба ранги рӯ мувофиқ сохтӣ.
Хуб ман санчидаму тасдиқ кардам, ки туй.

Дар замоне, ки ба он имрӯз по бигзоштӣ,¹⁴
Аз равуоят ба ҳар чо зебу зинат коштӣ,
Офарин бодо туро, ин қадр ҳимат доштӣ,
Гул зи боғат чидаму тасдиқ кардам, ки туй.

---

14. Ин мисраъ дар нусхаи Куллиёт (Ҷ. 1. 1971) бо қалами муаллиф чунин таҳрир шудааст: Аз ҳамон рӯзе, ки поро бар замин бигзоштӣ.

АФСҮС, КИ НАКАРДӢ ИМТИҲОНАМ

Корвони ишқи мо бо роҳи мушкил меравад.

С а ъ д Ӣ

Аз рӯзҳои аввал донӣ маро, азизам,
К-аз зиндагии осон мехостам гурезам,
Монанди раъду барқе бо абрҳо ситезам,
Чун буттаҳои сарсабз аз мағзи санг хезам,
Аз фарқи кӯҳсорон чун шаршара бирезам.

То ин ки дар диёри кӯҳӣ садо диҳам ман,
Аз хеш қатраҳоро ҳар сӯ ҳаво диҳам ман.

Рӯзе, ки менамудам рӯи туро назора,
Мехостам, ки орам аз осмон ситора,
Бар гӯши ту овезам онро чу гӯшвора,
Мегашт агар дили ман аз зарби ишқ пора,
Дар орзуи васлат мезистам дубора.

Исбот то намоям сидку вафои худро,
Ҳам ибтидои худро, ҳам интиҳои худро.

Мехостам, ки бошад оғози ишқ мушкил,
Қӯшидаву дамида, ноорамида ин дил,
Чун мавҷҳои дарё сарро занад ба соҳил,
Дар хоку хун тапида, монанди мурғи бисмил,
Ё маҳви ишқ гардад, ё ки ба васл ноил.

Ин он мароми ман буд,
Рабти низоми ман буд,
Хоби ҳароми ман буд,
Шӯру қиёми ман буд!

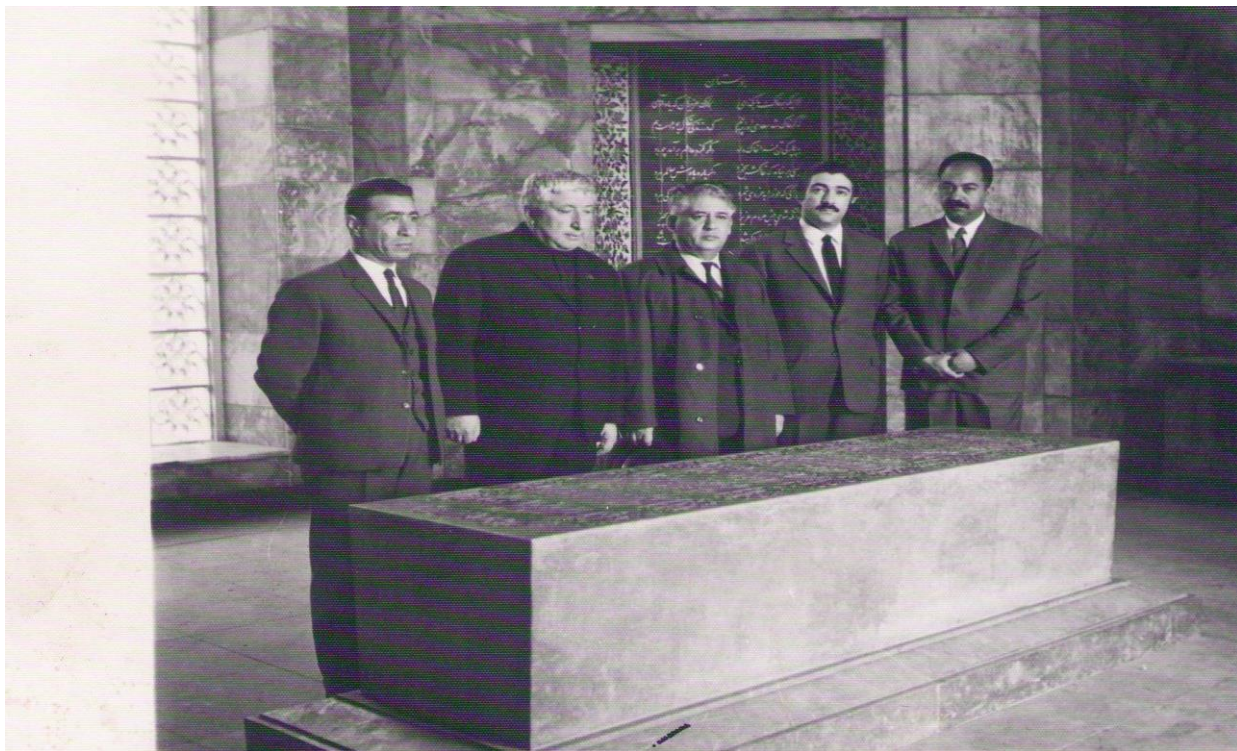
Афсӯс ки накардӣ як бор имтиҳонам,
Мешуд дароз шояд дар пеши ту забонам,
Номи ту сабт мешуд дар дафтари баёнам,
То хешро шиносам, то қадри ишқ донам,
То ин ки нийяти худ беоқибат намонам.
Ин достони худро такрор мекунам ман,
Эҳсоси ошиқонро бедор мекунам ман.

**РҶЙИ ОЛАМ ДИДАН ОДАМ ДИДАН АСТ,
НЕКУ БАДРО ДАР ҶАҲОН САНЧИДАН АСТ.**

Эрон, соли 1941

Техрон, соли 1968

**Н. Тихонов, устод Турсунзода ва Сафронов
Покистон, соли 1949**

Таиланд, ноябри соли 1956

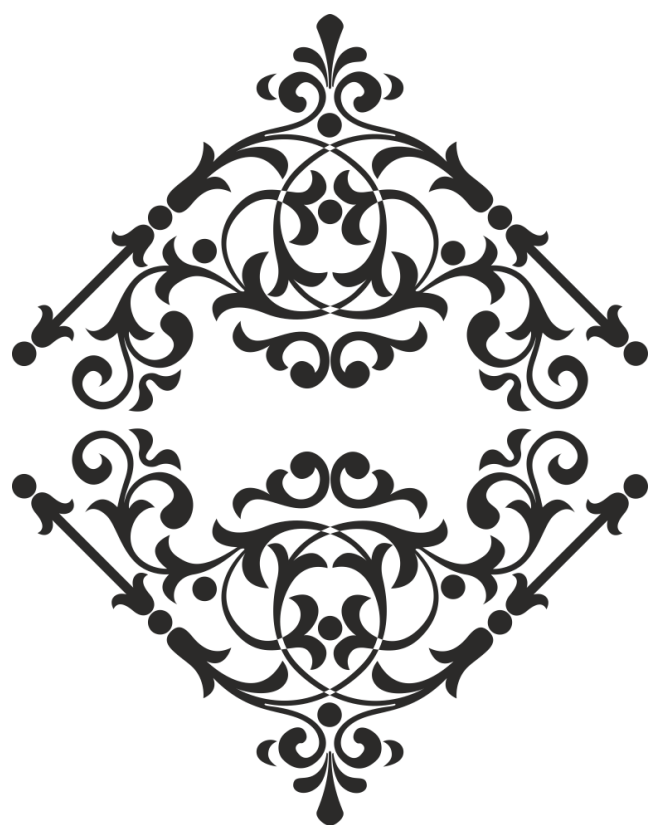
Дехлї, соли 1968

**БА ИСТИҚБОЛИ
БАҲОР**

БА ИСТИҚБОЛИ БАҲОР

Файзи худро бар сари мо, эй баҳорон, рез, рез,
Аз сари шаҳру деҳоти Тоҷикистон рез, рез,
Наҳрҳои нукраворатро ба саҳроҳои кишт
Чун арақҳои ҷабини марди деҳқон рез, рез,
Дафта-дафта чида гулҳои сафеди хешро.
Дар заминҳои васеи пахтақорон рез, рез,
Ҳамчу нури офтоби доҳии меҳнатқашон
Чашмаҳои софро аз кӯҳсорон рез, рез.
Ҳар кучо хуррам намо, ки халқи мо по мениҳад,
Бӯ кунад то аз руҳи гулҳои хандон, рез, рез.

Соли 1938

БАҲОРИЯ

Баҳор омад, садои булбул омад,
Насими фораму бӯи гул омад.
Либоси сабзро саҳро ба бар кард,
Кулоҳи сап-сафед олу ба сар кард.
Пас аз боридани борони найсон
Чӣ зебоянд дашту кӯҳсорон.
Баҳор омад, чаман гулпӯш омад,
Дили мо – баччагон дар чӯш омад,
Давидему ба сӯи боғ рафтем,
Ҳама монанди гул болида гуфтем:
Дарахти нав ба боғи нав шинонем,
Дарахти себу шафтолу расонем.
Ба боғи мо дарахти нок рӯяд,
Анори лоларангу ток рӯяд.
Ҳамон соли, ки онҳо бор оранд,
Ба мо хурсандии бисёр оранд.
Мичуринвор бояд ҳар ҷавоне
Намояд кашф сирри боғбонӣ.

БА ОФТОБ

Чӯй, офтоб, манзили хеш аз диёри ман,
Қои арӯси лаълрухат аз канори ман.
Ҳарчанд асрҳо ба ҷаҳон нур додаӣ,
Аммо ту дидаӣ самарат дар баҳори ман.
Нурат, ки дар фазои ҷаҳон сайр мекунад,
Кай дида чун фазои нави беғубори ман?
Сабзидану шукуфтани гулҳои орзут
Танҳо муяссар аст дар ин лолазори ман.
Дар базмҳои ман ту ба рақс о, ки умрбод
Қӯр аст дар ҳавои ту чангу дутори ман.
Қорӣ намоӣ аз сари мо шуълаҳои хеш
Монанди обҳои сари кӯҳсори ман.
Эй офтоб, гирди ту ҷамъанд зарраҳо,
Чун донаҳо ба хирмани маҳсули кори ман.
Рухро даме ки вақти саҳар боз мекуни,
Созам гумон, зи парда барояд нигори ман.
Умри дарозу роҳи сафеде, ки соҳибӣ,
Омад дар ихтиёри ману раҳсипори ман.
Маҳкам шудааст тори муҳаббат миёни мо,
Ин буд умеду матлабу ин буд шиори ман.

Соли 1940

ЧҶҶОН

ЧҶҶон ба сари кӯҳу чаридан рама дорад,
Аз санг ба ҳарсанг чаҳидан рама дорад.
Бӯи гули кӯҳию алафзори чарогоҳ
Дар панҷаи бод асту давидан рама дорад.
Чун абри сафеде, ки гирифтаст фазоро,
Чодар ба сари сабза кашидан рама дорад.
Сарчашма занад чӯш, аз он барра кунад нӯш,
Аз чӯи сафобахш паридан рама дорад.
Дар дасти шубон чӯб – хитобест ба душман,
Гургон ба ҳаросанду рамидан рама дорад.
ЧҶҶон нигарад бо назари меҳр ба поён,
Аз қуллаи куҳсор ҳамидан рама дорад.
Ишқу ҳаваси дидани ин манзари зебо
Ман дораму ту дорию дидан ҳама дорад.

БА ДИЛБАР

I

Эй духтари нозанини қадрас,
Зебанда туро либоси атлас.
Қононаи ман фақат туй бас,
Чашмак зада ман ба сӯи ҳар кас,
Доим зи паят қадам гузорам.

II

Рӯят, ки ҳамеша лоларанг аст,
Бо куртаи атласат ба чанг аст.
Мардум ба чамоли ту гаранг аст,
Ахволи асири ишқ танг аст,
Ман дода зи даст ихтиёрам.

III

Эй дилбари шӯхи бефаранҷӣ,
Як гап ба ту мезанам, наранҷӣ,
Охир, зи кадом кони ганҷӣ?
Маҳсули кадом дастранҷӣ?
К-аз ҳастии ту дар ифтихорам.

IV

Ёро, чӣ шавад ки гоҳ-гоҳе
Бо гӯшаи наргиси сиёхе
Созӣ суи ошиқон нигоҳе?
Донӣ ту магар, ки ҳеч гоҳе
Дар ҳачри ту тоқате надорам?

V

Қононаи офтобпартав,
Аз талъати хеш, эй маҳи нав,
Партавфикани ҳаёти мо шав,
Мебош ба мо рафиқу пайрав,
То қон ба ишорате супорам.

Соли 1938

ҚУРБОНИ ТУ БОШАМ

Ман дар ҳаваси чехраи хандони ту бошам,
Дар банди сари зулфи парешони ту бошам.
Аз лутф ишорат куну ман тохта бо сар
Ду даст ба бар, гӯш ба фармони ту бошам.
Гар қон талабӣ, зуд талаб кун, ки ба роҳат
Қон бахшаму аммо ба ғами қони ту бошам.
Гоҳе ту ситам созию гоҳе бинавозӣ,
Қонон, ман аз ин кори ту ҳайрони ту бошам.
То кай зи паят ман давам, аз ман ту гурезӣ?
Пеш о, санамо, садқаву қурбони ту бошам.
Офат ба баҳори гули рӯят нарасад ҳеч,
То булбули шайдои ғазалхони ту бошам.

Соли 1945

ОМАД КАНАЛ

Эй сабо, аз мо расон бар дӯстон, омад канал,
Ҳам хабар кун наварӯси бӯстон, омад канал.
Рав ба ҳар як дар садо кун ташнағони обро,
Бо таманно бӯса зан аз рӯяшон, омад канал.
Тезтар таъкид кун бар абрҳои навбахор,
То шаванд аз осмон гавҳарфишон, омад канал.
Бар Тян -Шан гӯй, ки: эй кӯҳсори мӯсафед,
Соз обат сӯи ҷӯи мо равон, омад канал.
Муждаи нав мерасонад бар Ватан, бар халқи он
Бо лаби пурҳанда ҳар пиру ҷавон: омад канал!
Дар чамидан ор сарви боғро дар сахни боғ,
Зинати гулро фузун кун, боғбон, омад канал.
Бо муҳаббат боз кун оғӯши худро, эй Ватан,
Сӯи ту бо сарфарозӣ меҳмон омад канал.

Соли 1940

ДАР САРИ ТАСВИР

Эй санам, акси туро бисёр зебо мекашам,
Нусхаи хуснат зи рӯи барги гулҳо мекашам,
Ранги рӯят дида, лаъл аз санги хоро мекашам,
Зеби дандонат садаф аз зери дарё мекашам.
Қомататро мисли сарви боғоро мекашам.

Меҳри ту бастаст нақши доимӣ дар синаам,
Зарраҳояш сохт мисли сафҳои зар синаам,
Кард равшан чун рухи зебои ховар синаам,
То шавӣ машҳури олам, меҳрпарвар синаам,
Ман кунун акси туро ҳам хубу аъло мекашам.

Деви шаб гардад гурезон, чун барояд офтоб,
Барқ созад пора-пора пардаи тори сахоб¹⁵,
Чун баҳор ояд, равад фасли зимистон бо шитоб,
Дилрабо, хусни ту ҳам овард ин сон инқилоб,
Ман бино бар аз сухан дурри суханро мекашам.

Сад чаман гул резад аз ҳар хандаат, эй нозанин,
Дона-дона борад аз ҳар лафзи ту дур(р) бар замин,
Дар миёни олимон гардидай болонишин,
Халқ мегӯяд ба ин фазлу камолат офарин,
Фахрҳо карда ман аз ин сар ба боло мекашам.

Соли 1940

---

15. Саҳоб – абри сиёҳ, меғ.

БА ГУЛИ БОҒИ ТОЧИК

Чӣ гӯямат, ки азизам, туро дар он бинам,
Ба пеши хеш чу оина ҳар замон бинам.
Ту офтобию сайёрасон дигарҳоянд,
Даме ки чехраи ту байни духтарон бинам.
Агар ба боғ равӣ, боғ мешавад гулзор,
Ба пеши сарв равӣ, сарвро ҷавон бинам.
Муборакат шавад ин шаън, духтари тоҷик,
Туро шукуфтагули боғи тоҷикон бинам.
Миёни анҷумане гар шавӣ суханпардоз,
Забони хурду калон баста дар даҳон бинам.
Аз обрӯи ту назм ҳам барад сабзиш,
Ҳамеша номи ту шаҳбайти шоирон бинам.
Чӣ гуна бахт, ки хондию инженер шудӣ,
Туро кунун сабақомӯзи олимон бинам.
Ҳунар ба ҷои нигин омада дар ангуштат,
Ба по зи дасти ту ҳар гуна сохтмон бинам.
Миёни халқ аҷаб соҳибъятибор шудӣ,
Ки номи бошарафат вирди ҳар забон бинам.
Намонд тоқати дурию дар суроғат ман,
Худат бигӯ, ки туро дар кучо, чӣ сон бинам?
Даме ки ҳар ду ба як ҷой рӯ ба рӯ гардем,
Зи хуррамӣ сари худро дар осмон бинам.

Соли 1940

ДУ ДАСТРҶМОЛ

Гирифтам дастрӯмоле, ки аз гул буд нозуктар,
Муаттар мисли гулҳои дарахтони самаровар.
Ба монанди дили софе,
ки мебахшад туро дилбар,
Зи дасти духтаре, к-ӯ шуд ба фарзандони ман модар –
Зи дасти духтари тоҷик.

Ман аз чон дӯсттар дорам зану фарзандҳоямро,
Ба онҳо пешкаш кардам диёри пурсафоямро,
Насиби меҳнати ҳаққу ҳалоли рӯзҳоямро,
Намоям ҳифз фарзандони неки бовафоямро
Ба монанди зани тоҷик.

Гирифтам дар Париж дар Конгресси сулҳ ман рӯзе
Чунин як дастрӯмоли сафеди пур зи гулдӯзӣ,
Зи дасти духтаре, ки буд дар уммеи фирӯзӣ –
Зи дасти духтари бодомчашме, ёри дилсӯзе –
Зи маҳбуби ветнамӣ.

Набуд ин дастрӯмол аз барои ашкрезонӣ...
Ҳувайдо буд шуои зиндагӣ дар чашми хандоне,
Табассум дар лабонаш буд гувоҳи фатҳи майдоне,
Гувоҳи фатҳ бар хоби гароне: фатҳи ҳаққонӣ –
Ба фарзанди ветнамӣ!

Ба рӯи дастрӯмол орзуи ҷовидон овард,
Ливои сурхро дар нақши Ветнам ӯ аён овард,
Нишони санъати дасти мубориз духтарон овард,
Навиде аз ҷануби дурдасти қаҳрамон овард,
Ба ман ёри ветнамӣ.

Қабул он ҳадяро чун ёдгори пурбаҳо кардам,
Чу ёди дӯстони қаҳрамон дар сина ҷо кардам,
Чу фарзанди советӣ з-ин муҳаббат фахрҳо кардам,
Ки аз жандарма пинҳонӣ чӣ сон сидқу вафо кардам
Ба савфо он ветнамӣ.

Рафиқони франсузӣ, ки бо мо рӯ ба рӯ буданд,

Ҳама огаҳ аз ин савғои меҳмони накӯ буданд,
Ба фикри бахту иқболи мубориз халқи ӯ буданд.
Ба озодии мулки хеш ҳам дар орзу буданд
Чу меҳмони ветнамӣ.

Ба вақти маҷлиси чӯяндағони сулҳ дар Маскав
Диёри дурдастери намудам ёд, шуд аз нав
Дурахшон дастрӯмоли сафеди хурд чун партав,
Ба дил гуфтам: Чӣ шуд бодомчашмат?
Дар суроғаш шав,

Биё, сӯи Ветнам рав!

Магар дар бешаи Банбост ё дар водии Намбо?
Миёни кӯҳсорони Терумбо мениҳад поро?
Ба рӯи доки Сайгон аст, Ҳайфон аст? Дар ҳар чо
Мисоли байрақи озодии инсон бувад боло
Ба имдоди Ветнам ӯ.

Нагардидаст хомӯш оташи рӯмол то имрӯз,
Ливои арғувонӣ чилва дорад чун руҳи фирӯз.
Намояд дар раҳи озодии худ чеҳра рӯз аз рӯз
Фурӯзонтар ба монанди чароғи амният-афрӯз
Ба болои Ветнам ӯ.

Фазои беситора мекунад дилтанг инсонро,
Замини сабзу хуррам рӯҳ мебахшад дилу ҷонро.
Намехоҳад касе дунёи тори мисли зиндонро,
Ту ҳам монанди мо нафрат намои ҷангчӯёнро,
Фидокори ветнамӣ!

Даме ки дар диёрат сулхро подор месозӣ,
Сафед ин рӯймолатро нисори ёр месозӣ,
Чу духтарҳои моён идҳо бисёр месозӣ,
Ба фарзандон худатро Модари ғамхор месозӣ!
Ту, эй ёри ветнамӣ!

Соли 1949

ҲАЛҚАИ ЗАРРИН

Ҳалқаи заррин ба оби рӯд рафт,
Ранги шодӣ аз рухи масъуд рафт.

Дилбари мо оббозӣ менамуд,
Дар миёни об бозӣ менамуд.

Дасту по мезад ба рӯи мавҷҳо,
Менамуд озод дар ҳар сӯ шино.

Ғўтавар аз чашм мешуд нопадид,
Чун ҳубобе рӯи дарё медавид.

Об ҳам печид дар гирди сараш,
Танг гирад дар бағал то пайкараш.

Гашт он аз ҳамлаи дарё гаранг,
Барра гӯё хӯрд бар чанги паланг.

Ҳалқа аз гӯшаш ба оби рӯд рафт,
Ранги шодӣ аз рухи масъуд рафт.

Гуфтамаш: Эй чони ширин, ғам махӯр!
Садқаи сар гӯю биншин, ғам махӯр!

Баъд аз ин ҳам шоду хандонрӯй бош,
Дар баҳорон мисли гул хушбӯй бош.

Ҳалқа гум шуд, кам нагардад ҳусни ту,
Нағз донам, дам нагардад ҳусни ту,

Ошиқонро боз ҳам шайдо кунад,
Шӯри нав, ғавгои нав барпо кунад.

Ту маранҷ аз рӯдҳои кӯҳсор,
Гарчи густоханд, гарчи беқарор.

Бин, чї сон нури фаровон медиханд,
Бар замин аз нур марчон медиханд:

Чун ба дарё дидаро во мекунем,
Акси рӯятро тамошо мекунем.

Дил, ки шодон аст, аз ту – аз висол,
Манзил обод аст аз оби зулол.

Соли 1952

ТИРАМОҲ

Шухрати бисёр дорад тирамоҳ,
Номи лангардор дорад тирамоҳ.
Дасти боло, рӯи хандон, чашми сер,
Домани пурбор дорад тирамоҳ.

Паҳн карда хони зебо дар замин,
Нозу неъматҳои дунё дар замин,
Мекунад моро ба даргоҳаш хабар,
Дорад он тӯю тамошо дар замин.

Хам шуда сӯи замин бо эҳтиром,
Медихам аз номи колхозчӣ салом,
Чун дарахти сершоҳу сербарг,
Мисли домоду арӯси некном.

Кӯҳсор аз Шарқ чун деҳқони пир,
Мебарад тӯёнаҳои беназир:
Лаълии заррин ба сар бардошта,
Ҳар сахар гӯяд, ки аз ман ҳадя гир!

ҲАМИН КОФИСТ

Туро сад бор гуфтам, ки ғуломат ман,
ҳамин кофист,

Фидои як каломат, як саломат ман.
ҳамин кофист.

Навиштам, пахш кардам муҳр, мондам даст бе гуфтор
Ҳаётавро, мамотамро ба номат ман,
ҳамин кофист.

Ту донӣ феълу атвори ғуломон шӯру исён аст,
Шикастан, пора кардан кундаву занҷири зиндон аст.
Чу рӯди кӯҳ чӯшида, хурӯшида бурун рафтан
Зи қаъри тангно омоли озодипарастон аст.

Вале ман он ғуломам, ки на исён мекунам, на шӯр,
На бо ту мекунам ҷангу на аз ту мешавам ман дур.
Ҳамеша бо ту механдам, ҳамеша бо ту мегирям,
Агар хоҳӣ ту, ман ҳечу агар хоҳӣ ту, ман машҳур

Вафо кун, гуфта будӣ, ман вафо кардам,
ҳамин кофист.

Диламро дар вафо обу адо кардам,
ҳамин кофист.

Агарчи ибтидои ошиқон дар ишқ ҳар ранг аст,
Вале бо номи ту ман ибтидо кардам,
ҳамин кофист.

СИТОРА НАЗДИК

Чонон, ба ҷустуҷӯят рафтам ба кӯҳи Помир.
Пайваста кӯҳсорон буданд мисли занҷир,
Дар рӯи қуллаҳояш, дар боми хушҳавояш,
Бо маҳ шудам ҳамоғӯш, бо осмон гулӯгир.

Кардам ба кӯҳсорон чун ошиқон назора,
Мерехт зарра-зарра аз чашми ман шарора,
Шаб то сахар нахуфтам, афсонаи ту гуфтам,
Гӯе ки дар кафи худ бардоштам ситора.

Фарёди рӯди кӯҳӣ ҳар дам ба гӯш омад,
Чун кабки кӯҳсорон дил дар хурӯш омад.
Гуфтам, ки бода нӯшам, пӯшида бода нӯшам,
Дар пайравиям аз кӯҳ овози «нӯш» омад.

Кӯҳи баланди Помир, Боми Чаҳони тоҷик.
Чун дид шоирашро, шодона кард табрик.
Аммо туро чӣ гӯям, ҳангоми ҷустуҷӯям
Аз ман ту дур будӣ, гарчи ситора наздик.

СИТОРАИ МАН

Шаб надидам туро, Ситораи ман,
Шуълавар дар ҳаво, Ситораи ман!
Дар ҳисоби ситораҳои фазо
Бе ту кардам хато, Ситораи ман.

Саҳар омад, баро, Ситораи ман,
Саҳари пурсафо, Ситораи ман!

Бо умеди саҳар нишастам ман,
Дида аз роҳи ту набастам ман,
Гардани хобро шикастам ман,
Дар вафо устувор ҳастам ман.

Саҳар омад, баро, Ситораи ман,
Саҳари пурсафо, Ситораи ман!

Пахта дар интизори чидани туст,
Шавқманди гарав буридани туст,
Ман ҳаводори эътибори туам,
Дил ба умеди сер дидани туст.

Саҳар омад, баро, Ситораи ман,
Саҳари пурсафо, Ситораи ман!

Гарчи дар ном худ Ситораи ту,
Дар латофат ситорапояи ту,
Ба ту Маскав ситораи нав дод,
Чуфт шуд, чуфт шуд ситораи ту!

Саҳар омад, баро, Ситораи ман,
Қӯшаи пурзиё ситораи ман!

Соли 1952

ГАРДИ РОҲ

Гарди роҳ овардаӣ ту дар сари миҷғони худ,
Кулфати шабҳои ноором дар чашмони худ.
Ҳазро партофта, гӯё ки дар аснои роҳ,
Кардаи хомӯшии бисёрро сомони худ.

Дар сафар нагрифтат оё аз бағал дасти сабо,
Як даре дар нисфи раҳ оё нагуфтат марҳабо,
Боварӣ ҳаргиз надорам, ки туро сидку вафо
Карда бошад дар тамоми роҳ аз чашмаш хато.

Чашмҳо буданд дар роҳи ту доим интизор,
Аз қадамҳои ту мекарданд садҳо ифтихор.
Ту қадам мемондию аз хок мебардошт сар
Донаи пошидаи деҳқон дар айёми баҳор.

Зиндагии дар паси сар мондари идрок кун,
Аз ғубори роҳи дуродур миҷғон пок кун.
Роҳ дар пеш аст, дам гиру нафасро рост кун,
Чашм сӯи қуллаи тобанда то афлок кун.

ХАНДИДА МЕОЯД

Даме ки дилбарам монанди гул хандида меояд,
Умеди тоза дар дил, нури нав бар дида меояд.
Танашро дода бо пирохани абрешимин оро,
Гумон сози, ки гул дар барги гул печида меояд.
Ба ман дилбар чунон ҳам ошною меҳрубон гаштаст,
Ки ӯ ҳарфи рақибонро дигар нашнида меояд.
Баҳори рӯзгораш рангу бӯи сад чаман дорад,
Рухаш гул-гул шукуфта, хотираш болида меояд.
Камоли ҳусну ишқу обрӯ акнун насиби ӯст,
Гули боғи муроди хештанро чида меояд.
Ба ҳар ҷо, ки равад, бо як нигоҳи сеҳрангезаш,
Тамоми ақлу ҳуши ошиқон дуздида меояд.
Рақибии беадаб, зиштӣ макун дигар ба рӯи ӯ,
Ки аз ту нозанинам бо дили ранҷида меояд.

Соли 1939

ХОНАИ МО ОН ҚАДАР ҲАМ ДУР НЕСТ

I

Гуфта будӣ

ин ки меҳмон мешавӣ,

Дар тани ҷонпарварон ҷон мешавӣ.

Рӯзу шабҳо интизорам ман ҳанӯз,

Бо дили умедворам ман ҳанӯз.

Канда шуд дар роҳи ту чашмони ман.

Кай ту меой?

Биё, ҷонони ман!

Хонаи мо он қадар ҳам дур нест,

Гарчи дар чашми шумо манзур нест

II

Ҳар ду дар як шаҳри нав сабзидаем,

Ҳар ду онро ҷону дил бахшидаем.

Шаҳри мо монанди боғу гулшан аст,

Манзили сайру тамошо кардан аст.

Сӯи мо гар бо суроғе меравӣ,

Аз миёни кӯчабоғе меравӣ.

Хонаи мо он қадар ҳам дур нест,

Гарчи дар чашми шумо манзур нест.

III

Менамоям ёду мечӯям туро,

Бевафо, бераҳм мегӯям туро.

Хуб мешуд, ки ту ҳам ёде кунӣ,

Ёд аз мо бо дили шоде кунӣ.

Гарчи то имрӯз будӣ камнамо,

Баъд аз ин инсоф кун, ҷонам, биё!

Хонаи мо он қадар ҳам дур нест,

Гарчи дар чашми шумо манзур нест.

Соли 1948

ТО БА КАЙ?

То ба кай пиихон кунам дарди дили бечораро,
То ба кай аз ашки сӯзон тар кунам рухсораро?
Аз гулистони мухаббат то расад бӯи вафо,
Аз сари кӯяш накандам дидаи наззораро.
Ҳар кӣ шуд бебахра аз савдои ишқи ошиқон,
Мезанад санги маломат ошиқи овораро.
Дар дили чонон намесозад асар овози ман,
Об созад нолаи ман гарчи санги хораро

Соли 1950

Зодгоҳи Абӯабдуллоҳ Рӯдакӣ, Панҷакент, соли 1950

ҲАЗАР КУН!

Шунидӣ, дӯст, овози Глезос,
Нидои тезпарвози Глезос!
Гирифт овози он рӯи чаҳонро,
Ба по хезонд ҳар пиру чавонро.
Маро ҳам ин садо дар ларза афканд,
Ба дард омад тамоми банду пайванд.
Гумон кардам, ки ҳар як кӯҳ чунбид,
Замин ларзид, раъду барқ, ғуррид.
Хабар омад, ки Юнон дар азоб аст,¹⁶
Барои қатл қотил дар шитоб аст.
Ду дасти паҳлавон занҷирбанд аст,
Ба гардан ҳалқаи банду каманд аст.
Зану фарзанд гирёнанд, гирён,
Халоиқ синабирёнанд, бирён.
Хабар омад, ки тайёр аст ҷаллод,
Ҳаёти қаҳрамон дар хавф афтод.
Шаби торик ҳам ториктар шуд,
Хатар аз пештар ҳам бештар шуд.
Вучуди халқ як кӯҳи ғазаб шуд,
Наҷоти қаҳрамонро дар талаб шуд.
Нидо аз ҳар канору гӯша хезад,
Танаффури бар сари ҷаллод резад,
Ҳама гӯянд: Эй золим, ҳазар кун!
Зи хунрезии бедодӣ гузар кун!¹⁷

Хоҷаобигарм, июли соли 1959

---

16. Дар дастнавис мисраи зер хат зада шудааст: Ду чашми модарон дар зери об аст.

17. Дар дастнавис ба ҷойи ин мисраъ чунин омадааст: Шаби тори манолисро саҳар кун.

حذر کن!

شنیدی دوست آواز گلزار اس

ندای شیر بر آواز گلزار اس

گرفت آواز آن روی هزارا

بیا خیزانده هر سرو و جوانرا

براهم این عبد در لرزه افکند

بدر آمد تمام بند و پیوند

گمان کردم که هر یک کوه چنید

زمین لرزید رعد و برق فرید

خبر آمد که یونان در عذاب است

~~و چشم مادران در زیر آب است~~

برای قتل قاتل دشمنان است

دو دست قهرمان زنجیر بند است

بگردن حلقه بند و کند است

زن و فرزند گریانند گریان

خلد تق سینه بریانند بریان

غیر آمد که تیار است جلاد

حیات قهرمان در خوف افتاد

تس تس تاریک هم تاریک شد

خط زار بیشتر هم بیشتر شد

وجود خلق یک کوه عصف شد
نجات قیره ما را در ملک شد
ندا از هر کنار و گوشه حنزد
تتفر بر جلد در ریزد
هم گویند: ای عالم حذر کن!
سب تا رسالیس را سحر کن!

خواجہ ابگم ایول ۱۹۵۹

Дастнависи шеъри «Ҳазар кун»

ХОҲАРИ МУБОРИЗ, АФРИҚО!

Кӣ намедонад, ки Африқо кучост,
Дар сари ин қитъа аз чӣ мочарост,

Аз чӣ дар он чо бувад одамкушӣ,
Аз чӣ сӯзон аст он дар оташе.

Дар кучои кураи арз аст он,
Аз чӣ шуд дар арсаи дунё аён.

Роҳи он наздик ё ки дур буд,
Аз чӣ то имрӯз он маҳчур буд.

Ростӣ, ки буд ин қисми ҷаҳон
Аз нигоҳи ҷашми инсонӣ ниҳон.

То ба он чо роҳ хеле дур буд,
Дидани ин қитъа кори зӯр буд.

Симу зар онро чу истеъмори кард,
Дар миёни қитъаҳо девор кард.

Солҳо аз олам онро канда кард,
Канда карду дар ғарибӣ банда кард.

Ин замин гӯё ки чун мерос монд,
Аз барои истилогар хос монд.

Дар харита дидаро медӯхтем,
Дидаву бишнидаву месӯхтем.

Бод аз аҳволи он огоҳ буд,
Абри гирён ҳола гирди моҳ буд.

Ҷӯши укёнуси Атлантик ҳам
Мавҷро мезад ба харсанги ситам.

То фалак мерафт фарёду нафир
Аз дили сӯзони Саҳрои Кабир.

Нил тар мекард роҳи ҳалқро, –
Халқи хушки ниммурда халқро.

Омаданд аз мулки африқоиён
Ҷонварон фасли баҳорон парзанон.

Аз замини мо ба худ ҷо кофтанд,
Манзили зебову хуррам ёфтанд.

Мегирифтанд аз ҳавои мо нафас
Дур аз сайёду аз банди қафас.

Мефиристодем бо паррандагон
Сӯи Африқо саломи дӯстон.

Солҳо рафтанд, даврон шуд дигар,
Қисмати фарзанди инсон шуд дигар.

Дар миёни мамлакатҳо, қитъаҳо,
Одамон доранд акнун рафтуо.

Танг шуд мафҳуми дурӣ дар луғат,
Роҳ ҳам кӯтоҳ шуд чандин карат.

Ҳеч чизе дар назар пинҳон намонд,
Хуни ноҷӯшидаи инсон намонд.

Нест Африқои мискин баъд аз ин,
Нест ормони дерин баъд аз ин.

Пурхатар шуд ин замин бегонаро,
Гӯркови охирин бегонаро.

Пурс акнун, кист дорои ватан?
Қоҳира аз ҷой бархезад, ки: – Ман!

Кӣ кунад бо ғайр ҷанги сафшикан?
Алҷазоир хуни худ резад, ки: – Ман

Кӣ дигар озод мегӯяд сухан?
Агра бар дил шавқ ангезад, ки: – Ман!

Кӣ муаттар кард боғи хештан?
Аз Конакри бод бархезад, ки: –Ман!

Кӣ хӯрад захми паёпай дар бадан?
Конго хоки хоинон безад, ки: – Ман!

Кӣ адуро пас кашонад дар кафан?
Оби Атлантик бистезад, ки: – Ман!

Дар ҷавоб аз баҳру бар ояд садо: –
Офарин, эй дӯст, Африқои мо!

Хохари мушфиқ, мо ёри туем,
Мо дар ин майдон ҳаводори туем.

Мерасад рӯзе, ки бо ишқу ҳавас,
Мустақил, озод мегири нафас.

Мерасад овозат аз боғу чаман:
Дӯстон, шодӣ кунед аз бахти ман!

ҲАР КАСЕ ГҮЯД – ЛУМУМБА...

Боз меояд садои кундаву занчир ҳам,
Боз меояд садоҳои туфангу тир ҳам.

Боз ҷаллодони имрӯза табар бардоштанд,
Боз теғи хунфишонро бар гулӯ бигзоштанд.

Боз хоин фитнаву иғвогариҳо мекунад,
Боз дар байни халоиқ худсарииҳо мекунад.

Боз озодипарастонро ба зиндон мебаранд,
Боз ҷисми бегуноҳонро чу гургон медаранд.

Боз дар Конго ба доллар худфурӯшӣ мекунанд,
Ин ҷиноятҳои худро пардапӯшӣ мекунанд.

Ғайр меҳоҳад, ки созад маҳв истиқлолро,
Тира гардонад дубора субҳи истиқболро.

Халта-халта зар фиристонанд рокфеллерҳо
Тангтар то ин ки гардад ҳалқаи занчирҳо.

Гарчи бо фармони хоин шуд Лумумба дастгир,
Дар хатар мондаст гарчи зиндагии сарвазир,

Лек душманро ба фатҳ уммед бастан мушкил аст,
Рӯҳи озодипарастонро шикастан мушкил аст.

Ҳар касе гӯяд: Лумумба! – халқ исён мекунад,
Баҳр ҳам ҷӯшида, укёнус туғён мекунад.

Халқ медонад, ки рӯзе қулфи зиндон во шавад,
Офтоб аз дар дарояд, тӯй дар Конго шавад!

ТЎИ ПАХТАЗОР

Об чорӣ мешавад дар чустучӯи пахтазор,
Сабз могоардад аз оби сард чӯи пахтазор.
Қатраҳо якҷоя гашта, рӯд савфо мекунад,
Рӯд орад муждаи ҳосил ба сӯи пахтазор.
Тирамаҳ ояд агар, оянд мардум саф зада,
Аз барои чидани пахта ба тӯи пахтазор.
Дар саҳаргоҳон дурахшон аст чун луълӯи тар
Шаддаҳои донаи шабнам ба рӯи пахтазор.
Вақти гул гардад ба гирди пахта занбӯри асал,
Беҳтар аз ӯ кас надонад рангу бӯи пахтазор.

ДЎСТОНРО ГУМ МАКУН

То тавонӣ, дӯстонро гум макун,
Дӯстони меҳрубонро гум макун.
Дар ҷаҳон бе дӯст будан мушкил аст.
Мушкилосонкункасонро гум макун.
Дӯстро аз дӯст, ҷонам, фарқ кун,
Дӯсти пайванди ҷонро гум макун.
Чашмаи илҳоми мо халқ асту бас,
Халки машҳури ҷаҳонро гум макун.
Зинати боғ аз гули хандон бувад,
Мисли гул хандонлабонро гум макун.
Дӯст ояд, гарм дар оғӯш гир,
Расми хуби тоҷиконро гум макун.
Халқи олам дӯст бо мо гаштааст,
Ваҳдати халқи ҷаҳонро гум макун.

ДАРДИ МАН БОЛО ГИРИФТ

Бе ту танҳой кашидам, дарди ман боло гирифт,
Дид ранги ман табибу дар бари ман чо гирифт.
Ёри бепарвои ман аз ман хабардорӣ накард,
Гарчи дуди оҳи оташбори ман дунё гирифт.
Аз шукуфтанҳои гулҳо боғҳо гулгун шуданд,
Ғунҷаи уммеди ман як гӯшаи саҳро гирифт.
Ошиқӣ, эй дардмандон, дарди бедармон будаст,
Оташи сӯзони ҳичрон дар дилам маъво гирифт.
Аз яке пурсон шудам, ки ёри ман бе ман чӣ кард,
Гуфт: Бе ту бо дигарҳо соғару мино гирифт.
Дил тапидан дошт аз тафси даруни синаам,
Рафт, ором аз насими соҳили дарё гирифт.

ДАСТИ ТУ МЕДОНАД

Замин бо осмон хамранг шуд, дасти ту медонад,
Биёбон дар ҳама ҷо танг шуд, дасти ту медонад.
Ситора бо гули боғу чаман чун рӯ ба рӯ гардид,
Ҳасад бурданд бо хам, ҷанг шуд, дасти ту медонад.
Суруд аз қаъри дил парвоз бинмуду ба олам рафт,
Ба шӯр оранда хар оҳанг шуд, дасти ту медонад.
Ба зидди ҷанг гардиданд халқон якдилу якҷон,
Шафақ гулгун ба рӯи Ганг шуд, дасти ту медонад.
Чӣ хушбахтист, ки бо мақсаду уммеди халқи ман
Дигар чархи фалак ҳамсанг шуд, дасти ту медонад.

ДИЛСИЁҲ

Даъвии бисёр дорад дилсиёҳ,
Шикваи такрор дорад дилсиёҳ.
Аз забонаш гарчи мерезад асал,
Зераш аммо мор дорад дилсиёҳ.
Ҳам ба бедорию ҳам дар хоби шаб,
Қасди бад бо ёр дорад дилсиёҳ.
Дар талоши шуҳрате зери бағал
Теғи чавҳардор дорад дилсиёҳ.
Сахт рӯяшро кашида пӯстак,
На шараф, на ор дорад дилсиёҳ.
Аз барои ӯ муқаддас чиз нест,
Хонасӯз афкор дорад дилсиёҳ.
Фатҳи кас гӯё шикасти ӯ бувад,
Бухлу кин хирвор дорад дилсиёҳ.
То ки дар ғафлат намонад рӯзу шаб,
Дидаи бедор дорад дилсиёҳ.
Нест дар олам даво худкардаро,
Чун ниҳон кирдор дорад дилсиёҳ.
Гар далели нав наёбад аз алам,
Рӯ суи девор дорад дилсиёҳ.
Охири кораш ба расвой кашад,
Бахти ноҳинчор дорад дилсиёҳ.

ОФАРИН ДИЛ!

Офарин дил, занги аввалро надодастӣ ҳанӯз,
Дар мақомат бетанаффус истодастӣ ҳанӯз,
Меҳӯрӣ ғамҳои оламрову шодастӣ ҳанӯз.
Андаруни оташӣ, оҳанниҳодастӣ ҳанӯз.

Сӯхтан дорӣ, вале бедуд месӯзӣ ҳанӯз,
Маҳфилеро аз шуои хеш афрӯзӣ ҳанӯз,
Меравӣ тозон чу мактаббаччагони синфи як,
Зиндагиरो аз алиф сар карда омӯзӣ ҳанӯз.

Сабр кун, то тай кунам як парча роҳи дигаре,
То ба фардоям намоям як нигоҳи дигаре,
То ниҳам бори дигар сар бар сари зонуи ёр,
Гарчи бошад баҳри ман ин ҳам гуноҳи дигаре,

Сабр кун, гирам лачоми вақтро бори дигар,
То гузорад бар замин пой ман осори дигар.
Сабр кун, то дар ҳузури дӯст шабҳои дароз
Ҳар чӣ меҳохӣ, кунам аз номат изҳори дигар.

Сабр кун, то сер бинад чашми ман рӯи замин,
То барам бо хеш чун атри кафан бӯи замин.
Сабр кун, гардад парешон ҳар саҳар дар гирди мо
Шуълаи хуршед чун заррина гесӯи замин.

Сабр кун,
Вақти танаффус нест,
Дил, занге мазан,
Шишаро чун баччаҳои шӯх бар санге мазан.
Сабр кун, нохун ба тори нозуки чанге мазан,
Сар ба девори қафас дар синаи танге мазан.

Асп рон, аз наъли аспи ту шарор ояд бурун,
Асп рон, чанги замин беихтиёр ояд бурун.
Асп рон, бо охувон аз чашмасорон об нӯш,
Чашмаро бингар, чӣ сон аз кӯҳсор ояд бурун!

САҲАРГОҲОН

Бишнава овози маро, мурғи саҳар,
То ки аз рози дилам ёбӣ хабар,

То ки ҳамовоз гардӣ субҳдам
Бо суруди мардуми соҳибқалам.

Гар ту меҳоҳӣ, ки андозӣ назар
Дилкушо рӯи Ватанро хубтар,

Ҳар саҳар болу паратро боз кун,
Бо суруди шоирон парвоз кун!

Ин диёри пурсафои пурхурӯш
Субҳдам мову туро орад ба ҷӯш:

Субҳдам боғу чаман зеботаранд,
Кӯҳҳо байроқи заррин бар саранд;

Субҳдам чун офтоб ояд бурун,
Ҳусни зебои Ватан гардад фузун;

Субҳдам аз ҳар тараф форама насим
Мевазад шӯхона дар мулки азим.

Мамлакат озода мегирад нафас
Аз насими тоза бо ишқу ҳавас.

Дар саҳаргоҳони ҳикматноки мо
Муждаҳои тоза орад хоки мо.

Боби навро во кунад ҳар як саҳар
Дар китоби бахту иқболу зафар.

Меҳнати халқ аз сари субҳи баланд
Зиндагониро камояд дилписанд.

Эй қалам, гар ту яроқи шоирӣ,
Гар ба эҷоди сухан ту қодирӣ,

Аз ҳаёти мамлакат ғофил намон,
Дар миёни халқ беҳосил намон!

Кори ҳар якрӯзаро идрок кун!
Хизмати аъло ба хоки пок кун!

То ту фатҳеро ба фатҳе зам кунӣ,
Норасоии Ватанро кам кунӣ,

То ба ёронат ту ҳам ёрӣ диҳӣ,
Дар биное аз сухан хиште ниҳӣ,

То ту аз кон санг-ангиште канӣ,
Пораи маъдан ба деге афканӣ,

То ба сахро ё ба боғи дилнишин
Донае рӯяд зи саъят аз замин.

Эй суруди ман, саҳар пар боз кун,
Дар деҳоту шаҳрҳо парвоз кун.

Фурсатеро ҳам мадеҳ аз дасти худ,
Пеш рав бо зиндагонӣ зуд, зуд!

Соли 1946

ҚАЛАМ

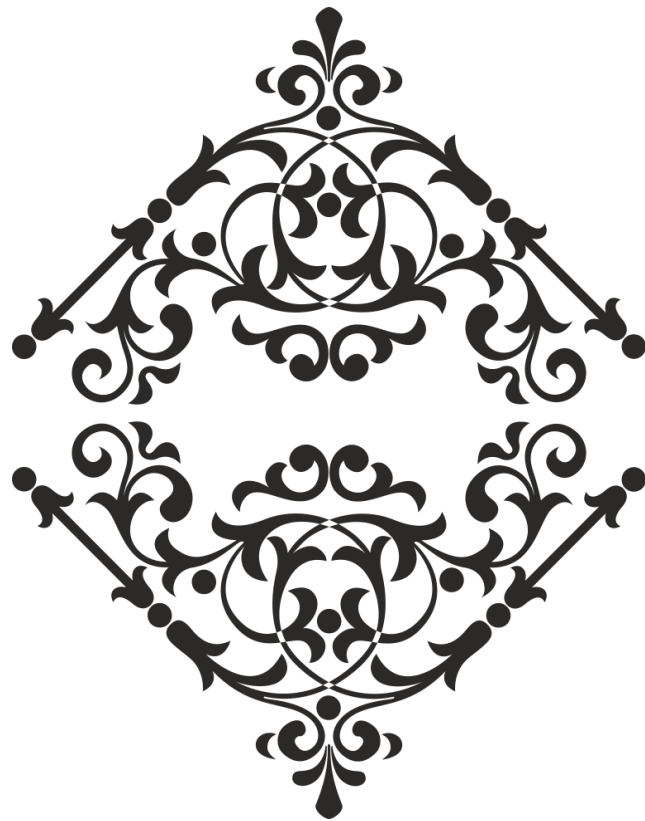
*«Қалам гуфто, ки ман шохи чаҳонам.
Қаламкаширо ба мақсад мерасонам...»*

Қалам гӯяд, ки асбоби шарифам,
Ба дасти ҳар зарифе ман зарифам.
Қалам гӯяд, ки инсонро азизам,
Ба дасти покдил афтам, тамизам.
Қалам гӯяд, ки инсонро яроқам,
Яроқи иттифоқам ҳам нифоқам.
Агар афтам ба дасти ҳақшиносон,
Зи рӯи ҳақ кунам хизмат ба инсон.
Мусаххар бо сухан созам чаҳонро,
Намоям махрами дилҳо забонро.
Муҳаббатро, садоқатро сароям,
Ба ҳам пайванд ҷонҳоро намоям.
Намоям фарқ гулҳоро ман аз хор,
Намоям фарқ дилбар аз дилозор.
Дихам ман сарбаландӣ мардхоро,
Намоям дур аз дил дардхоро.
Ба тасвир оварам ҳусни заминро,
Чаҳони нав, ҳаёти дилнишинро.
Кунам бедор ҳисси ошиқонро,
Бақои нав диҳам умри ҷавонро.
Агар ман бо қаламкаш дӯст монам,
Қаламкаширо ба мақсудаш расонам.
Агар афтам ба дасти ноҳалаф ман,
Шавам тири маломатро ҳадаф ман.
Асир афтам агар бар дасти нокас,
Намоям зиндагониро мулаввас.
Чаҳон торик чун зиндон намоям,
Ҷафову ҷавр бар инсон намоям.
Дурӯғу рост бофам, ҳарза бофам,
Суханро теғ созам, дил шикофам.
Агарчи ширро донам сафед аст,
Вале гӯям сиёҳ асту палид аст.
Ба дасти нокасон гардам гирифтор,

Шаваид аз ман тамоми халқ безор.
Ба монанди ачал оям ба ҳар дар,
Хурам коғаз, хӯрам ҷону хурам сар.
Кунам хурсанд ман табъи бадонро,
Суханчину мунофиқ одамонро.
Зи ман, аҳли қалам, бошед огоҳ,
Нагардам то силоҳи дасти бадхоҳ.

ҚИССАИ ҲИНДУСТОН

ҚИССАИ ҲИНДУСТОН

*Аз аҳолии Ҳиндустон 60 000 000
нафар ба кастаи «нафратзадагон»
тааллуқ доранд.*

Маро рӯзе ҳикоят кард бобо,
Ки бишнав, чони бобо, қиссаеро:
«Замоне буд берун аз Самарқанд
Ба чашми кас намоён кулбае чанд.
Дар он манзил, ки дур аз дигарон буд,
Махавҳоро ҷудой як макон буд.
Намеафтод онҳоро гузоре
На аз ёре, на аз хешу таборе.
Намедиданд рӯзу рӯшноӣ
Ба дунё ғайри хорию гадоӣ.
Махав мегашт рӯзе гар намоён,
Аз ӯ пиру чавон мешуд гурезон.
Ҳамеша аз халоиқ дур мегашт,
Ба мисли зиндаи даргӯр мегашт,
Агар ӯро касе медид дар роҳ,
Рафиқи хешро мекард огоҳ,
Ки, эй чӯра!

Ба атрофат назар кун,
«Махав омад, махав омад, хазар кун».
Махавкоса гаҳе дар дасти мискин
Хабар медод бо овози ғамгин
Ки: «Эй озодакас, бигрез аз мо,
Нарас ҳаргиз, нарас ҳаргиз махавро!»
Ту дигар дар Самарқанд инчунин кас
Набинию нахоҳӣ дид аз ин пас.
Кунун ман худ бигӯям баччагонро
Ҳикоятҳои ғамноки ҷаҳонро:
Ба Ҳиндустон сафар кардам замоне
Ман аз ин кишвари чун бӯстоне.
Бидидам дар паси кӯҳи Ҳимолой
Замини сабзи зебоне саропой.

Агарчи ганҷҳояш пурбаҳоянд,
Валекин мардумони он гадоянд.
Нагӯям ман дар ин як шеъри кӯтоҳ
Зи ҳар чизе ки мо гаштем огоҳ.
Нагӯям ман на аз ҷодугаронаш
На аз ҷашмони тарсодухтаронаш,
На аз осорҳои мармаринаш,
На аз мумтозҳои нозанинаш,
На аз раққосаи товусхиромаш,
На аз овозхони хушкаломаш,
На аз оҳуи кӯҳии раманда,
На аз кабки ғазалхони паранда,
На аз фили сафеди кӯҳвораш,
На аз ғоратгарони киштзораш,
На аз рикшу на аз ҳиндуи бадбахт,
На аз оғову давлатманди дилсахт,
На аз бабру паланги даҳшангез,
На аз хашму адоватҳои хунрез.
Хикоят мекунам бо қалби пуршӯр
Ҳаёти мардумони зиндадаргӯр.
Ба рӯи қабри онҳо гул нарӯяд,
Агар рӯяд, касе онро набӯяд.
Ба олам касби онҳо ҷойрӯбист.
Фақат занбаркашию сангкӯбист.
Фурӯ бар зери конҳо муфт рафтаи,
Ба нохун оҳану пӯлод суфтаи,
Ҳазор алфози бад ноҳақ шунидан,
Лабони хеш бо дандон газидан.
Чӣ нуқсон дорад ин мардум, ки ин сон
Надорад қадру қимат мисли инсон?
Надорад иллоте,
Зулми замона
Намуд онро ба бадбахтӣ равона.
Магар ин каста авлоди башар нест,
Ки аз ӯ дигаронро ҷуз ҳазар нест?!
Магар ин расм як расми қадим аст,
Магар ҷухра гунаҳкори азим аст?!

Ки ӯ монад кадам гар дар хиёбон,
Бараҳманро кунад хотирпарешон.
Ба ӯ гӯянд, ки «Эй марди дарвеш,
Палидӣ ту, палидӣ ту, наё пеш!»
Чамарро дар миён як ресмонест,
Ки ин аз бандагӣ ӯро нишонест.
Бараҳманро фитад гар сояи ӯ,
Намояд шустушӯяш дояи ӯ.
Чамар гирад агар дасти трамвай,
Ҳазаромез гӯяндаш, ки: «Ҳай! Ҳай!
Ҳазорон сол боз ин турфа мардум
Зи ҳаққи зиндагонӣ гашта маҳрум,
Ба ин оину ин расми хабисӣ
Чаро розист лорди англисӣ?!
Ба мулки ношиносе бо рафиқон
Шудам як моҳ мисли дӯст меҳмон.
Касе бо ман дар он чо рӯ ба рӯ шуд,
Зи чону дил шарики гуфтугӯ шуд.
Чаро сар то ба по ларзиду наншаст?
Наяфшурд аз барои чӣ маро даст?
Чу оҳуи биёбонӣ назар кард
Ба ҳар сӯе, магар аз ман ҳазар кард?
Ба ман ӯ гуфт бо овози хомӯш:
«Намесозам туро ҳаргиз фаромӯш».
Равон гаштем бо чандин васила
Ба назди ҳиндувони ин қабила.
Маро ҳаргиз нахоҳад рафт аз ёд
Руҳи он мардуми мазлуми ношод,
Сиришки дидаҳои ғуссахона,
Дили тири маломатро нишона,
Дароз он дастхоеро, ки дидам
Ба сӯи одами ин мулки аъзам, –
Ба сӯи одами озоди гетӣ –
Саодатманд фарзанди советӣ.

Бидидам дар паси кӯҳи Ҳимолой,
Замини сабзу зархезе саропой.

Агарчи ганчҳояш пурбаҳоянд,
Валекин мардумони он гадоянд.
Барояд бо табассум гар зи хиргоҳ
Хиёнаткори чамъият чу рӯбоҳ
Бирав, халқи ситамкашро хабар кун:
«Махав омад, махав омад, ҳазар кун!»

Соли 1947

**Мирзо Турсунзода дар суҳбати сарвазири Ҳиндустон
Индира Гандӣ, Дехлӣ, соли 1968**

«МЕҲМОН»-И МАҒРИБӢ

Ҳеч шунидӣ гапи садсоларо,
Қиссаи деринаи Банголуро?
Ҳеч шунидӣ, ки руҳи осмон
Чилва кунад лаълсифат дар ҷаҳон?
Ҳеч шунидӣ ту, ки дар офтоб
Об чу симоб хӯрад печутоб?
Ҳеч шунидӣ ту, ки кӯҳи баланд
Дар сари худ чатр кашад аз паранд?
Об равад тағ-тағи яхҳои пир
Мисли ҷавохир зи дили ҳар адир.
Лолаву себарга ба вақти саҳар
Ҳалқабағӯшанд зи луълӯи тар.
Ҳеч шунидӣ, ки баланд аз саҳоб
Сайркунон лона гузорад уқоб?
Ин ҳамаро бинӣ ту дар Ҳиндукуш,
Дар сари кӯҳи абадӣ нукрапӯш.
Ҳеч шунидӣ, ки дарахт аз бадан
Бол барорад ба ҳавои ҷаман?
Нахл дар он ҷо ба сар андохта,
Аз пари товус кулаҳе сохта.
Гашта дар он ҷо ватани ҷонварон –
Бойтарин сайдгаҳе дар ҷаҳон.
Наъраи фил ояду бабру паланг,
Савти хуши булбулакони ранг-ранг.
Ҳаст замини заҳи пур аз мағок,
К-аз нами ӯ мешавад одам ҳалок.
Маймуни посӯхта, думсӯхта,
Кирмӣ чу гавҳар ба шаб афрӯхта.
Ин ҳама дар бешаи Ҳиндустон
Воҳиманоканд ба пиру ҷавон.
Гар биравӣ ту ба тамошои боғ,
Мекуни аз бӯй муаттар димоғ.
Ҳеч надидӣ ту ҷунин чормағз,
Ҳеч бад-ин сон ананасҳои нағз?
Гар ба гулаш дидаи худ во кунӣ,
Ёди руҳи духтари зебо кунӣ.

Ҳеч иадидӣ ту чунин оби рӯд,
Мисли хуми нилгарӣ каб-кабуд?
Зарду гулобӣ хашароти зиёд
Бинию асло набарорӣ зи ёд.
Ин ҳама дар домани Ганг аст, Ганг,
Ҳиссаи шӯрафкани Ганг аст, Ганг...

Нақл намоянд, ки аз ғарби тор
Кард сафар бандаи кибру виқор,
Дар бари худ карда либоси сафед,
Ҷой ба дил дода умеди палид.
Қувваи пурҷозибай ин диёр
Кард дили мардаки ғарбӣ шикор.
Нест ҳудуде ба таманноӣ ӯ,
Туршии рӯ, бинии болоӣ ӯ.
Дағдағай ӯ зи ҳад афзун бувад,
Аз хиради одамӣ берун бувад.
Дар дили ӯ ҳеч надорад асар
Хубии ин мамлакати хокзар,
Қуллайи хушманзараи Ҳиндукуш,
Ҳар камару ҳар дараи Ҳиндукуш,
Абри балаиди сари ин кӯҳи пир
Лаззати парвози уқоби далер...
Меравад аз пайраҳайи кӯчабоғ,
Зинати он боғ накарда суроғ.
Мегузарад аз бари вайронаҳо,
Мадрасаву обидаву хонаҳо,
Мегузарад ӯ нанамуда назар,
Бо ҳаяҷони дилу шавқи басар.
Ишқи гулу нолаи булбул асар
Ҳеч надоранд ба ин раҳгузар.
Омаду бар гардани ҳинду нишаст,
Ҳар чӣ ки мехост, гирифт ӯ ба даст.
Пӯсти рӯбоҳу палангон гирифт,
Ҳосили бечораи деҳқон гирифт,
Пахтаву абрешиму гандум гирифт,
Нони даҳони ҳама мардум гирифт;
Ширайи ин бойзаминро кашид,

Хуни дили халқи гадоро макид.
Хукми вай имрӯз агарчи равост,
Пояи ин ҳукм вале бебақост!

Ҳеч надидӣ ту чунин мақбара,
Қасру биноҳои ачиби сара,
Гунбази он мадрасаҳои қадим,
Шаъшааи обидаҳои азим...
Нақшу нигори дару дарвозаҳо,
Тоҷмаҳал... рафта дар овозаҳо?
Дидаӣ дар зери замин зинаҳо,
Софтар аз чехраи оинаҳо?
Меваи ширини ба монанди қанд,
Соҷи боғу чамани дилписанд?
Дидаӣ оё ту ба чашмат аён
Муъҷизаи кишвари Ҳиндустон?
Ҳеч магар дидаӣ дар умри худ
Боғи муаллақ, чу гилеми кабуд?
Санъати дар нозукӣ нозуктаре,
Духтаракони ба мисоли парӣ?
Мутриби моҳир зи дили мири данг
Мебарад оҳанги фиғонро ба чанг,
Сохта аз нуқраву зар косаҳо,
Дурру зар овехта раққосаҳо;
Кӯчаю бозор пур аз морбоз,
Фолбину мардуми маймуннавоз,
Дар талаби нон шуда чамъе ҳалок,
Хастаю афтада гурӯҳе ба хок.
Дида ман инро чигарам пора шуд,
Ашк равон аз бари рухсора шуд.
Ин ҳама дар кӯчаи Калкутта буд,
Шаҳри пур аз ҳарзаву сафсата буд.
Гарчи сари халқ шуд аз ғам сафед,
Пур бувад аммо дили ӯ аз умед.
Пайкари он гарчи чу хокистар аст,
Лек ниҳон дар дили ӯ аҳгар аст.
Гарчи ба ғорат равад ин сарзамин,
Боз дар он ганчи равонро бубин.

Меҳнати деҳқонписару коргар
Аз ҳама ашӯи ҷаҳон муфттар:
Аз чӣ ҷавонон ҳама қоматхаманд?
Аз чӣ надоранд сари худ баланд?
Аз чӣ бувад шаҳр пур аз кӯру ланг?
Аз чӣ сари мардуми мискин гаранг?
Ин магар афсонаи Бангола аст,
Қиссаи бадбахтии садсола аст!..
Мегузарад мағрибии худписанд
Карда сару бинии худро баланд.
Бозикунон чӯб-асоро ба даст
Шому саҳар роҳ равад мисли маст.
Дар сари ӯ нест ба ғайр аз ғурур,
Дар дили ӯ мақсади айшу сурур.
Баҳри чӣ ин мағрибии дилсиёҳ
Карда ҳарисона ба Машрик нигоҳ?
Бурд дилашро магар ин сарзамин,
Бӯи хуши ин чамани нозанин?
Ё ҳаваси дидани бӯзинаҳо,
Ё ба каф овардани ганчинаҳо?

Нақл намоянд, ки аз ғарби тор
Кард сафар одами бенангуор.
Ном баровард ба сангиндилӣ.
Тухми ситам коштану чоҳилӣ.
Дар дили ӯ ҳеҷ надорад асар
Нолаву фарёди падар ё писар,
Зинати боғу чамани дилфиреб,
Рӯи гулу савти хуши андалеб,
Қасру биноҳои қадимии ӯ...
Шухрати дерини азимии ӯ...
Бо сари пурфитнаву бо карруфар
Мекунад аз байни халоиқ гузар,
Мекунад ин ғарбии рӯбаҳмиҷоз
Дасти тамаъро суи ҳинду дароз.
«Дурри гаронро ба кафи ман бинех,
Зар бидеху зар бидеху зар бидех»,

Меғузарад дуртар аз издиҳом
Бе назари диққату бе эҳтиром.
Гоҳ намоён шавад ӯ чун сипоҳ,
Гоҳ ба монанди гадоёни роҳ,
Гоҳ чу як гурбаи пояндамуш,
Гоҳ гурезанда чу муши хамӯш.
Ҳар чӣ ки мехост дар ин сарзамин,
Пурра даровард ба зери нигин.
Пӯсти рӯбоҳу палангон гирифт,
Ҳосили сарпанҷаи деҳқон гирифт.
Нуқраву тилло зи дили кон гирифт...
Тоқату ороми фақирон гирифт.
Ҳукми вай имрӯз агарчи равост,
Пояи ин ҳукм вале бебақост!

Фурсати он аст, ки ин «меҳмон»
Тарк кунад кишвари Ҳиндустон.
Чунки дар ин мамлакат ин зарпараст
Ҳеч ба чизи дигаре дил набаст.
Сар назад аз мағрибии бекарам
Чизи дигар ғайри ҷафову ситам.
Тир назад мағрибии дилсиёҳ
Ҷуз ба дили халқ дар ин сайдгоҳ.
Гарчи дусад сол дар ин хона монд,
Боз ба ин оила бегона монд.
Ҳукми вай имрӯз агарчи равост,
Пояи ин ҳукм вале бебақост!

Соли 1947

РҶДИ ГАНГ

Дар шаби тор оби рӯди Ганг
Буд бо акси Қаҳкашон ҳамранг.
Ё ба чашми ту қилвагар мешуд
Мисли шамшерҳои занголуд.
На ба рӯи касе ниғаҳ созад,
На зи кас рӯйро панаҳ созад.
Асрҳо дар замини Ҳиндустон
Гашта қорӣ ҳамӯшу гӯшгарон.
Меравад сӯи баҳр бо сари ҳам,
Гӯй дорад ба дӯш кӯҳи алам.
Гуфтам: эй Ганг аз чӣ хомӯшӣ,
Аз чӣ дарёсифат намечушӣ?
Сар ба саҳро ниҳодаӣ, чунӣ,
Ё ки дар ғам шарикӣ Маҷнунӣ?
Нафасат аз чӣ гарму сӯзон аст,
Рег пеши дами ту бирён аст.
Ку насими баҳории чаманат,
Зиннати боғу лолаву суманат?
Ку чаманзори сабзпӯши ту,
Савти мурғони пурхурӯши ту?
Ё нуҳуфӣ даруни сина магар
Орзуро чу донаҳои гуҳар?
Ё шарикӣ ба дарди ҳамватанон,
Меҳурӣ ғам барои Ҳиндустон?
Рози дилро ниҳон макун аз ман,
Аз барои савоб, о ба сухан!
Омадам ман ба назди ту меҳмон
Аз шукуфта диёри тоҷикон.
Ту равонӣ ба ҳар дари хона,
Бар дари ошнову бегона.
Ба ҳавои ту сабзай намнок
Дар лаби чӯй сар кашад аз хок;
Ба ҳавои ту чашмаҳои соф
Синаи кӯҳро кунанд шикоф;
Дар ҳавои ту абр гирён аст,
Дашти беоб синабирён аст.
Ба гумонам, ки гаштай қорӣ,

Ту на аз чашмаҳои кӯҳсорӣ,
Балки аз оби чашми гирёнӣ,
Араку ашкҳои деҳқонӣ.
Дар дилат ҷои донаҳои гуҳар
Мурдаҳоянд гашта хокистар,
Мардумонат агарчи деҳқонанд,
Дар замини ту хӯшачинонанд.
Кардаанд одамони бадкирдор
Як пули оҳанин ба дӯшат бор.
Рӯзу шаб аз сарат кунанд убур
Корвонҳо ба сӯи Ғарби дур.
Ҳар вагоне ки меравад лабрес,
Шояд аз баҳри туст ғамангез,
Ё магар дидай, ки бемузде
Дили ту канда мебарад дузде,
Мебарад ҳусни навбаҳоратро,
Вопасин тухми киштзоратро,
Мебарад шири модарони туро,
Ризқи бечора кӯдакони туро.

* * *

Ҳар чӣ бошад, бузург рӯдастӣ.
Ҳиссаи баҳри беҳудудастӣ,
Рӯдворона зиндагонӣ кун!
Ҷӯш зан,

Ҷӯш зан,

Ҷавонӣ кун!

Соли 1947

БОҒИ МУАЛЛАҚ

Дидаам дар Бомбай боғи муаллақ, чун биҳишт,
Бо қалам тавсифи онро кай тавонад кас навишт.
Боғ сабзу акси он рӯзу шабон дар об сабз,
Дар даруни об гӯё шуълаи маҳтоб сабз,
Дар лабони хубрӯён ханда ҳусни дигар аст,
Қилваи ин боғ ҳам дар нозукӣ нозуктар аст.
Рӯбаҳу охуву фил аз навдаҳо сабзидаанд,
Қонварон дар баргҳо тасвири худро дидаанд.
Бофта қолини сабз аз сабзаҳо дасти ҳунар,
Бар рухи ҳар барг шабнам медурахшад чун гуҳар.
Дидаам ду боғ ман, ду гунбази сабзу кабуд,
Дар баландӣ он якею
В-он дигар дар об буд.
Ногаҳон аз Ғарб омад киштии бегонагон,
Гашт вайрон акси боғи сабз аз ин бори гарон,
Ё ба ҳинду ингилисҳо меҳрубонӣ мекунанд?!
Обҳои хоки онро посбонӣ мекунанд?
Ҳаргиз ин сон нест,
Ҳаргиз! Нест ин сон, ҳеч гоҳ!
Балки биншастаст мисли доғ дар рухсори моҳ!
Ин чӣ найранг аст, ки дар зери боғи дилписанд, –
Дар халиҷи Бомбай байроқи Амрико баланд?!

Соли 1947

ТАРА-ЧАНДРИ

Ба обу ранги нав Бедил чу омад дар чаҳони назм,
Аз ӯ ҳусни дигар омӯхт боғу бӯстони назм.
Сухан меронд сарбаста, ниҳон медошт маъниро,
Ба мисли донаи гавҳар, ки пинҳон аст дар дарё,
На муфтӣ буд, на мулло, на бетавфиқ, рӯҳонӣ,
Фақат мекард бар дунё ниғаҳ бо чашми инсонӣ.
Сано бар Комде гӯён, суруде аз Мадан хонон,
Ба тори назми худ овард ишқи поки ин ёрон.
Ба рақси Комде шайдо, ба овози Мадан мафтун,
Навишт ин номаи ушшоқ шоир бо дили пурхун.
Ба мисли Комде дар ҳусну дар санъат чаҳонгирӣ,
Ту, эй раққосаи даврон, Тара-Чандри, Тара-Чандри.
Дили тоҷику ҳинду чун ду шамъи анҷуман афрӯхт,
Ба доғи ин ду шамъи анҷуманафрӯз Бедил сӯхт.
Чу дидам дар диёри ту хазони бӯстонеро,
Намудам ҷустуҷӯ аз Комде дар он нишонеро,
Чу дидам дар сари кӯи ту биншаста ғубореро,
Дар он аз Комде ҷустам нишони ёдгореро,
Ба вақти рақси мавзунат, ба чашмони пурафсунат,
Кабӯтар дар ҳаво, оху ба сахро гашта мачнунат.
Ба вақти чархгардонат, ба гирди пои печонат,
Намояд чилва дар чашмам пари товус ба домонат.
Ба зери анбарин зулфи сиёҳат чун қамар дидам,
Дар он аз афтоби Комде гӯё асар дидам.
Агар хуршед буд Комде, ту монанди маҳи бадрӣ,
Ба рӯи осмони худ Тара-Чандри, Тара-Чандри.
Ғазал меғуфту дур месуфт Ҳофиз – шоири Шероз,
Суханро дода дар васфи шумо ҷодугарон пардоз.
Дили тоҷику эронӣ муҳаббатгоҳи Ҳофиз шуд,
Суруди ошиқон ҳамсуҳбати дилхоҳи Ҳофиз шуд.
Дилу ҷонро фидо кард ӯ барои чашми ҷодуе,
Ба зулфони суманбӯе, ба холу хатти ҳиндуе.
«Агар он турки шерозӣ ба даст орад дили моро,
Ба холи ҳиндуяш бахшам Самарқанду Бухороро».
Бигӯ, моҳи нави ҳинду, чӣ сон чун зарра пайдо шуд,

Ҳамон холе, ки дорӣ дар миёни абрувони худ?
Наёвардам на дому донаи ҷодугарони ту,
На зулфони сиёҳи ту, на холи абрувони ту.
Маро овард дар пеши ту ёди дӯстони ман,
Хаёли дӯстони давлати пуршаъну шони ман.
Ман аз мулки саодатманд – мулки тоҷикон оям,
Ба мисли аввалин бӯи баҳор аз бӯстон оям.
Ман аз рақси ту мафтунам, зи ҳолат лек маҳзунам,
Тара-Чандрӣ... Тара-Чандрӣ... макун ин кадр афсунам!
Чӣ ҳол аст он, ки дар тоқи ду абрӯят кунад бозӣ,
Чӣ ҳол аст ин, ки Ҳофиз шуд ба ҳар қурбоние розӣ?
Магар дар осмони ҳусн моҳи тирае дорӣ,
Магар худ Зухраву чун муштарӣ ҳамширае дорӣ?
Магар дар хонаи абрӯи худ ганҷе ниҳон дорӣ,
Ки мисли мор зулфони ба гирдаш посбон дорӣ?
Марам аз дӯст чун оҳу, ба ман сирри дилатро гӯ,
Тара-Чандри, Тара-Чандри! Ту эй бозингари хинду!
Агар бо рақс барҳезӣ, ҳавои форама ангезӣ,
Зи боғи санъати халқат ба гирди хеш гул резӣ.
Ба ҷунбиш мавҷи дарёӣ, ба лағзиш реги сахроӣ,
Ҳунарманду ҳунарпеша зи сар то ноҳуни пой!
Сабук чун парниёнӣ ту, беҳ аз оби равонӣ ту,
Ба каф дурри гаронӣ ту, ба тан ҷонӣ ту, ҷонӣ ту!
Матарс аз шуълаҳои аввалини субҳи озодӣ,
Маларз аз боди даҳшатноки тӯфон мисли шамшоде.
Умеду орзуи халқи худро дар дилат ҷо кун,
Дили пурҳасрати онро ба мисли ғунҷае во кун.
Ту, эй фарзанди маҳбуби диёру кишвари бебахт,
Сияҳчашму сияҳабрӯ, сияҳмӯ, духтари сарсахт!

Соли 1947

САЙЁҲИ ҲИНД

*Ба ту, хонандаи азиз, аз нав
Менамоям муроҷиат, бишнава,
Бо хаёли диёри Ҳиндустон,
Ҳиндуи номурооди рӯи ҷаҳон,
Кишвари мардуми ҷигарпора,
Халқи бехонумони бечора
Хоби шабҳои хуш ҳаром кунам,
Қиссаи хешро давом кунам.*

Кӯдаке мегашт бо қутии худ
Дар хиёбони лаби баҳри кабуд.
Метавонистӣ, ки дар чашмони ӯ
Пай барӣ аз мақсади пинҳони ӯ.
Медавид он ҳар тараф бо ҷустуҷӯ,
Сӯи ҳар як раҳгузар оварда рӯ.
Огаҳӣ меодод симои писар,
К-омадаст ин ҷо вай аз мулки дигар.
Ҷ нарезондаст хуни нофи худ
Дар ҳамин шаҳри лаби баҳри кабуд.
Гашт маълумам, ки афғонбаччаест,
Содаву гумроҳу нодонбаччаест.
Гашт маълумам, ки меҳмон омадаст,
Меҳмон аз мулки Афғон омадаст.
Гуфтам: «Эй сайёҳи ҳинди кобулӣ,
Кӯдаки хурдию дар ҳукми гулӣ.
Ҷисми хурдатро ба пушти Ҳиндукуш
Кӣ ҳаво дод, аз ҷӣ мегардӣ ҳамӯш?
Ё туро баҳти сиёҳат рондааст?
Боди афғонӣ магар паррондааст?
Баҳри ҷӣ кардӣ ту, эй наврасписар,
Аз сари кӯҳи Сулаймонӣ¹⁸ гузар?
Ё касе гуфтат, ки дар Ҳиндустон
Ризқи инсон аст чун оби равон?

---

18. Кӯҳи Сулаймонӣ – кӯҳест дар миёни Афғонистон ва Ҳиндустон.

Ҳар чӣ меҳоҳӣ, ту, пайдо мекунӣ,
Нозу неъматҳо муҳайё мекунӣ.
Мекунӣ пур доманат аз чормағз,
Аз бананҳову апелсинҳои нағз.
Меравад дар ҷӯйҳояш ҷои об
Дар тамоми фаслҳо ширу шароб
Балки овардӣ ту ҳангоми сафар
Ҷаннати афсонавиро дар назар.
Хостӣ ё аз ҷаҳонгардон шавӣ –
Навҷавон сайёҳи Ҳиндустон шавӣ,
Ин замин кардаст аз даври куҳан
Фикри оламро асири хештан.
Дар фироқи он Сикандар шуд кабоб,
Бобуру Темурҳо хоку туроб.
Кард Да Гама¹⁹ ба рӯи баҳрҳо
Чун ҳубоби хонабардӯше шино.
Лордҳои англисӣ дер боз
Рафтуо доранд монанди «миҷоз».
Хуб медонам, ки сӯи ин диёр
Н-омадӣ монанди қавми судхор.
Н-омадӣ, то ки ҷаҳонгирӣ кунӣ,
Зулми нав бахшию ҷонгирӣ кунӣ!
Н-омадӣ то хуни ҳиндуҳо хӯрӣ,
Бахти бад орию нафъи сад барӣ,
Омадӣ, ёбӣ ту нони хешро,
Зинда дорӣ хурд ҷони хешро,
Гушнагӣ партофтат беҳайрухуш
Дар паси кӯҳи баланди Ҳиндукуш.
Эй ҷаҳонгарди ҷавони кобулӣ,
Кӯдаки хурдию дар ҳукми гулӣ.
Баччагон бояд ки дар ин синну сол
Баҳраҳо гиранд аз фазлу камол;
Баҳраҳо аз давлати умри ҷавон,
Аз навозишҳои хандон модарон;
Баҳраҳо аз рӯзгори пурумед,

---

19. **Васка Да Гама** – португалие, ки соли 1447 роҳи баҳрҳои атрофи Африкаро ба Ҳиндустон кушодааст.

Аз шукуфтанҳои иқболи сафед.
Дар диёри аъзами пуршони ман,
Эҳ, чӣ хушбахтанд фарзандони ман.
Мешавад ояндаи онҳо аён
Пеши чашми ман чу дунёи калон!
Бахти ту дар ин диёри бепаноҳ
Худ сияҳ буд боз бадтар шуд сиёҳ.
Дар хиёбон улфати ғам мешавӣ,
Пеши пой нокасон ҳам мешавӣ.
Мекуни бо рангу бори хеш пок
Мӯзаҳои бахтдуздонро зи хок.
Аннаеро²⁰ чун худой медиҳанд,
Назр гӯё бар гадое медиҳанд.
Хонадонеро ту бо ин аннаҳо
Менамой «сер» гӯё доимо.
Ҳам падар, ҳам модари бекори ту
Чашм баста дар раҳи бозори ту.
Мисли ту, сайёҳи хурди номурод,
Дар ҷавони ман надидам рӯзи шод.
Мешунидам аз падар шабҳои тор
Мисли ту афсонаҳои бешумор.
Ӯ ба ман мегуфт: «Дар самти чануб
Кишваре бисёр зебоясту хуб.
Сурати он мамлакат дигар бувад,
Обҳояш нуқра, хокаш зар бувад.
Пасттар ҳар сол гардад офтоб,
Як қади найза ба рӯи хоку об».
Ман кунун аз мулки хуррам омадам,
Чун вакили халқи аъзам омадам,
Омадам дидам туро бо чашми худ
Дар хиёбони лаби баҳри кабуд.
Медавӣ, бо чашми пурнам медавӣ,
Пеши пой нокасон ҳам мешавӣ.
Мекуни бо рангу бори хеш пок
Мӯзаҳои бахтдуздонро зи хок.

---

20. Анна – пули хурди Ҳиндустон.

Эй чаҳонгарди чавони кобулӣ,
Кӯдаки хурдию дар ҳукми гулӣ.
Ҳайфам ояд, ки гу дар ин синну сол
Мондай бебахра аз фазлу камол.
Дузди бахти халқҳо минбаъд боз
Пои худро сӯи ту созад дароз,
Хоки пояшро набояд пок кард,
Пок аз он бояд ки акнун хок кард!

Соли 1948

ДАР ОРЗУИ ОШЁН

Ба умри худ магар дидӣ касеро,
Ки аз рӯи замин безор бошад,
Ба фикри осмони беғубору
Қадамнорас сари кӯҳсор бошад.

Кунад парвоз монанди уқобон,
Ба ҳар ҷо, ки дилаш хоҳад, нишинад.
Дигар чавру ҷафои золимонро
Ба дӯши худ на бардорад, на бинад.

На дигар бинаду сӯзад ба доғи
Замини зерипогардидаи худ;
Дили хунину пурдоғи фақирон,
Тани бо дарду ғам печидаи худ.

Сафар кардам ба Ҳиндустону дидам
Басе ин гуна мискин одамонро,
Ба гӯши хеш дар ҳар ҷо шунидам
Суруди орзу, уммедашонро:

«Чаро дар кишвари худ ошёне
Ҳама паррандагон доранду мо не?
Уқобон дар фазои кӯҳсорон
Барои худ чаҳон доранду мо не?»

Чу ояд шаб, намедонанд онҳо
Сари худро кучо монанду хобанд,
Ба зери сар дар он шабҳои торик
Чӣ сон хишту кулӯҳеро гузоранд.

Дарахти сершоҳубарги манго
Тамоми рӯзу шабҳо соябон аст,
Ба болои сари онҳо чу симурғ
Пари худро кушода посбон аст.

Ҳама дехқону фарзанди заминанд,
Валекин дар замин ҷоё надоранд,

Барои зистан дар рӯи дӯнё
Тамоми умр маъвое надоранд.

Ба шахр оянд агар, дар ҳеч шахре
Ба рӯи худ дари бозе набинанд;
Ба ғайр аз толеи пасту сари сахт
Дигар ёрею дамсозе набинанд.

Замин сахту баланд аст осмон ҳам
Тамоми шаб ситора мешуморанд;
Ба ғайр аз хорию зорӣ кашидан
Дигар гӯё илоче ҳам надоранд.

Дар ин ҳангом дасти пуртавоне
Гирифта аз бағал бардорад аз хок,
Бигӯяд: «Одамӣ, ту қадри худ дон,
Дигар маншин парешон бар сари хок!

Ба ин рӯзи сиёҳи мардуми Ҳинд
Надоранд обу хоки мо гуноҳе.
Агар хоҳӣ, ки бахти хеш ёбӣ,
Қадам неҳ бо адолатхоҳ роҳе.

Ба коми хеш кун кори ҷаҳонро,
Фазорову заминрову замонро.
Нахоҳӣ кард ои дам орзуи
Саодатмандии паррандагонро».

Соли 1948

ҚАДАҲИ МАН

Дидани ғоратшуда Ҳиндустон, –
Ҳолати тоқатшикани ҳиндуён,
Дидани як тӯдаи бедардуғам –
Мардуми бегона зи лутфу карам,
Дидани бечора гадоёни роҳ –
Мурдани сад марду зани бепаноҳ,
Дидани бегонаи шайтонхунар,
Аз паси шайтони худ судвар,
Дидани майдони бародаркушӣ, –
Сохтан аз хуни касон дилхушӣ,
Дидани як сӯ ҳама вайронаҳо,
Сӯи дигар серқабат хонаҳо,
Дар дили мо кӯҳсифат зам шуданд
Кӯҳи бузурги аламу ғам шуданд.
Манзараи боғу чаманҳои хуб,
Софу кабудии самои чануб,
Болу пари қомати нахли кабуд,
Бешаи беқадду бари хушнамул,
Гардиши шаббодаи дарёи Ҳинд,
Шуълаи моҳи нави шабҳои Ҳинд,
Хотири моро нанамуданд шод,
Мо Ватани хеш намудем ёд.
Ёд намудем насими Ҳисор,
Алмаато – мамлақати себзор,
Ёд намудем канори Хазар,
Водни Фарғонаи шаккарсамар,
Қуллаи Помир, яхи Элбрус,
Волга – ҳамон модари дарёи рус.
Ёд намудем рафикони худ,
Халқи пур аз меҳнати шоёни худ.
Кист дар ин гуна дами пурмалол
Сухбати ёрон нанамояд хаёл?
Кист нахоҳад дами беғам занад,
Лашкари ғам яксара барҳам занад?
Кай равад аз хотиру аз ёди ман
Сухбати як оилаи ҳамватан
Монда ба мағзи дилу чонам ниҳон
Вохурии якшаба бо дӯстон.

Воҳӯрии якшабаи дури мо
Кард сабуктар алами зӯри мо.
Боғчае дар дили Калкутга буд,
Шаъну шараф ёфта аз аҳли худ.
Чанд тан аз халқи дусад миллион
Карда ба худ боғчаеро макон,
Қарзи граждони адо мекунанд,
Бар Ватану халқ вафо мекунанд.
Монда агарчи зи Ватан дур чанд,
Бо Ватан аммо нафаси худ кашанд.
Кай равад аз хотиру аз ёди ман
Суҳбати як оилаи ҳамватан.
Буд дар он боғчаи хурду танг
Ҳусни табиат ҳама хушобу ранг,
Ҳусни табиат ҳама хиндуй буд,
Бод фишонандаи хушбӯй буд.
Боз ҳамон палмаи товуспаре,
Чатр ба сар қомати сарви таре;
Боз ҳамон чилваи найзорҳо,
Найшакару хубии гулзорҳо.
Боз ҳамон бозии санҷобҳо,
Варзиши ҳаррӯза зулол обҳо.
Боз ҳамон маймуни рӯсӯхта,
Кирми чу гавҳар ба шаб афрӯхта.
Боз ҳамон моҳу ҳамон осмон,
Боз ҳамон зинати Ҳиндустон.
Буд вале одами он чо дигар,
Тарзи суханронии онҳо дигар.
Одати инсония қонун дигар,
Фикр дигар, маънию мазмун дигар.
Боғчаи мамлақати дурдаст
Гашт ба он суҳбати мо ҳамнишаст.
Суҳбати мо хуш буда хуш буд насим,
Боғ сафобахшу ҳаво буд ҳалим.
Ҳеч кас аз ҳеч касе дил наканд,
Чашм худ аз соҳиби манзил наканд.
Рафт чу аз маъракаи мо қамар,
Кард фурӯзон руҳи худро саҳар.
Дар кафи худ дошта ман чомро,
Чоми пур аз бодаи гулфомро,

Як-ду сухан хостам аз косагул,
Он сухан ин аст, ту ҳам кун қабул:
«Гар гузарӣ аз сари Қутби Шимол,
Аз сари дарё ту бароварда бол,
Гар гузарӣ аз сари Чӯли Ироқ,
Мисли ҷигарсӯз навои фироқ,
Гар гузарӣ чун маҳи оламнамоӣ,
Аз сари девори баланди Хитой,
Ғарб, агар Шарқ кунӣ ҷустуҷӯ,
Рӯи ҷаҳонро бикунӣ зеру рӯ,
Ҳеҷ наёбӣ ту дар ин моҳу сол
Одами хушбахти советимисол.
Аз Ватан он дур агарчи фитад,
Бо Ватан аммо нафаси худ кашад.
Рафта ба ҳар ҷо ки ниҳад пой худ,
Дур кунад ғам зи қадамҳои худ,
Пас ҳама нӯшем, рафикон, шароб
Баҳри чунин одами олиҷаноб!»

Соли 1948

КУЛОҲИ ПРОФЕССОР АХВЛЕДИАНИ

Суҳбате буд дар фазои ҷануб
Бо рафиқону дӯстони хуб.
Суҳбат аз ҳикмати забон мерафт,
Аз фазову ситорагон мерафт.
Васф мекард нуктадон шоир
Шафақи офтоби оламгир.
Олиме буд дар миёни мо
Улфати хуби беҳ зи ҷони мо –
Профессор Ахвледиаи ном
Соҳиби фазлу устои калом,
Пирмарди забоншиносе буд.
Луғати зиндаи Ғиёсе буд!
Суҳбат аз ҳарфи хеш мечӯшонд,
Ба суҳан тоза ҷома мепӯшонд.
Гаҳ суҳан аз Санскрит меронд.
Гоҳ шеъре ба тоҷикӣ мехонд!
Гоҳ аз Шарқ ҳикмате мегуфт,
Мухтасар он дури суҳан месуфт.
Бо чунин шавқ аз Грузия он
Қард рӯзе сафар ба Ҳиндустон.
Офгоби Ҷануб сӯзон буд,
Боди ҷӯли Ироқ тафсон буд.
Рӯз мерафгу шаб қарии мешуд,
Фикри мо, ёди мо замин мешуд.
Зери по шуд халиҷи Форс падид,
Рӯи сар – осмони беҳуршед.
Менамуд аз паси сиёҳин шом
Регзорони соҳили Ором,
Регзори ҷанубии Эрон –
Манзари тираи Булуҷистон.
Менамуданд хол-хол сиёҳ
Рӯи дарё ҷазираҳо ба нигоҳ.
Мурғи мо боли хешро ба замин
Қард во дар ҷазоири Баҳрин.

Зада фарёд чун гурусна шағол
Кард моро шамол истиқбол.
Рехт он регу хок аз сари мо,
Чангҳо зад ба доману бари мо.
Чанд сарбози англисӣ ҳам
Сӯи мо омаданд маршқадам.
Пеши саф истода майоре,
Мӯйлабзард марди айёре.
Менамуд аз раҳи риёкорӣ
Ў адо расми меҳмондорӣ.
Буд пайдо, ки бо қиёфаи сард
Зери лаб захрхандае мекард.
Шуд ба ҳукму ишорати майор
Рӯйбаста машинае тайёр.
Хост майор, ки барад пинҳон
Ҷониби хобгоҳ меҳмонон,
Бурд ин дам шамол сӯи ҳаво
Кулаҳи Ахвледианиро,
Профессори мо парешон шуд,
Аз қафои кулаҳ шитобон шуд.
Лек майор тезу тунд давид,
Монеи роҳи пири мо гардид,
Рӯ ба рӯ омаданд як муддат
Субҳи пурнуру шоми пурзулмат...
Ба чунин расм пир хайрон монд,
Ақлошуфтаву ҳаросон монд.
Бод мебурд чун кулоҳашро,
Ў намоканд аз он нигоҳашро.
Ба ҳаво буд кулоҳ дар парвоз,
Ҷониби он майор дар таку тоз.
Лаҳзае рафту соате бигашт,
На кулаҳчӯю на кулаҳ баргашт,
Мо нишастем оқибат ба машин,
Буд аммо рафиқи мо ғамгин.
Ғусса меҳӯрд, ки шамоли шум
Ногаҳон кардаш аз кулаҳ маҳрум.
Сад қадам дуртар аз айродром

Шуд ба назди даре машин ором.
Якшаба хобгоҳи мо он буд,
Ки пиёда равем ҳам, мешуд.
Лек майор бадгумонӣ кард,
Ҳилаву кӯшиши ниҳонӣ кард,
То ки меҳмонҳо «гунаҳ» накунанд,
Гирду атрофро ниғаҳ накунанд,
То набинанд сирру асроре,
Нагузоранд аз худ осоре.

* * *

Ман бихуфтам ба рӯи дивани хурд,
Хоби ошуфтапир ҳеч набурд.
Бо умеде қадамзанон он мард
Чашми худро ба сӯи дар мекард.
Шояд, ин ки кулоҳи бодсавор
Аз сафар боз гардад охири кор.
Кӯфт ногаҳ касе дари моро,
Аз паси он майор шуд пайдо.
Узрхоҳӣ намуда дод кулоҳ.
Кард таъзиму рафт пас огоҳ.
Мисли гул Ахвледиани шукуфт,
Тифлсон ханда карду ҳеч нагуфт.
Гуфтам: «Эй дӯстам, кулоҳи шумо
Дид, он чи ки буд ниҳон аз мо.
Ҳайф, медошт гар кулоҳ забон
Сафараширо ҳикоя мекард он».
– Метавонед, эй рафиқи азиз,
Набаред бар кулаҳ ҳасад ҳаргиз.
Ман муфассал шунидаам кайҳо
Сирру асрори ин ҷазоирро.
Метавонам, ки ман баён бикунам
Қиссаҳои халиҷи Форс ин дам
Аз забони кулоҳ олими мо
Кард оғоз ин ҳикоятро:
«Чун нишастам ба рӯи аспи шамол,
Пеш омад маро ачаб иқбол:

Ҳар тараф лашкаре фузун дидам,
Тӯпу тайёраҳои ғун дидам.
Дидам анвои киштии вазнин,
Сангару қуллаҳои пӯлодин,
Ҳар тараф ганҷҳои бемиқдор,
Пурбаҳо нефт– конҳо бисёр.
Дидаам тӯдаи ғуломонро,
Пою сарҳо бараҳна инсонро,
Писару духтарони бекасуқӯй.
Арабу форсҳои маъвоҷӯй.
Чун ба болои сар маро диданд,
Ҳама шодон ба ман дарафтанд,
Чор ҳарфи навиштаро хонданд,
«СССР!» гуфта дар эбон ронданд.
Ин суҳанро майор чун бишнид,
Ранги он мисли қоҳи гил қоҳид.
Наъра зад чун паланги дарранда
Ў суи ҳар ғулому ҳар банда.
Қард бо нӯги тозиёнаи худ
Пушти бечорагон сиёҳу қабуд.
Гуфт: «Ин моли болшевикон аст,
Бинадаш ҳар кӣ номусулмон аст!»
«Саҳт дар ҳабзи худ маро афшурд,
Наздат оварду боадаб биспурд».
Қард аз пушти дар қасе шавқун,
Қи: «Наяфшурдаам туро, бас қун!»
Мо қари хона зуд во қардем,
Ниғаҳ аз пушти беҳаё қардем,
Ҳар ду дидем, қи ҳамон майор
Меравад ҳашмигин дар қаридор.
Гуфтам: Ин шахс қард қосусӣ,
Мезанад гап шикаста бо русӣ.
Дӯстам Ахвледиани маро
Хуб фаҳмиду гуфт: Дар дунё
Ин парастандағони молу зар,
Дӯстдорони хокҳои дигар
На фақат золиманду қаллоданд,

Балки ҷосусҳои устоданд.
Бандагонро бародарон гӯянд,
Ҳабсу зиндон – доминион гӯянд...
Беҳтараш ин ки ҳар ду хоб кунем,
Тарки ин фикри пуразоб кунем
Сафари мо ҳанӯз дар пеш аст,
Тай нагардида роҳи мо беш аст.

Соли 1948

ДУ РОҲ

Сар шуд ин парвози мо аз роҳи дур
Рӯ ба сӯи кишвари иқболу нур,
Мепаридем аз сари чандин диёр
Рӯ ба сӯи сарзамини навбахор.
Мепаридем аз сари роҳи қадим,
Роҳи чандинасраи пурхавфу бим,—
Роҳи Қуръону Мадоин, роҳи дин.
Роҳи зарҷӯяндагон то Ҳинду Чин,
Роҳи Фиръавну раҳи пайғамбарон,
Роҳи Нилу Дачлаи аз хун равон,
Роҳи чандинасраи ғоратгарӣ,
Роҳи нангорандаи одамхарӣ.
Мепаридем аз сари чандин диёр,
Аз сари Байтулмақаддас шуълавор,
Аз сари хоки Фаластину Ироқ —
Дашту сахроҳои майдони нифок
Мепаридему фазо хомӯш буд,
Мочарое дар замин иурҷӯш буд.
Мочарое буд дар ин сарзамин
Аз барои пахтаи абрешимин,
Мочарое дар сари рангин фулуз,
Аз барои хукмронии нуфуз.
Бӯи бензин, нефт аз ин баҳру бар
Меравад то қитъаҳои беҳатар.
То дари контори Уолл-истрит
Мебарад аз ганчу маъданҳо «навид»,
Меравад бо абрҳои осмон
То паси укёнус он сӯи чаҳон,
Меравад, меорад аз иқлими дур
Бар сари ин сарзамин иғвову шӯр.
Дар Ироқ оварда он бисёрҳо
Коммунистонро ба рӯи дорҳо.
З-ӯ дар Эрон зулми нав эҷод шуд,
Дори нав, зиндони нав бунёд шуд.
Дидаам дар шаҳри Техрон манзаре,
Манзари пурдахшату марговаре.
Тӯпхона ном майдоне дар он
Катлгоҳе гашта бар номоварон.

Сулҳҷӯёнро ба он майдон бараид,
Гардад аз зери замин доре баланд.
Муддате чун бигзарад, гардад ниҳон
Дор бо он ҷисми қурбонгаштагон.
Мепаридем аз чануб, аз роҳи дур
Рӯ ба сӯи кишвари иқболу нур.
Роҳи дунёи куҳан мешуд тамом,
Роҳи нав медод сӯи мо салом, –
Роҳи равшан мисли субҳи пурсафо,
Роҳи сидку дӯстии халқҳо,
Роҳи азми оҳанин, роҳи субот,
Роҳи инсонпарварӣ, роҳи ҳаёт,
Роҳи фикри болшевики номдор,
Роҳи халқи аъзами пуриқтидор.
Меравад ин роҳ пинҳону аён
То ба дилҳои ҳама халқи ҷаҳон.
Меравад он бо қадамҳои азим
То ба Нью-Йорку ба Лондону ба Рим.
Қувваи он зӯртар аз доллар аст,
Зӯртар аз банкҳои пурзар аст,
Зӯртар аз душманони роҳи мост,
Зӯртар аз Маршалу атомҳост.
Меравад он бо Ливои ленинизм,
Сӯи тобон қуллаҳои коммунизм.
Аз барои халқҳо – навъи башар
Нест ҳаргиз ғайри он роҳи дигар!

Соли 1948

ЧАШМҲО

Чашмҳо будаанд гуногун:
Баъзе ҷодугаранду пурафсун.
Ҳилаомӯз, шайтанатомӯз,
Беамон, хонумони одамсӯз,
Баъзе мисли ситораи сахарӣ
Мекунанд ихтиёри шуълаварӣ, –
Равшану беғубор мисли булӯр,
Пурумеданду аз чаҳолат дур.
Баъзе чун пурҳарос охуе
Мераманд аз ту сӯи ҳар кӯе.
Баъзе пажмурда, мисли барги хазон
Бенасибанд аз баҳористон.
Баъзе дар фикри интиқому қасос
Тезтар, пурчилотар аз алмос.
Баъзе чун теғҳои ҷаллодон
Интизори ситондани сад ҷон.
Дидам ин гуна чашмҳоро ман
Дар паси кӯҳсори хоки Ватан
Дар қафои сафедмӯ Помир
Берун аз Шарқи ҳури мулки кабир, –
Дар хиёбони Шарқи номасрур, –
Шарқи мазлум –
Кӯчаи Лоҳур.

* * *

Хабаре рафт аз даҳон ба даҳон,
К-«Омаданд аз Русия меҳмонон»,
Ин хабар кард дӯстро хурсанд,
Дар дили душманон шарар афканд.
То ки бинандамон қадам ба қадам,
Дӯст ҳам мешитофт, душман ҳам.
Ҳалқай мардумон ба гирди мо
Зичтар гашт,

Чашми одамҳо
Вақфи сар то ба пой мо мешуд,
Гӯшашон бар садои мо мешуд.
Ман ба он дидаҳо назар кардам,
Гоҳ фаҳру гаҳе ҳазар кардам...

Фахр кардам, ки дар ҳама кишвар
Дӯстонанд бештар, аксар;
Кардам аз он чихат ҳазар, ки нигоҳ
Менамояд ба сӯи мо бадхоҳ.
Дили ҳар одаме ки вайрон буд,
Чашмаш оинаи дили он буд.
Дидам андар нигоҳи бадандеш
Нийяти бад ба мулки аъзами хеш,
Нийяти бад ба халқи озодам,
Халқи дунёи тозаэҷодам,
Доштам лек ифтихору сурур,
Ки дар он кишвари ситамкаши дур,
Ватани ман муҳофизон дорад,

Дӯстдорон, муборизон дорад –
Дӯстдорони сулҳу амнийят,
Дӯстдорони бахти чамъийят;
Дӯстдорони завқбахш ҳаёт,
Зидди чангу харобию фатарот;
Дӯстдорандагони истиқлол,
Ҳомиёни саодату иқбол.

Дар дили ин муборизон маҳкам
Чойгир аст ишқи мо чу қасам.
Тангтар шуд ба қасди душманҳо
Ҳалқай дӯстон ба гирди мо, –
Қуввай сулҳ зӯртар мешуд,
Хатарӣ ҷанг дуртар мешуд.
Ин мисол аст як шаҳодати хуб,
Ки кунад сулҳ ҷангро, мағлуб!

Соли 1950

МАН АЗ ШАРҚИ ОЗОД

Чаро ин қадар, дӯст, ошуфтай,
Чу ҳарфи зарурии ногуфтай?
Чаро мекунӣ бетаваққуф нигоҳ
Ба сӯям ту бо пурҳасад чашмҳо?
Надидӣ касе,

балки, монанди ман,
Ту дар шаҳру дар кишвари хештан?
Нигоҳи ту бар ман «ҳасад» мебарад,
Хаёлат чаро ин қадар мепарад?
Нигоҳи ту ё ин ки донистанист
Миёни ману ту –

Ду кас фарқ чист?

Чаро ман зафарманду ман сарбаланд?
Чаро ту ҳакиру чаро мустаманд?
Чаро аз рухи ман саодат падид?
Чаро ту дар уммеди рӯзи саид?
Чаро ман чу парранда озодбол?
Чаро бенасибӣ ту аз ин камол?
Чунинанд, рамзи нигоҳат агар,
Шунав, пас,

Чавобат диҳам мухтасар!

Ту ҳам мисли ман одамӣ, одамӣ,
Дар ин бора аз ман

надорӣ камӣ.

Ту ҳам насли Шарқӣ,

зи Шарқи азим...

Аз авлоди халқи қадимӣ, қадим!
Ба мулки ту ҳам ҳар саҳар офтоб
Барояд дурахшону олиҷаноб.
Баҳорон дар ин сарзамини ту ҳам
Ба ҳусни табиат кунад ҳусн зам.
Валекин аз ин офтобу баҳор
Нагирад дарахти умедат барор.
Аз ӯ нест суде ба захматкашон,
Фақат пур кунад чайби ғоратгарон.
Ба халқи ту ояд аз он бандагӣ,

Ба бегонагон – роҳати зиндагӣ.
Баҳори дигар дар диёри ман аст,
Баҳори пур аз шаъни марду зан аст:
На танҳо табиат
                                  бувад нозанин,
На танҳо бувад
                                  сабз рӯи замин.
На танҳо пуробанд
                                  дарёву рӯд.
На танҳо сароянд мурғон суруд,
Баҳор –
                                  Ин суруди нави меҳнат аст.
Сафои заминҳои пурсарват аст.
Ҳама боғҳоро шукуфтан аз ўст,
Дили халқро шод гуфтан аз ўст,
Нахи пахтаву дони гандум аз ўст,
Фаровонии ризқи мардум аз ўст.
Баҳор –
                                  Ин садои трактори мост,
Пару боли тайёраҳои фазост,
Китобу қалам,
                                  во дари мактаб аст,
Ба кӯдак дурахшон раҳи матлаб аст.
Чунин аст фарқи ману фарқи ту!
Чунин аст Шарқи ману Шарқи ту!
Намоянд Шарқи туро дербоз
Лагадкӯбу помол мисли палос.
Ба сӯи ту оянд монанди «дӯст»,
Кананд аз тани дардноки ту пӯст.
Ғами зиндагонӣ, ғами рӯзгор
Туро об созад чу барфи баҳор.
Шабу рӯз бадхоҳи ваҳшимазок
Бихезонад аз сарзаминат нифок.
Зи Нью-йорк,
                                  Лондон фириштад мудом
Аҷалро ба халқи ту «боэҳтиром»,
Туро нест боис ки завқӣ аз он,
Аз ӯ сарбаландӣ кунӣ дар ҷаҳон.

Ту донӣ, ки
Шарқи ман аз ин бало
Раҳо ёфт кайҳо.

Дар он халқҳо
Ба ҳам дӯстӣ, меҳрубонӣ кунанд,
Чу як қону тан зиндагонӣ кунанд.
Дар ин қост як хонадони азим,
Дар ин қост эмин кас аз хавфу бим.
Дар ин қост инсон азизу шариф,
Дар ин қост ҳар чиз хубу латиф;
Дар ин қо саодат ба воя расид,
Ғаму кулфати халқ шуд нопадид;
Аз ин қо ба Маскав, ба шаҳри азим
Раҳи халқи тоҷик шуд мустақим.
Расад партави офтоби ҳаёт
Зи Маскав ба ҳар шаҳру ҳар як деҳот
Диҳад ранги начми Кремл чун шафак,
Ба лаъли Бадахшон ҳазорон сабақ.
Насиме, ки аз Нева хезад сахар,
Расонад ба Ому баҳори башар.
Қилои яхи оби баҳри Шимол
Дурахшон кунанд кӯҳи моро қамол.
Сари ман баланд аст,

оре, баланд,

Ки Шарқи советист фирӯзманд.
Чунин аст фарқи ману фарқи ту!
Чунин аст Шарқи ману Шарқи ту!
Намуданд қанг аз барои Ватан
Маҳу солҳое падарҳои ман;
Намуданд қанг аз барои ҳаёт,
Барои саодат, барои начот.
Дар ин қанг чун рус сарлашқаре
Мадад кард

бар халқи ҳар кишваре.

Ба болои сар пешвоёни мо
Ситоданд чун байрақи фатҳҳо.
Ту акнун дар ин раҳ

сафар кардаӣ,

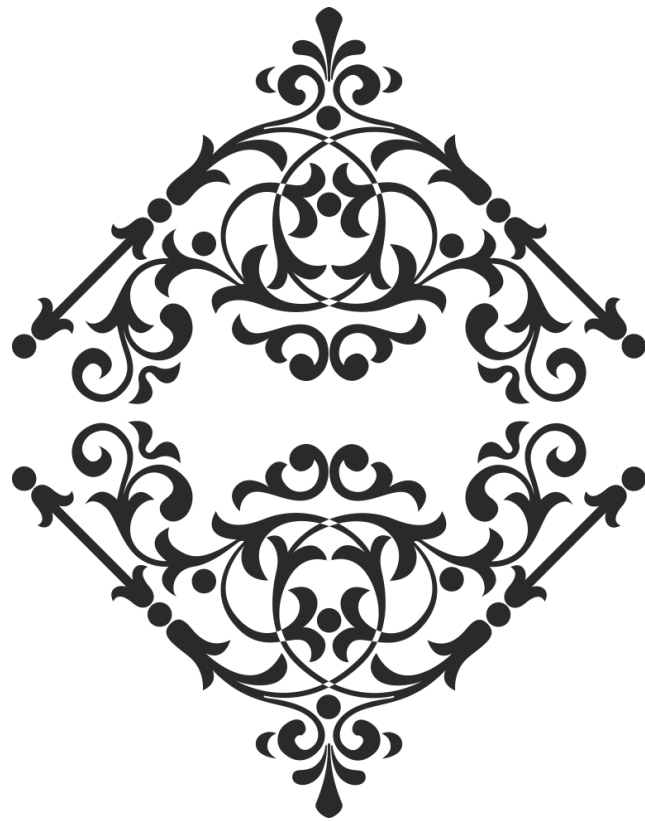

**ДУРАХШОН
ҚУЛЛАҲО**

МАНЗУМАҲО

«МУҲОЦИР»¹

*Сари сарчаиша рафтам ман ба вақте,
Ба оби дида биниондам дарахте,
Шамол омад, дарахтам решақан шуд,
Мани мискин надорам ҳеҷ бахте.*

(Рубоии халқӣ)

Намесозӣ дигар, тоҷики озод,
Суруди халқии деринаро ёд,
Ба боғат ҳеҷ осебе наояд,
На аз тӯфони борону на аз бод.

Касе дигар ба рӯят ғам надидаст,
Ба чашми равшани ту нам надидаст.
Саодатмандиеро, ки ту дорӣ,
Араб дар хоби ширин ҳам надидаст.

Ба даврони советӣ² бахтёрӣ,³
Гилад аз кӯҳсоронат надорӣ.
Дилат пурчӯшу роҳат равшану соф
Ба мисли обҳои чашмасоре.

Валекин боз дарё меписандӣ,
Ҳаво⁴и дашту саҳро меписандӣ.
Расондан пахтаро мисли ҳисорӣ,
Ба меҳнатҳои аъло меписандӣ.

Ба водӣ аз сари кӯҳи баландат,
Фарой бо тамоми кӯчу бандат.
Дар оғӯши Ҳисору Ваҳши зарҳез
Ба ҷавлон омадан хоҳад каландат.

-
1. Ин манзума дар варианти аввал бо номи «Ту муҳочир нестӣ» қайд шуда, сипас бо ин ном таҳрир ва такмил шудааст.
  2. Дар нусхаи дастнавис «Истолин» омадааст.
  3. Ин мисраъ дар варианти аввали дастнавис ба тарзи «Ҳама донанд, ки ту бахтиёрӣ» омадааст, ки лоиқи интиҳоб аст.
  4. Дар варианти аввали дастнавис «насим» қайд шудааст.

Агарчанде ки гӯяндат муҳочир,
Ту аммо на муҳочир, на мусофир!
Ба ҳар ҷое ки хоҳӣ зистанро,
Дар он ҷо бахт гардад бо ту ҳозир,

Ба сӯи ту Ватан оғӯшбоз аст,
Дар оғӯши Ватан меҳр асту ноз аст.
Раҳи пуршаъну азму қаҳрамонит¹
Дурахшон асту чун умрат дароз аст.

Ту медонӣ, ки оби чашмасорон
Равад аз қуллаҳои кӯҳсорон
Гаҳе рақсидаву гоҳе суруда
Ба сӯи Панҷу Омуи хурӯшон.

Равон Омуст аз сарҳадди тоҷик
Ба боғи кишвари зебои ўзбек,
Барои фатҳи фардои Қароқум
Барад ҳар мавҷи Ому муждаи нек.

Мароми дӯстӣ – фикри зафарманд
Тамоми халқҳоро кард пайванд.
Кунун ин қувва дарёҳои моро
Дар атрофи Ватан созад камарбанд.

Туро дар Волга-Дон даъват намояд,
Таачҷуб карданат ҳаргиз нашояд,
Чаро ки аз лаби пуроб Волга
Насими оби дарёи ту ояд.

Иваз гардид кӯҳи ту ба саҳро,
Сари сарчашмаи хушкат ба дарё.
Дарахти решакангардидаи ту
Ба садҳо бӯстони оламоро.²

---

1. Дар варианти аввали дастнавис чунин омадааст: Сафар кардӣ ба он роҳе, ки имрӯз.

2. Дар варианти дувуми дастнавис ин банд партофта шудааст:

Ниғаҳ кун, ки чӣ сон дар ихтиёрат
Даромад оби рӯди бешуморат (?).

Кунун колхозҳои бой дорӣ,
Ҳузури ҷон заминро ҷой дорӣ,
Ба ҷои қатраи борони ашқат
Басе дарёву ҷӯю сой дорӣ.

Агарчи рафтӣ аз ҷои қадимӣ,
Муҳоҷир нестӣ, балки муқимӣ.
Ватан овардат аз ҷое ба ҷое
Чу фарзандаш дар оғӯши азиме.

Августи соли 1952

تو مهاجر نیستی ا

سر چشمه زخم من بوتی
به آب دیده بت ندم در حق
شمال آمد در ختم ریش کن شد
من مسکین ندارم هیچ نمی
(رباعی خلق)

بمیاناری دگر تا جیک آزاد
سرود خلق درینه بر یاد
به باعث هیچ عاصی نیاید
نه از کوهان ماران و نه از یاد

رخت را کس دگر بر غم بیند
به چشم روشن تو نم بیند
سعادت مندی را که تو داری
عوب در خواب چه ایندم بیند

همه دانند که تو مختیاری
گله و زکوه را نت نداری
دلت در جوش و راحت رهن وصف
به مثل آبهای چشمه ساری

Варианти якуми шеъри «Мухочир»

« مهاجر »

گر که چشمه رنج من بوقتی
به آب دیده نشاندم درختی
تعالی آمد در خیم ریشه کن شد
من میکنم ندارم هیچ عتی

(رباعی خلق)

منازکی
بیکساری دگر تا حدک آزاد
سرود خلق در ریشه رایاد
به باغی جمع عاصی نیاید
نه از طوفان پاران و نه از بار

کسی دگر برویت غم ندیده است
به چشم روشن تو هم ندیده است
سعادت حندی را که تو داری
غرب در خواب شیرین هم ندیده است

بدوران استالین نجساری
گیله از کوه اراکنت نداری
دلت بر جوش و راحت روشن دهان
به مثل آبهای چشمه ساری

ولیکن باز دریا پیسندی
 و خرم رشت و بحر میسندی
 رسانندک پنجه را مثل حصاری
 آفتخت های اعلی پیسندی

به وادی رز سر کوه بلندت
 خرابی با تمام کوچ و بندت
 در آغوش حصار و وحش زرخیز
 به چو لادن آمدن خواهد کلندت

وگر چندیکه گویندت مهاجر
 تو اما نه مهاجر نه مسافر
 بهر جای که خواهی زستی را
 در آنجا نخت گمرد با تو حاضر

موی تو وطن آغوش باز است
 در آغوش وطن مهر است و ناز است
 ره بر خاک غم و قهره مانست
 در نشان است و چون عورت دراز است

توسیدایند آب چشمه ساران ۹
 رود از قلل های کوه ساران
 گهی رقصیده و گاهی سروده
 به سوی بیخ و آسوی خروشان.

روان آسویست ز سرحد تا جیک
 به خاک به باغ کشور زیبای اوزبیک
~~نظم~~ برای فتح فردای خوار قوم
 برده موج آسوی شونده نیک
 مرام دوستی - ~~نظم~~ نطفه مند
 تمام خلق ~~مطابق~~ کرد پیوند
 کز آن ایبه قوه دریا های ما را
 در اطراف وطن سازد گرنند
 چرا که والد - دان دعوت نماید
 تهنیت کرد دست هر گز نشاید
 چرا که از آب ~~سیر~~ دریای والد
 نسیم آب دریای تو آید

عوض گردید کوه تو به حجر ا،
سر کوه خیمه خندت بدریا،
درخت ریش کن گردیده تو
به صد جانوران عالم آرا

کنون گام آزارهای پای داری،
حضور جان زمین و جای داری
جای قطره باران رشک
سین دریا و جوی و ساری داری

اگر چه رفتی از جای قدیمی،
مهاجر نیستی بلکه مقیمی

وطن آوردت از جان بجای
~~زاد آغوش خفاش خفاش~~

برجی کف و نو زدنش در آغوش عظمی

abryef, Com 1952

Ё ки шавқи дӯстон аз шеърхонӣ пир шуд?
Ё ки ёри меҳрубон аз шеъри ман дилгир шуд?
Ногаҳон дар боз шуд, ҷонона омад дар барам,
Гуфт бо лутфу навозиш даст бурда бар сарам:
Шоиро! Шеъре бихон, то ҳамдами розат шавам,
Дар китоби шеърҳои нав сароғозат шавам.
Аз сари нав ҷӯш зад дил, шеър аз нав бофтам,
Чунки маҳбуби дилу ҷонро ниҳоят ёфтам.

دیوان نظم نظام آباد (دهم ۱۴۰۵ م)

میرسد از هر طرف مکتوب، تلفون، کوفت تسکیم

استالین آباد

میرزای عزیز و محترم!

زودتر بفرستادن مقاله،

طاقت ما طاق شد.

زودتر مال مایاگزیت ما به او ستاق شد.

گرتو نویسنده تمام کار را بر ما میسود.

سر محریر باز داخنگ از ما میسود.

زودتر بفرستید که خواننده گانت انتظار.

«تو تمام روی عالم دوستانت انتظار»

مینویشتم من درین ^{حفظ} ~~تو~~ شعرو داستان

غرق بودم در خیال ~~تو~~ ^{دلبری} ~~تو~~ ^{زین} ~~تو~~ ^{تو}

عکس روش جلوه هاید در روش نظر

می نشستم من بیادش از سرشت تا مح

تا کنم تصور آزا، جسموی داشتم.

با هم «جان-جان» درستان گفتگوی داشتم

سیر میکردم در آنجای که یاری داشتم.

از قدوش از حضورش از تقاری داشتم.

سیر میکندم بهر سوی وطن میجانم
 نازنین، دلبر، عزیز خوش ایسیانم
 سیر میکندم بهر سوی دیار دلش
 تا نفس گرم من از بوی وطن، بوی زمین
 تندرخت
 تیلغون به این جوش دل آب گردنخت
 عکس جانان در نظر غایب شد
 یارش گرنخت

گفتم آخر تو هم باشد غذای روح و جان
 دوست میدارند شعر خوب را خواننده گان
 شعر دل را چون کجاها که مصفا میکند
 عاقلان را گشته و برگشته شیدا میکند
 هر کسی ^{دل را بیدار} ~~دل در دو~~ دل را بجانان میدهد
 دل بجانان میدهد اما غزل جوان میدهد
 نظم تو هم خواننده را پیوند سازد با وطن
 در دل خواننده آرد رنگ و بوی صحن
 پس چرا از من نمیبرند شعر تازه؟
 دوستان را نکند خرسند ستوازه؟
 یا که شوق دوستان در شعر خوانی برسد؟
 یا که یار میر و بابا در تو هم دیگر شد؟

ОБХЕЗ¹

Кишвари тоҷик дорад кӯҳҳои сарбаланд,
Обҳои шӯх дорад, чашмаҳои дилписанд.
Абрҳо вақте ки дар болояшон ғун мешаванд,
Кӯҳҳо аз барфу аз борон дигаргун мешаванд.
Пирияхҳо қуллаҳои кӯҳро пӯшидаанд,
Аз забони ях дарахтон обро нӯшидаанд.
Рӯдҳои ҷорӣ аз ҳар як дара каф бар даҳон
Мечаҳанд аз санг бар санге хурӯшон, сарфишон.
Аз сари Помир то кӯҳи Харангони Ҳисор,
Сӯи водӣ мефиристонанд дарё бешумор.
Вахш сӯи Панҷи шуҳратнок ояд лаб зада,
Аз бараш Кофарниҳон дар ёди Ому чап зада.
Тоҷикон нозанд аз ин гуна дарёҳои худ,
Аз мусаффо обҳои кишвари зебои худ,
Чунки онҳо чӯлҳоро обёрӣ кардаанд
Тоҷикистонро диёри пахтакорӣ кардаанд.
Чун расад аз ҷӯйҳои боғҳо овози об,
Дар суруд ояд дили колхозчиён бо сози об,
Об нӯшанд аз Душанбе – пойтахти тоҷикон
Рӯзу шабҳои дарозе бо ҳаловатҳои чон.
Дар канори он бино кардем садҳо дастгоҳ,
Мустақиму росг одамро саодатбахш роҳ.
Симҳоро аз канори он танидастем мо,
Нурбахшанда чароғонро кашидастем мо,
Шаҳрҳо, қишлоқҳо, сарсабз саҳроҳои мо.
Мекунанд аз меҳр наззора ба дарёҳои мо.
Дар баҳор онҳо ҳамеша обхезӣ мекунанд,
Ростӣ, ки гоҳ-гоҳе бетамизӣ мекунанд.
Хуб шуд, ки нест очиз одами даврони мо,
Соҳиби техникаи олий бинокорони мо.
Менависам мухтасар, хонандаи мо, гӯш дор,
Дар миёни обу одам ҷанг барпо шуд баҳор!

Соли 1951

---

1. Ин манзума дар дастнависи шоир бо номи «Кишвари тоҷик» қайд шудааст.

کتور تاجیک

کتور تاجیک دارد کوههای سر بلند
آبهای شوخ دارد چشمه های دلیند
زیرها و قندک در بالادستان خون میسوزد
کوه ها از برف و وز باران دگرگون میسوزد
بسیار خاقله های کوه را پوشیده اند
و نیز بانج در همان آب را نوشیده اند
رودهای جاری از موک دره کف بردها
بسیار میسوزند از سنگ و سنگ
خوشان
سرفشان

از سر پامیر تا کوه خرنگان حصار

سوی وادی میفرستادند دریا بشمار

«بنج ملهوی» و «وحش» شهرت ناک آید ^{لب زده}

از برش «گاز بهان» در یاد آ موجب زده

تا جیکان نازند روز رنگونه دریاهاک خود

از مصفا آبهای کشور زیبای خود

چونند آنها چوپانان آبیاری کرده اند

تا عینکه از دیار نخبه کاری کرده اند

چون رسد از جویهای باغها آواز آب

در سر و آید دل کالماز جیان با ساز آب

آب نوشته «از دوستی» یا تحت آجگالان

روز و شبهای درازی با عله و ربای جان

خطه

~~در کنار آن بنا کردیم اما آن ها~~
~~صد ها ساخته~~
در کنار آن بنا کردیم صد ها دستگاه
مستقیم و راست آدم را سعادت بخش راه
سپه پار از کنار آن طنین سیم ها
نور خشنده چراغها را کشید سیم ها
شیرها قشده ها سر سبز عواهای ما
میکنند ز مهر نظاره به دریا های ما
در پار آنها همیشه آب خیزی میکنند
راستی که گاه گاه "بیمیزی" میکنند
خوب شد که
نیت عاجز آدم دوران ما
صاحب تنخند؛ عالی بنا کاران ما

میتوانیم مخمر خواننده ما گوشه دارا
در میان آب و آدم جنگ بر شایه بار

آدم به میناس

میتوانند تا جیکان کی ها
چون برادر رفیق این آدم را
سوی خود را سفید کرده است آن
در پس کارهای کشورها

МАРҲАБО !

Духтари ўзбек, моро гўш кун!
Дигаронро андаке хомўш кун.
Гўш кун!

Гапҳои мо беҳуда нест,
Ин садоҳои дили осуда нест.
Шавқи ту моро ба алҳон оварад,
Рӯ ба сӯи Ўзбекистон оварад.
То сухан чун қомати мавзун шавад,
Дар сари ҳар мисрае дил хун шавад.
Кошкӣ, табъи равон медоштам,
Рӯдакиқудрат забон медоштам,
Менавиштам ҳусну алтофи туро,
Рӯи некӯву дили софи туро.
Ту магар он нестӣ, ки Шарқро
Аз нигоҳи хеш кардӣ пурсафо?
Шарқиён рӯи туро чун дидаанд,
Гул зи боғи Ўзбекистон чидаанд.
Ҳар кучо ки рафт гуфтугӯи ту,
Ўзбекистон буд дар паҳлуи ту.
Тоқии такдӯзии олампадох,
Куртаи шоҳию чашмони сиёҳ,
Аз сари минбар сухангӯии ту,
Хотири аҳли адабчӯии ту
Сомеонатро ба чӯш андохтанд,
Дил ба даст овардаву дил бохтанд.
Ёд дорӣ, дар лаби дарёи Нил
Мекашидӣ чун бари домони дил,
Духтари мисрӣ туро табрик кард,
Бо табассум хешро наздик кард.
Дер чашмонро ба сӯят дӯхт он,
Аз нигоҳи ту сабақ омӯхт он.
Ўзбекистон дар барат истода буд,
Чун гулистону чаман озода буд.
Акси рӯятро ба об андохтӣ,
Моҳро аз Нил берун сохтӣ.
Мавҷҳои Нил пуртуғён шуданд,
Кафк бар лаб кардаву чӯшон шуданд —

Мавҷ озод аст, аммо бурда ранҷ,
Партизандухтар Чамила дар шиканҷ.
Гар хабар меёфт аз ташрифи ту,
Рақсҳо мекард бо таклифи ту.
Дӯстам, ранчидан аз инсоф нест,
Ҳар чӣ дар ҳаққи ту гӯям, лоф нест.
Миср пур шуд аз ҳикоятҳои ту,
Хоки Ҳиндустон зи нақши пой ту.
Дар барат тоҷик чун хеши ту буд,
Шоира Амрита дар пеши ту буд.
Бо навои мутрибони хушнаво.
Меҳмондорӣ шарқӣ шуд ба по.
Рақси ҳиндӣ, шеъри русӣ чӯр шуд,
Сухбати ширини ту машҳур шуд.
Маҷлиси моро қалам тасвир кард,
Мулки дилро дӯстӣ тасхир кард.
Ҳаст дар ёдам, ки ҳангоми сафар,
Карда будӣ дӯстонатро хабар:
«Меҳмон дар Тошканди мо шавед,
Аз тамоми Шарқ назди мо равед!»
Шарқӣёнро даъватат дар ёд монд,
Ҳар диле бо ёди рӯят шод монд.
Вақт омад, меҳмонон мерасанд,
Аз ҳама кишвар адибон мерасанд.
Духтари ўзбак, соҳибхонай,
Аз камияю кистӣ бегонай.
Метавонӣ меҳмондорӣ кунӣ,
Дилнавозиҳои бисёре кунӣ.
Мамлакат дар ихтиёри туст, туст,
Узбекистон дар канори туст, туст.
Ман ба ёрии ту шодон меравам,
На ба по, бо сар шитобон меравам.
Маҷлисорой туро хос аст, хос,
Хотири ёрони худро дор пос.
Даст дар бар карда сӯи дар биё,
Меҳмон омад ба дар, гӯ:

– Марҳабо!

Истолинобод, моҳи сентябри соли 1958

مرحبا!

دختر اوزبک ما را گوش کن!
دیگر از اندکی خاموش کن
گوش کن!

گیهای ما بیپرده نیست،
این صداهای دل آسوده نیست.
شوق تو ما را به الحان آورد
روپسوی اوزبکمان آورد.
تا سخن چون قامت موزون شود
در سر هر مصرعی دل خون شود.
کاشکی طبع روان میداشتم،
رودکی قدرت زبان میداشتم.

می‌نوشتیم حسن و الطاف ترا
روی نیکو و دل صاف ترا
تو مگر آن نیستی که شرق را
از نگاه خویش کردی بر صفا؟
شرقیان روی ترا چون دیده‌اند
گل ز باغ اوزمکتان حیده‌اند
هر کجا که رفت گفتگوی تو
اوزمکتان بود در پهلوی تو
تا قیامت دوزی عالم پناه
کرته شاه و عثمان پناه
از سربسختی تو
خاطر اهل ادب جوی تو
صاحبانت را بچویش انداختند
دل بدست آورده و درلباختند

یاد داری در لب دریای نیل
بکشیدی چون بر دامان دل
دختر مصری ترا بشریک کرد
با تبسم خویش را نزدیک کرد
در چشمانش آبویت روخت آن
از نگاه تو صبق آموخت آن
اوز گلستان در برت پتاده بود
چون گلستان و چین آزاده بود
عکس رویت را به آب انداختی
ماه را از نیل بیرون ساختی
موج های نیل بر طغیان شدند
کفک بر لب کرده و جوشان شدند
~~موج نیل آزاد را اما~~
موج آزاد است اما پرده رنج
در تیرن دختر جمیل در سنگ

گر خبر می یافت از شریف تو
رقص ها میکرد با تکلف تو
دوستم، رنجیدن از انصاف نیست
هر چه در حق تو گویم، لاف نیست
مهر بر شد از حکایت های تو
خاک هندستان ز نقش پای تو
در برت تا جیک چون خوشی تو بود
شاعران امریتم در پیش تو بود
بانوای مهر بیان خوشنوا
ایمانداری شرقی شد با
رقص هندی شعر روسی چو رند
صفت شیرین تو منظور شد
چنان ما را قلم تصویر کرد
ملک دل را دوستی بخیر کرد

هست در یادم که هنگام سفر
کرده بودی دوستانت را خبر:
"مهمان درتاسکند ما شود"
از تمام شرق نزد ما روید!
شرقیان را دعوت در یادماند
هردی بایاد رویت تا دماند
وقت آمد مهمانان میرسند
از همه کشور آدیبان میرسند
دختر او ز بیک صاحب خانمی
از کمی و گاستی بگانه می
میوانی مهمانداری کنی
دلتوازی های بسیاری کنی
مملکت در اختیار تو است، تو است
ادز بکتان در کنار تو است، تو است
من بسیاری تو شادان میروم،
نه بیای با سر شادان میروم.

مجلس آرائی ترا خاص است خاص
خاطر یاران خود را دارِ پاسی .
دست در بر کرده سوی درِ بیا ،
همان آید بدر گو ؛
مرحبا !
پت لیلی آبار ما منتا بر سال 1958

Дастнависи манзумаи «Мархабо»

ДУРАХШОН ҚУЛЛАҲО

Дар миёни кӯҳсоронам, рафик!
Дар баландӣ ошён монам, рафик!
Бо ғизоли кӯҳсорон ҳамсарам,
Бо уқобон менишинам, мепарам.
Мезанам паҳлӯ ба рӯи сангҳо,
Чашм медӯзам ба зебо рангҳо.
Бешаи сабз аст ороми дилам,
Кӯҳ девори баланди манзилам.
Офтоб аз Шарқ чун рахшон шавад,
Байрақи болои кӯҳистон шавад.
Хостам дар кӯҳҳо гардиш кунам,
Мисли оби рӯдҳо варзиш кунам.
Гирам аз гесӯи ҳар як шаршара,
Аз суруди хеш пур созам дара.
Бишнавам аз кӯҳ то акси садо,
Гӯядам, шояд, ки: « – Фарзандам, бнё!
Андаке мавзӯро тағийр кун,
Ин бузургии маро тасвир кун.
Қуллаи ман то дари афлок рафт,
Пои ман бар мағз-мағзи хок рафт.
Дар хама рӯи чаҳон чизи дигар
Нест аз барфи сари ман тозатар.
Бигзарад тӯфон чу аз паҳлӯи ман,
Як сари мӯ ҳам нагардад мӯи ман,
Одамон ишқ аз Ватан омӯхтаид,
Устувориро зи ман омӯхтанд.
Бар сарам монанди қандил ахтарон
Шуълаборӣ мекунанд аз Қаҳқашон.
Моҳи сунъӣ низ бо ахборҳо
Гашт аз гирди сари ман борҳо.¹
Доманам саҳрои ҳосилхез шуд,
Боғҳои хурраму гулрез шуд.
Шаҳрҳо монанди ман боло шуданд,

---

1. Ин байт дар дастнавис чунин омадааст:

Моҳи сунъӣ низ чандин борҳо,
Аз сарам бигашт бо ахборҳо.

Бо мани сар дар фалак ҳампо шуданд...»
 Хостам поро ниҳам бар қуллае,
 Пеш омад лек дигар қуллае.
 Қуллаҳо аз ҳамдигар болотаранд,
 Дар шукӯҳи хеш дигар-дигаранд.
 Ман ба худ гуфтам, ки ин даврони мо
 Ҳаст айнан мисли кӯҳистони мо.
 Чун ба оянда сафар кардем мо,
 Аз баландиҳо гузар кардем мо.
 Мушкилиҳоро канор андохтем,
 Олами бахту шарафро сохтем.
 Боз дар пешанд пуршон қуллаҳо,
 Ҳам бузургу ҳам дурахшон қуллаҳо,
 Пеш рав, дар кӯҳ гардиш кун, рафиқ!
 Мисли рӯди шӯҳ варзиш кун, рафиқ!
 Пеш рафтӣ, кор осон мешавад,
 Қуллаи нав ҳам намоён мешавад.¹

Хоча Обигарм, июни 1959

1. Аз дастнавис метавон мушоҳида намуд, ки шоир ду байти охирро баъди таҳрир такмил додааст, ки ҳусни мақтаъи манзума гардидааст.

درختان قله‌ها

در میان کوه‌ها را نم‌رنیق!
در بلندی آستان ما نم، رنیق!
با نخل زال کوه‌ها را نهم سرم،
با عقابان می‌نشیم، می‌سرم،
میزنم پهلو بروی سنگها،
چشم میدوزم بر بیابانگ‌ها،
بیشتر سبز است آرام دلم،
کوه دیوار بلندتر لم
آفتاب از شرق چون رخشان شود،
سیرق بالای کوهستان شود،
خواستم در کوه‌ها گردش کنم،
مثل آب رودها و درزش کنم،
گرم از گیسوی هوای شرشره،
از سرود خویش بر سازم دره،
بشنوم از کوه تا عکس صدا،
گویم، شاید که فرزندم بیا!
اندکی موضوع را تغییر کن،
این بزرگی مرا تصویر کن.

قلم من تا در افلاک رفت
 پای من بر مغز - مغز خاک رفت
 در همه روی جهان چیز دیگر
 نیست از برف سرم تازه تر
 بگذرد هوان چو از بلوی من
 بکسرم و خم نگردد روی من
 آرد ما عشق از زمین او
 بر سرم مانند قندل اخطران
 استواری را زمین او
 شعله باری میکنند از کشتان
 دامنه حرای حاصلتر شد
 ماه صفتی شرف چندین بار
 باغهای خرم و گلر ز شد
 از سرم بگذشت با خار
 منبرها مانند من قدم میکنند
 شهرها مانند من بالادند
 با من سردر فلک چپا شدند
 خواستم پارا بنم بر قلم
 پیش آمد لیک دیگر قلم
 در اما قلمها از عهد نگ بالاد ترند
 من بخورد گفتم که این در شکوه خوش دیگر دیگرند
 هست عیناً مثل من بخورد گفتم که این کوهها
 کوهها مانع این چه مانند است این دوران ما

چون به آینده سفر کردم ما
رز بلندی ها گذر کردم ما
مشکل ها را کنار انداختم
بیشتر عالم بخت شرف را ساختم
باز در پیش انداختن قلم ها
هم بزرگ و هم درختان قلم ها

خواجه آبدگم ایول 1959

بیشتر ز منی کار آسان میشود
قلم و نوهم نمایان میشود

مشکل ها رو در شوق و درخشش کن افق
بیشتر رو در شوق و درخشش کن افق

Дастнависи манзумаи «Дурахшон қуллаҳо»

ИНСОН ВА КҶҲ¹

Тангдил ҳаргиз набудӣ дар чаҳон, фарзанди кӯҳ,
Доштӣ дар санг гарчанде макон, фарзанди кӯҳ.
Кӯҳсори тангро як оламе пиндоштӣ,
Умри зоеърафтаре беғам даме пиндоштӣ.
Шодмон мезистӣ, ки бо уқобон ҳамсафӣ,
Сар ба сақфи осмонию ситора дар кафӣ.
Зистӣ чун рӯди ноором дар оғӯши кӯҳ,
Омад овозат ба гӯш аз синаи хомӯши кӯҳ.
Кӯҳро аз баҳри худ тахти Сулаймон сохтӣ,
Бофтӣ аз сабза қолину ба зер андохтӣ.
Рашк мебурдӣ, ки аз ях чӯй ҳосил мешавад,
Қӯ ба дарёҳои шӯрангез дохил мешавад.
Рашк мебурдӣ, ки кӯҳи сарбаланди нукрапӯш,
Осмони нилгунро мекашад бар рӯи дӯш.
Рашк мебурдӣ ба раъду барқи фасли навбаҳор
К-ӯ ба як чашмак задан равшан намояд кӯҳсор.
Рашк мебурдӣ, ки дорад бол парранда, ту не,
То саҳаргах кирмаки шабтоб рахшанда, ту не,
Рашк мебурдию месудӣ ду поятро ба санг,
То кушой аз дили хоро раҳи борику танг.
Кӯҳ нашносад туро, гӯяд, ки эй фарзанди ман,
Беҳабар мондам, чӣ сон гаштӣ раҳо аз банди ман!
Синаамро кофта осуда тарконӣ маро.
Зилзила нохоста ҳар рӯз чунбонӣ маро.
На замин мемонаду на осмон аз дасти ту,
На дара, на кӯҳ, на рӯди равон аз дасти ту.
Раъду барқи осмонӣ хира шуд аз дасти ту,
Бо замин моҳи фалак ҳамшира шуд аз дасти ту
Даст сӯи осмон бардоштанҳоят чӣ шуд,
Домани тақдир маҳкам доштанҳоят чӣ шуд?
Дида азматро дигар нашнохтам, фарзанди кӯҳ,
Сар ба поят ноилоҷ андохтам, фарзанди кӯҳ.

---

1. Ин манзума дар дастнавис бо номи «Фарзанди кӯҳ» қайд шудааст.

فرزند کوه

تنگدل هرگز نبودی در جهان فرزند کوه
داشتی در سنگ گنجینه‌ی حکان فرزند کوه
کوه‌ها رنگ را که عالمی پیدا شدی
عمر ضایع رفته را بیغم دمی پیدا شدی
شادمان می‌رستی که با عقابان هم‌مصلی
سر سقف آسمانی و ستاره در کنی
زیستی چون رودنا آرام در آغوش کوه
آمد آوازت بگوش از سینه خاموش کوه
کوه از پیر خود تحت سلیمان ساختی
بافتی از سبزه قالی و تحت انداختی
ریشک میردی که از رخ جوی حاصل می‌شود
چو پدربایه‌های تور اندر داخل می‌شود

بگذری غرغسان
 بنخندم که اکنون به تو زدم زدم

به زمی آسوده و نه آسما از دست تو

به دره نه کوه نه دریای آن از دست تو

رود را از ما عالم تو لحاشی میکنی

چشمه را در جوشش آرم تو قیاس میکنی

دست سوی آسما برداشته هایت چه شد

ز این تقدیر محکم داشته هایت چه شد

ز بند بردن هایت ای رعد و برق افتاد چه شد

خواب را نفی آب کرد کوهستان چه شد

~~برخ من زیاد رفت و~~
~~از کج کردی و~~
 و بویخ من در دست تو

قله های زود آمد بویخ من در دست تو

خلصی نگد که بلا بودی بلا فرزند کوه

با همه اسرار عالم آتسا فرزند کوه

Дастнависи манзумаи «Инсон ва кӯҳ»

ТАРОНАИ ИШҚ

Шоири беишқ мурғи бепар аст,
Бехарорат моҳу бечон пайкар аст.

Шоиронро ишқ Ҳотам мекунад,
Сарбаланди рӯи олам мекунад.

Ишқ шоирро ба чунбиш оварад,
Дар сари майдони санҷиш оварад.

Қатрае хоҳӣ агар, дарё диҳад,
Гӯшае хоҳӣ агар, дунё диҳад.

Гар намояд ёр як наззорае,
Шоир орад аз фалак сайёрае.

Ёр агар гӯяд ба оташ зан, занад!
Чоҳ бо сар кан агар гӯяд, канад!

Гар навозад, ғунчаи хандон шавад,
Гар бичангад, тифлаки гирён шавад.

Ғамзае, ки дилбари танноз кард,
Шоиронро банда дар Шероз кард.

Холи ҳинду мулки дилҳоро гирифт,
Ҳам Самарқанду Бухороро гирифт.

Мо, ки аз шерозиён кам нестем,
Дар саховат камбағал ҳам нестем.

Ҳар чӣ хоҳад, ёр, инъомаш кунем,
Қону дилро садқаи номаш кунем.

Ёри мо арзандаи дунё шудааст,
Буд зебо, боз ҳам зебо шудааст.

Як назар кун, мӯй бину рӯй бин,
Гӯш кун, маънии гуфтугӯй бин.

Нозанин гӯй агар, гул мекунад,
Бӯса деҳ гӯй, таҳаммул¹ мекунад.

Дар такаллум, дар табассум ёр ўст,
Дар муҳаббат ҳокими мухтор ўст.

На касе ўро фурӯшад, на харад,
На ба зӯрӣ, на ба зар ўро барад.

Чун фурия аз сари кӯҳи баланд,
Шодии водинишин гардад дучанд.

Чун фурия, ояд овоз аз дара:
«Акси худро бин дар оби шаршара.

Қоматат, гӯяд, ки зебой манам,
Чашми ту гӯяд, ки доной манам.

Шухрати озодии ман дар ман аст,
Нури дониш, қудрати фан дар ман аст»,

Ҳастияш субҳи шаби торик шуд,
Достони шоири тоҷик шуд.

Ёри мову дилбари шерозиён,
Фарқи он аз ин – замину осмон.

Чашми он тарсад шуои барқро,
Рӯи ин равшан намояд Шарқро.

Ҳадя орам ман ба ў ду қитъаро,

---

1. Дар дастнавис бо хатти муаллиф калимаи «таҳаммул» ба «тааммул» иваз карда шудааст.

Қитъаҳои Осиё, Африкаро.

Бахшамаш ду қитъаи машҳурро,
Қитъаҳои саркашу мағрурро.

Қитъаҳоеро, ки хунҳо рехта,
Хокҳои душманонро бехта,

Қитъаҳоеро, ки исён мекунанд,
Зулмро бо хок яксон мекунанд.

Қитъаҳоеро, ки мисли офтоб
Сар бароварданд аз зери саҳоб.

Духтари тоҷик,
    эй уммеди кул,
Тухфаи моро намо лутфан қабул!

Июл – август, с. 1962

Шаронаи Ишк

Шоире бе Ишк мурзи бе параст,
Безарорат моҳу безон найкар аст.

Шоиронро Ишк ҳотам мекунад
Сарбаланди Ҷумла олам мекунад.

Ишк онҳоро ба Ҷунбиди оварад
Дар сари майдони Сайқиди оварад.

Қатрае хоҳи агар дариё диҳанд
Тӯлае хоҳи агар дунё диҳанд!

Тар намояд ёр як назорае,
Шоир орад аз ғалак Сайёрае.

Ёр агар тӯяд ба отаи зан, занад
Зох бо сар кан агар тӯяд, канад.

Тар навозад, Ҷунган хандон шобад,
Тар бизангад, тиндлаки ширён шобад.

Ғамзае, ки дилбари танкӯз кард
Шоиронро бинда дар Шероз кард.

Ҷоли ҳинду мулки дилҳоро ширинт,
Ҷам Самарқанду Бухоро ширинт.

Мо ки аз Шерозӣен кам нестем,
Дар саховатӣ камбағал ҳам нестем.

Харги хоҷаг'ер инзолаи кунем,
Зону дунро садқан молаи кунем.

Бри мо арзандаи дунӣ шудаст,
Буд зебо боз ҳам зебо шудаст.

Як нозар кун,
Тӯи кун ^{тӯи бини тӯи бин,} мағни шудтӯи тӯи бин.

Нозанин тӯи азар тӯи мекунад
Бӯса дех, тӯи ~~таабассуми тӯи~~ ^{таабассум} мекунад.

Дар таабассум дар таабассум ёр ӯст,
Дар мухаббат ҳокими мухтор ӯст.

На касе ӯро дурӯшад на харад
На ба зӯри на ба зар ӯро барад.

Тун дарояд аз сари кӯҳи баланд,
Шодии водии шик зардаг ду занг.

Тун дарояд ед овоз аз дара:

|| Аксе шӯро бин дар оби шар шара,

Замми он тарсаг шун
Дуним равшан мановег
Шархур.

Коматат гүяд, ки зебой манам,
Замми тун гүяд, ки доной манам.

Шухрати озодии зан дар ман аст,
Нурни дошиш, Қудрати фран дар ман
аст.

Ҷастиам субуси шаби торик шуд,
Достони шоири тозик шуд.

Бри мой дилбани Шерозиён?
Фарқи он аз ин - замину осмон.

Ҷадва орам ман ба ӯ ду Қитъаро,
Қитъаҳои Осие, Африкаро,

Бахшаман ду Қитъаи Махшуро,
Қитъаҳои Саркани махшуро,

Қитъаҳои, ки хунхо рехта,
Локҳои думанокробелта,

Қитъаҳои, ки исён мекунад,
Зулмиро бо хок яксон мекунад,

Қитъаҳои, ки мисли одитоб
Сар бароварданг аз зери сазоб.

4

Дустари тоҷик,
Эй уммеги куд,
Тӯҳ, драи моро наме Лутфан Ка-
бул!

авҷуҷ,
Июль-с. 1962

Дастнависи шеъри «Таронаи ишк»

ВОДИИ ҲИСОР

Солҳое ки ман чавон будам,
Беҳабар аз гапи ҷаҳон будам.
Бо ду чашми кушода дар олам
Ҳар чӣ медидаму намедидам.
Рӯзу шаб мегузашт бематлаб,
Беқалам, бекитоб, бемақтаб.
Вақти ман сарфи беқарорӣ буд,
Хокбозию харсаворӣ буд.
Падарам хоб карда дар хона,
Ким -чӣ мегуфт мисли девона,
Буд охаш чу дуди оташдон,
Чеҳрааш зард мисли барги хазон.
Модарам буд тирарӯю карахт
Мисли бебаргубор шохи дарахт.
Нолаву охашон ҳисоб надошт.
Зиндагишон ба чуз азоб надошт.
Дар чавонӣ чу ғунҷаи беранг
Ман дар он хона мешудам дилтанг.
Хонамон буд дар Ҳисори қадим,
Дар Ҳисори харобаи пурбим.
Қалъае байни деҳа меистод,
Даҳшатовар чу ҳайкали ҷаллод.
Ҷониби кулбаҳои вайрона
Чашм медрӯхт худписандона.
Зери он қалъа пур буд аз сарбоз,
Пур зи сарбозҳои одамтоз.
Як гурӯҳ одамон – чавону пир
Даст дар пушту пой дар занчир,
Сачдаи боргоҳ мекарданд,
Марги худро нигоҳ мекарданд.
Соддалавҳона ман ба ин манзар
Менамудам нигоҳ карда гузар.

* * *

Рӯзе аз рӯзҳои фасли баҳор,
Ки дили баччагон надошт қарор,
Берун аз деҳаи Ҳисор шудем,

Ҷониби дашти лолазор шудем.
Абрҳо рӯи осмони баланд
Болу пар боз карда мегаштанд.
Осмон беҳисоб мекорид
Бар замин донаҳои марворид.
Абр гирёну лолаҳо хандон,
Бод ларзону сабзаҳо рақсон,
Ходими давраи баҳор буданд,
Зинаторои марғзор буданд.
Лек, хайҳот, андар он водӣ
Кас намедид чехраи шодӣ.
Ҷилваи лолаҳо надошт асар
Ба дили одамони ин кишвар.
Дашту сахро агарчи зебо буд,
Лек берӯҳ мурдаосо буд.
Болшевик омаду хитоб намуд,
Халқи афтода тарки хоб намуд.
Корвони ҳаёт чандин сол
Мегузашт аз миёни ҷангу ҷидол,
Оташу хун ба даҳр буд ҳоким –
Ҳокими кишвари ҷаҳони қадим.
Халқи шӯрида чун зафар бинмуд,
Зиндагонии тозае сар шуд.

* * *

Баҳри халқи ватан падар – Ленин,
Кард кору талошро талқин.
Марди деҳқон заминро об гирифт,
Писару духтараш китоб гирифт.
Корвони ҳаёт кард шитоб,
То кунад бахти хешро дарёб,
Кор болои корҳо ҷӯшид,
Монда ногашта халқ ҳам кӯшид.
Қаҳрамонии халқ дар даҳ сол
Кард обод хонаи иқбол.
Мана имрӯз ман дар ин водӣ
Месароям суруди озодӣ,
Илми ленинӣ бошуурам кард,
Ҳамчу сарбози сурх зӯрам кард.

Ман дар оғӯши шаҳри зебоям,
Шаҳри зеботарини дунёям,
Шаҳри пуршаъни болшевик-эҷод,
Шаҳри нав – шаҳри хурраму обод,
Шаҳр не, боғу бўстон ин ҷост,
Боғи уммеди тоҷикон ин ҷост.
Дили пурҷӯши Тоҷикистон аст,
Тоҷикистон тан асту ӯ ҷон аст.
Ҷар саҳар мекунад маро фарёд
Мақтабу санъату клубу завод,
Ҷар кас ин ҷо ба як ҳунар банд аст,
Олиму фозилу ҳунарманд аст.
Домани шаҳр пур зи неъмат шуд.
Неъматҳои одамони меҳнат шуд.
Аз замини деҳоти колхозчӣ
Халқ розию мамлакат розӣ.
Ҷосилоташ чунон фаровон аст,
Ки аз он оби баҳр ҳайрон аст.
Шар-шари оби ҷӯйбори Ҷисор,
Варзишу гардиши насими баҳор
Ба ситамдидағони Шарқи асир
Мекунанд ин ҳаётро тасвир.
Аз фазо қатра-қатра меборад,
Арақ аз рӯи лола мешорад,
Марди колхозчӣ бар замин озод
Мекушояд қулочи хеш кушод.
Ман ҳам аз ҷону дил дар ин водӣ
Месароям суруди озодӣ.

Соли 1940

ЧАМАНИСТОН

Қурбони ту, эй диёри ишқам,
Боғу чаману баҳори ишқам.

Баски ба ту сахт меҳр бастам,
Бо номи ту сарбаланд ҳастам.

Дар ишқи ту ман ғазал сароям,
Боби нави дoston кушоям.

Аз нури ту чашми ман дурахшон,
Аз руи ту маҳфилам чароғон.

Пурнур ту мисли офтобӣ,
Фарзанди азизи инқилобӣ.

Ҳуснат ба ҷаҳони торикистон
Пошид зиё чу моҳи тобон.

Боғ аз ту таровати нав омӯхт,
Хуршеди фалак чамол афрӯхт.

Ҳам аз ту ҳаёти халқ хуррам,
Ҳам аз ту бинои умр маҳкам.

Навӣи башар аз ту сарфароз аст,
Дастони муҳаббаташ дароз аст.

Шаъну шарафу камоли халқӣ,
Ҳурсандии бемисоли халқӣ.

Фазлу ҳунарам, Ватан, туй, ту,
Сози зафарам, Ватан, туй, ту.

Монанди ту боғи пурсамар нест,
Дарёи васеи пургуҳар нест.

Ҳар кас, ки бувад туро дар оғӯш,
Аз ишқи ту мезанад дилаш чӯш,

Ҳар бор рухат чу гул кушояд,
Лаъл аз дили санг берун ояд.

Булбул ба чаман нашида гӯяд,
Шоир ба Ватан қасида гӯяд,

Созанда тарона карда хезад,
Соқӣ ба қадаҳ гулоб резад.

Ҳар кас, ки ба ишқи ту қадам зад,
Номаш ба сари фалак алам зад.

Ту манбаи нозу неъматӣ халқ,
Майдони фароҳи ҳиммати халқ.

Сабзидани нахли қомататро
Кист он ки намекунад тамошо,

Кист он ки туро напарваридаст,
Аз меҳри ту дасти худ кашидаст?

Аз оби ту ҳар касе ки нӯшид,
Дар роҳи ту содиқона кӯшид,

Рухсори ту боз то кунад гул,
Омад ба зухур ғайрати кул,

Бишқофта сангҳои хоро
Меоварад обҳои дарё.

Паҳлуи чаман сухан кунад гул,
Сар то қадами Ватан кунад гул,

Эй хурраму сабз боғу бустон,
Эй машъали Шарқ – Тоҷикистон,

Гул кун, ки ҳамеша Маскави сурх
Пошад ба ту нури ахтари сурх.

Гул кун, ки сурудам ин гапи нав
Парвозкунон барад ба Маскав:

Гулбоғ ба обу тоб омад,
Як қӯи калони об омад.

Маҳбуби азизи бовафоят
Завқида чапак занад бароят.

Соли 1940

ГАНЧИНАИ СУРУДҶО

Замоне дар музофоти Хуросон
Бапо бинмуд қасре дасти инсон,
Чунон қасре ки машҳури чаҳон буд,
Қалам ҳам очиз аз тасвири он буд.
Ба зебой дили инсонбаранда,
– Ба хеш афкори дунёро кашанда.
Шавад то ин ки рӯи қаср гулгун,
Дили соҳибҳунар гардид пурхун.
Хунармандии дасти одамизод
Ба ӯ шаъну шукӯҳи тоза медод.
Дар он чо чамъ буданд одамоне,
Ки ҳар як лоиқи фаҳри замоне:
Яке накқоши Чинро мот карда,
Ба мардум санъаташ исбот карда;
Дигар аз ҳар гили беқадруқимат
Ба по мекард як асбоби санъат.
Ба ҳар ашё нафисӣ чилвагар буд,
Нафисӣ санъати дасти ҳунар буд.
Гумон мерафт, ки аз барги лола.
Дар он чо сохтаст одам пиёла.
Дар он чо духтарон бозанда буданд,
Писарҳо мутрибу созанда буданд.
Дари ҳикмат кушода саъдиёна,
Сухан мегуфт ҳар кас шоирона.
Дар он чо Рӯдакӣ чун руд бинвохт,
Тамоми халқи олам гӯш андохт.
Ғазалҳои равони ҷовидона
Аз ӯ монданд дар олам нишона.
Садо ояд ҳанӯз азоби Қайхун,
Ки: «Шеъри Рӯдакиам кард мафтун».
Абӯ Сино намедонист ҷуз ғам,
Ки то гӯяд илоҷи дарди одам.
Чу Фирдавсӣ забони назм бикшод,
Чаҳон аз қудрати Рустам хабар дод,
Хулоса, 3-ин қасон бисёр буданд,
Ҷама хушфикру хушғуфтор буданд,

Чунин қасре, ки машҳури ҷаҳон буд
Дабистони бузурги тоҷикон буд,
Аз он ҷое, ки буд одам ба одам
Чу обу оташе носоз бо ҳам,
Якero дигаре чун гург меҳӯрд,
Яке моли дигар чун дузд мебурд.
Ҳамон ҷавру ҳамон кирдори Чингиз,
Ҳамон теғу ҳамон шамшери хунрез,
Чу доғе, ки ба рӯи маҳ нишастаст,
Ба лавҳи хотири кас нақш бастаст.
Магар барқ омаду сӯзонда бигзашт
Ва ё бод омаду рӯбонда бигзашт,
Ки он қасри тамаддун вожгун шуд.
Ғами Машриқ аз он беҳад фузун шуд.
Нашуд тоҷик дигар дар забонҳо
Сароғози суруду достонҳо.
Валекин боз баҳри зинда мондан
Ҷадал мекард, то ҷон дошт дар тан.
Ҳамон ганчинаҳои санъаташро,
Дуру дурдонаҳои меҳнаташро,
Ба дил ҷо карда, бо дандон газида,
Ниғаҳбон шуд ба мисли нури дида.
Ба ӯ Ленин даме, ки зиндагӣ дод,
Ба дасташ ҳучҷати пояндагӣ дод.
Ба рӯяш офтоби нав дурахшид,
Баҳори нав ҳаёти тозаро дид.
Даромад боз дар эҷодкорӣ –
Ба кишти тухмҳои навбаҳорӣ.
Ба кишти тухми иқболу саодат,
Ба кишти номдорию рашодат,
Васийятҳои Ленинро чу омӯхт,
Ҷароғи маърифат андар дил афрӯхт.
Суруди Рӯдакӣ шуд зинда акнун,
Расида авҷи Фирдавсӣ ба гардун,
Барои Ҳофизу Саъдии Шероз
Намуда тоҷикон оғӯши худ боз.
Қамоли тоҷикистонӣ расида,

Ба боғаш лолаҳои нав дамида;
Бадахшонӣ рубобаш ҷӯр карда,
Ғами дерина аз дил дур карда,
Ба ӯ Маскав зи рӯи меҳрубонӣ
Равон бинмуд оби зиндагонӣ.
Бубинад то ки шогирдаш ҷӣ гуна
Кунун гаштаст дар мактаб намуна,
Ҷӣ сон мерақсаду меҳонад имрӯз,
Ба аҷдодаш ҷӣ сон мемонад имрӯз,
Ба чашмаш дида, то шодӣ намояд,
Зи ҷон таҳсини устодӣ намояд,
Ба Маскав ҷеғ зад ӯро, ба Маскав,
Ба пеши устоди олами нав.
Ҷавонони саодатманди тоҷик,
Фидокорони бемонанди тоҷик,
Ба Маскав мисли мурғон дар баҳорон
Ғазалхон омаданд аз Тоҷикистон.

Соли 1941

ШАБИ КОТИБИ РАЙКОМ

Котиб омад соати чори шаб аз колхозҳо,
Дар сари худ фикрҳои тозаро ғундошта,
Омад аз майдони ҳарбу зарби меҳнатдӯстон,
Саҳми худ дар корҳои пуршараф бигзошта.

Омаду овард бо худ сурати колхозро,
Сурати ҳар як ниҳоли пахтаи пурборро,
Сурати гул-гулшукуфта боғро, қишлоқро,
Сарзамини хуррами бахту саодатерро.

Пеши чашмаш чилвагар буд кори эҷодии халқ,
Рӯзгори беҳтар аз имрӯзаи фардои он,
Мегузаштанд аз ҳаёлаш фатҳҳои нав ба нав,
Ғайрати беинтиҳои мардумони тоҷикон.

Кӯҳ гардад синааш, гар фатҳи нав ояд ба даст,
Қоматашро рост гирад дар миёни ҷӯраҳо.
Назди раҳбар, партия исбот бинмояд, ки он
Ҳаст фарзанди ҳақиқӣ – коммунисти бовафо.

Дар дилаш мегуфт: «Бо ин халқ, бо ин одамон,
Гар бихоҳӣ, кӯҳҳоро чаппагардон мекунӣ!
Гар дучор ояд ба роҳат мушқил, осон мекунӣ,
Мушқил осон мекунӣ, олам гулистон мекунӣ!»

Орзуҳои баланди халқ шуд аъмоли он,
Чун ҳаво, чун об, чун нону намак донад зарур,
Мисли дарёҳои кӯҳӣ 3-ин сабаб пурҷӯш буд,
3-ин сабаб бо чашми дил медид пешоянди дур.

3-ин сабаб ҳам ҳастагию хобро мағлуб кард,
Фурсату вақти ғаниматро ба чанги худ гирифт,
3-ин сабаб имрӯза кореро ба фардо ӯ намонд,
Ҳосил аз ин зиндагӣ бо вазни санги худ гирифт.

Нисфи шаб омад ба хона, боз кард оҳиста дар,
То ки нороҳат насозад хоби фарзандони худ,
Лампаи истолро афрӯхт, бо фикре нишаст,
Бо муҳаббат ӯ ба пеши худ китоберо кушуд.

Хонаҳо ором буданду чароғон ҳам хамӯш,
Равшанӣ медод танҳо як чароғ аз як даре.
Ин чароғи котибу котиб фақат бедор буд,
Нест дар ин вақти шаб бедор шахси дигаре.

Дар фазо нури ситора, дар замин нури чароғ
Хира гардиданд танҳо аз шуои офтоб.
Балки ин дам рафт котиб аз қафои кори рӯз,
Балки дар вақти саҳар пӯшид ӯ рӯи китоб.

Соли 1949

СЕ НОЗАНИНИ ШАРҚ

Нақл кунам сурати се нозанин,
Сурати се ҳусни самову замин,

Сурати се муъҷиза, се нодира,
Сурати се лавҳаи хушманзара,

Сурати се воқиаи безавол,
Сурати се рӯзи саиди висол,

Сурати се замзамаи Шарқро,
Шарқи фурӯзандатар аз барқро.

I

Бандаи дирӯза зани Шарқ буд,
Дар сари он зан кафани Шарқ буд.

Рӯи зани Шарқ, ки дар парда буд,
Ҳусни варо парда панаҳ карда буд.

Бе руҳи зан Шарқ баҳоре надошт,
Зан ба ғами Шарқ қароре надошт.

Модари Машриқ ба ин сарзамин,
Дод агарчи зани зеботарин,

Шарқ вале чун қафаси танг буд,
Дашти ғарибонаи якранг буд.

Шоири дилбохта гарчи намуд
Бар қадаму хоки дари зан сучуд,

Рӯи занонро гули хушбӯй гуфт,
Қоматашон сарви лаби чӯй гуфт.

Гуфт: «Дахан – ғунчаву абрӯ – ҳилол
Чашми сиёҳаш чу рамида ғизол¹...»

Лек, сад афсӯс, зани пардапӯш
Монд ба таърифи сифоташ хамӯш...

Шарқ надонист, чӣ сон бо сухан
Зинда кунад акси ҳақиқии зан.

Партави Октябр ба додаш расид,
Шарқи ситамкаш ба муродаш расид.

Шарқ музайян шуда аз рӯи зан,
Шаъну шараф омада дар кӯи зан.

Зан ба сари курсии иззат нишаст,
Одати деринаи моро шикаст.

Даст ба мо бо лаби пурханда дод,
Ҳусни чу хуршеди дурахшанда дод.

Кас нашунидаст чунин кашфиёт,
Дар ҳама таъриху гузашти ҳаёт.

Кас нашунидаст чунин нозанин –
Зинату зеби Ватани дилнишин.

II

Чашмҳо сӯи осмон буданд,
Сӯи моху ситорагон буданд.

Мохро машъали фазо гуфтанд,
Даст бардошта дуо гуфтанд,

Қисмати Шарқ бедимоғӣ буд,
Дарди он дарди бечароғӣ буд.

---

1. Ғизол – оху; охубарра. Дар шеър ба маънои маҳбуба меояд.

Зулмати шаб замин чу мепӯшид,
Хуни дил аҳли Шарқ менӯшид.

Шарқ мехонд моҳи тобонро,
Шабчароғи ҳама ғарибонро.

Шаби маҳтоб ёри ошиқ буд,
Ёр дар ихтиёри ошиқ буд.

Ногаҳон моҳ мегирифт агар,
Шарқ месохт дар замин маҳшар.

Одамон мебаромаданд тамом,
Шӯр бардошта ба рӯи бом.

Табақу дегу коса мекуфтанд,
То набинанд маҳ, намехуфтанд.

Бо фалак гӯиё ба чанг буданд,
Ба ғазаб омада, таҷанг буданд.

Моҳ мекард чун рухашро боз,
Сӯи маҳ буд дидаҳои ноз.

Аз ҳамон дам, ки моҳ пайдо шуд,
Нозанин моҳи пуртаманно шуд.

Як рухашро фақат намоён кард,
Рухи дигар зи дида пинҳон кард.

Дар фироқаш замин надошт қарор
Ҷустуҷӯ кард сирри маҳ бисёр.

Чарх зад, чарх зад ба даври хеш,
Кард пайдо ба қувваи дониш

Рӯи пинҳони моҳи зеборо,
Орзуву умеди дунёро.

Ҳикмати Октябр ёрӣ дод,
Нозанин моҳ рӯи худ бикшод.

Шарқ дигар ду нозанин дорад,
Осмон дораду замин дорад.

III

Осмон ошиқи замин гардид,
Бо замин бештар қарин гардид.

Гашт ҳайрон ба гирудори замин,
Шухрату шаъну иқтидори замин.

Он заmine, ки одам аз он чо
Мепарад то ба арш, авчи фазо.

Он заmine, ки гар ишора кунад,
Одамаш ҳукм бар ситора кунад,

Он заmine, ки равшан аз моҳ аст,
То ба хуршед аз дараш роҳ аст,

Он заmine, ки осмонранг аст,
Тӯда-тӯда ситора дар чанг аст,

Он заmine, ки аз чароғи барқ
Қард дар баҳри нур моро ғарқ.

Он заmine, ки киштзоронаш
Муждаҳо орад аз баҳоронаш,

Он заmine, ки ҷои дилҳо шуд,
Ҷо ба дилҳои аҳли дунё шуд,

Он заmine, ки ирку аслу насаб
Муттаҳиданд баҳри як матлаб,

Он заmine, ки ҳуснобод аст,
Ватани баҳту мардуми шод аст.

Осмон ошиқи замин гардид,
Бо замин дӯсти қарин гардид.

Аз замин ёри нозанин пурсид,
Нозанин духтаре матин пурсид.

Аз барояш раҳи калон бикшод,
Кӯчаи тоза Қаҳқашон бикшод.

Кард парвоз бо мушак дина
Ба фалак нозанин Валентина.

«Шарқи шаш» бо ситора пайрав шуд,
Ба гумонам, ки осмон нав шуд.

Партави Октябр болафшон,
Бо Валентина рафт то Кайҳон.

Шарқ се нозанин ба бар дорад,
Бо раҳи Қаҳқашон сафар дорад.

Дешанбе, июли соли 1964

سے نازنینی شرق
نقل کنیم صورت سے نازنینی،
صورت سے حسن سماوز میں،
صورت بجزہ سے نادرہ،
صورت لوحے خوشمنظرہ،
صورت سے واقعہ بی زوال،
صورت سے روز عید وصال،
صورت سے زخردے شرق را
شرق فروزنده تر از برق را

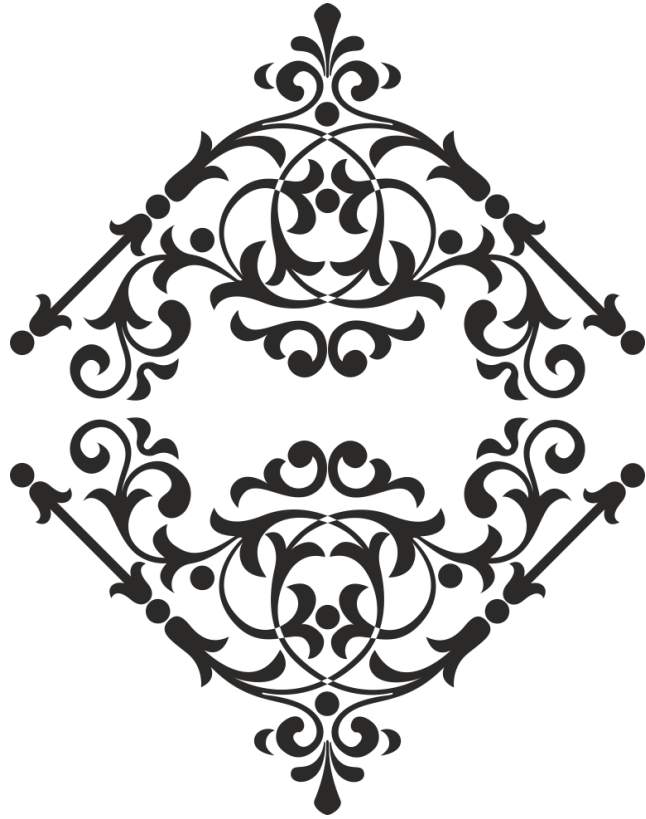
آ

بندہ دیر و زہ زہ شرق بود
در سر آن زن کفن شرق بود
روی زن شرق کہ در پردہ بود
حسن و را پردہ پہنہ کردہ بود
بی رخ زن شرق بہاری نداشت
زن بغم شرق خواری نداشت

Дастнависи манзумаи «Се нозанини Шарқ»

ДОСТОНХО

САДОИ ОСИЁ

Осиё гӯяд сухан,
Овози онро бишнавед!
Мавчи дарё,
                                гурриши баҳри дамонро бишнавед!
Осиё бедор шуд, бедор,
                                тарки хоб кард,
Ростию дӯстиро
                                оқибат дарёб кард,
Шеъри Ҳофизро ба ёд оред, –
                                дарди Шарқро,
Нолаҳои зор-зору
                                оҳҳои садрдо:
«Шаби торику бими мавчу гирдобе чунин Ҳойил¹,
Кучо донанд ҳоли мо сабукборони соҳилҳо».

Дар шаби торик,
                                бими мавҷ дигар Осиё
Аз сабукборони соҳилҳо надорад шикваҳо,
Мефишоранд аз таҳи дил

1. Ҳойил – боздорандаи миёни ду чиз.

дасти онро дӯстон,
То сари онро расонанд аз замин бар осмон.
Рафт он давре, ки одамро пур аз таҳқир буд,
Шабнишинро нуқли маҷлис
донаи занҷир буд.
Рафт давре, ки чудо буданд мисли чашмҳо
Халқҳо – ҳамсояхо
дар сарзамини Осиё.
Мевахо аз мевахо
гиранд пайванди наве,
Гирад аз ҳамсояхо,
ҳамсоя ҳам панди наве.
Рафт давре, ки садои Чин
намеомад ба гӯш,
Хуни дил меҳӯрд ҳиндӣ –
буд Ҳиндустон ҳамӯш.
Рафт давре, ки
ба гирдаш инданезӣ хӯрд печ
Дар ғами як лукма моҳӣ,
дар ғами як каф биринҷ.
Мешавад нобуд акнун
фирмаи чабру ситам,
Занг мебандад дар оби баҳр занҷири ситам.
Бирма чун боғи ҷавон
майли шукуфтан мекунад,
Дар Сарандев коргар
чуръат ба гуфтан мекунад.
Осиё!
монанди модар меҳрубонастӣ маро.
Муҳраи меҳри дилу
беҳтар зи чоностӣ маро.
Осиёро ман ба чашми хештан санчидаам,
Чеҳраи хандони фарзандони онро дидаам.
Дидаам садҳо нишони мозии манхусро,
Аз қафои панчара нолидани маҳбусро.
Аз намоишгоҳи Ханкоу
гузарҳо кардаам,
Ёди деҳқонони Чинро

дар дилам овардаам,
Ғоиб аз чашмам намегарданд
мазлумон ҳанӯз,
Теғу шамшеру камону
кундаву зиндон ҳанӯз,
Сангдил жандармаву
фармони сардорон ҳанӯз,
Даҳшатафкан,
ларзаафкан
хайкали хоқон ҳанӯз.
Дар намоишгоҳ дидам
чорпоя моларо,
Садямоқӣ чомаҳои пораи садсоларо.
Аз даруни синаи деҳқон
дилеро кандаанд,
Саркашонро дар тағи чоҳи сияҳ
афкандаанд.
Духтари даҳсоларо
дар деги ҷӯшон пухтаанд.
Метавонам оварам ин қиссаҳоро
чанд-чанд...
Зинда бошад,
зинда бошад, ин ҷавондухтар ҳанӯз,
Мебарояд чун шафақ
дар пешвози субҳи рӯз.
Ў садои Чин бувад,
ӯ шуълаҳои Осиё,
Халқҳои рӯи оламро расонад ин нидо:
– Зиндаам,
чунки Ватан нӯшид аз оби ҳаёт,
Мегузорад по ба роҳи бахт
бо азму субот.
Киштзороне, ки зери бор сар ҳам кардаанд,
Бар суруди ман
суруди тозаро зам кардаанд,
Месароям
ман ба базми дӯстдорони замин,
Дар замини навҷавонгардида,

дар оғӯши Чин.
Ман суруди Осиёям,
қитъаи огоҳдил,
Қитъае, ки кард қомат рост
аз болои гил.
Ман суруди коргар –
муздури бандаргоҳҳо,
Ҳамдами дарёнавардон,
посбони роҳҳо».

Осиё ҳамроҳи Африка сухан оғоз кард,
Бо ду дасти худ
дари иқболи худро боз кард.
Осиё гӯяд сухан
аз печу тоби рӯди Нил,
Аз булӯрин қатраҳои сард-оби рӯди Нил.
Рӯди Нил ояд ба хоки Миср аз роҳи дароз,
Реги сахро рӯ ниҳад
бар Нил бо аҷзу ниёз.
Бо хати хоно навиштанд
аз замонҳои қадим
Ташнагон дар санги хоро мадҳи дарёи азим:
«Нил агар саршор бошад,
лаб занад,
чӯшад,
дамад,
Ризқи фаллоҳон¹ фаровон,
бахрашон ояд мадад.
Нил агар хоҳад,
ба ҳар кас медиҳад чоҳу чалол».

Мисриёнро зистан бе Нил?
Ин амри маҳол!
Мардуми ин сарзамин
дар рӯзи мотам,
рӯзи тӯй
Мекунад бо меҳрубон рӯди бузургаш гуфтугӯй,
Модарон оранд тифлонро ба назди оби рӯд

---

1. **Фаллоҳ** – деҳқон, кишоварз.

ЧАРОҒИ АБАДӢ

ИНТИЗОРӢ

Шабе, ки то саҳар бедор будам,
Мушавваш,
тангдил,
ночор будам.

Нахуфтам,
доштам уммедворӢ,
Диламро мефишорид интизорӢ.
Гирифта дуди таммоку гулуям,
Хамида мӯи сар то чашму рӯям.
Задам гӯгирд, кардам боз хомӯш,
Папирос дар гирондан рафт аз ҳуш.
Қаду бар хонаро гаштам,
нишастам,

Гирифтам хома бо ларзанда дастам.
Дилам мехост, ки шеъре нависам,
Намоям шарҳи дастонам, ҳадисам.
Агарчи хона ором аст дар шаб,
Ба шоир ҷои илҳом аст дар шаб,
Нишастам, лек чизе ҳам нагуфтам,
Ҳама хуфтанд,
танҳо ман нахуфтам,

Чаро ки доштам умедворӢ,
Ба сӯи роҳ чашми интизорӢ.
Чӣ хомӯш аст манзил дар дили шаб,
Шуда гӯё ки гунгу кар дили шаб.
Намеомад на овози хурӯсе,
На ширин хандаи ошиқ арӯсе,
На болу пар кушоданҳои мурғон,
На бо ҳам хӯрдани шохи дарахтон.
Фақат аз боғ меомад насиме,
Насими атрбӯ,
дилкаш, ҳалиме.

Шунидам ман фақат дарро кушода,
Нафасгирии аҳли хонавода.

Ба сахни боғ частам чун шарора,
Нигаҳ кардам ба нурафшон ситора.
Ҳавои шаб ҳузури рӯҳу чон буд,
Замин сабзу мусаффо осмон буд.
Маҳи апрел,

дар иди баҳорӣ,

Ба гул луълӯи тар бахшид,

оре...

Гули гелос дар чанги ҳаво буд,
Барои ҳамл олу ғунчаво буд.
Бунафша дар лаби чӯ ноз мекард,
Гули садбарг чашмаш боз мекард.
Чакидан дошт

чак-чак шираи ток,

Тапидан дошт аз гармӣ дили хок,
Дарахтон дар умеди бор буданд,
Ҳама дар ними шаб пуркор буданд.
Ҳама монанди ман бо интизорӣ
Ғанӣ буданд аз боди баҳорӣ.
Шуморо, – бороранда дарахтон,
Шудам чун гавҳари чашмам нигаҳбон.
Шинондам, об додам, парваридам,
Нахустин меваҳотонро чашидам.
Шумо, аз нав ҳавои бор доред,
Ба оянди самарбахш интизоред.
Дар ин хангом монанди шумоям.
Чунин асту чунин дардам, давоям.
Ба чашмонам шуданд ин дам намоён
Таваллудхонаву дунёи тифлон.

МУЛОҚОТИ ЯКУМ

Саҳар шуд, шаҳр ҳам омад ба таҳрик,
Мунаввар шуд фазои кӯҳи тоҷик.
Ба тан пӯшида челак – чомаи суф,
Дигар ташвишхоро монда мавқуф,
Фитодам дар чаҳони серчанчол, –
Ба дунёи пур аз фарёди атфол.

Чи дар хона, чи дар роҳрав – каридор,
Ба гӯшам мерасид овози бисёр:
Яке фарёд лӯлакпеч мезад,
Дигар поро ба по бе ҳеч мезад.
Яке чашмони худ накшода ҳоло,
Ғизо мечуст во карда даҳонро.
Рақамҳо – нумраҳо буданд авезон
Ба дасти дӯстрӯ гириянда хурдон.
Садое, ки ба ҳар як тифл хос аст,
Ба модар 3-аввалин соат шинос аст.
Чӣ сон нашносад овози дилашро?
Давоми умр, парвози дилашро?
Ба модар нури чашмон аст фарзанд,
Даванда реша дар чон аст фарзанд.
Гирифта доя тифлеро дар оғӯш,
Баромад аз даре мағрур, хомӯш.
Агарчи доя ҳоло худ чавон буд,
Валекин кӯдаконро меҳрубон буд.
Расад рӯзе, ки худ фарзанд бинад,
Чу модар назди фарзандон нишинад.
Дилаш хоҳад, ки бошад шоду хурсанд,
Набинад ҳеч дарду доғи фарзанд.
Назар кардам ба тиллоранг мӯяш,
Ба чашмони кабудаш, сурх рӯяш.
Чунин духтар, чунин симои хушгил,
Ки медонад, киро хуш карда дар дил?
Дар ин хона – таваллудгоҳи инсон
Ниғаҳ кардам ба рангоранг тифлон:
Яке бе мӯй буду сап-сафедак,
Дигар мӯи сияҳ буд печ-печак.
Яке ором, дигар бесаранҷом,
Яке шакле гирифта, дигаре хом.
Ба хона, аз қафои як тиреза,
Ниғаҳ мекард марде бо ситеза.
Ба кин мӯи лабашро тоб медод,
Қасам бар хулқу бар одоб медод.
Кушода чашмро чун шоҳкоса,

Занаширо таъна мезад он.

Хулоса,

Ба ман гуфтанд, ки аз зан кимоб аст,

Зи духтар зодани зан дар азоб аст.

Намехоҳад, ки бинад духтарашро,

Муборакбод гӯяд модарашро.

Ба дил гуфтам, ки:

«Ҷоҳил мард будаст,

Тани моро нишаста гард будаст».

Ба ҷои ӯ сано гуфтам худи ман

Ба ин навзод духтарча, ба ин зан.

Сано гуфтам ба занҳое, ки имрӯз

Ба кори мамлакат ҳастанд дилсӯз,

Сано гуфтам ба фарзанди чигарбанд,

Ба ҳар як модари дорои фарзанд.

Яқин дорам, ки ин духтарчаи нав

Шавад фардо ба модарҳош пайрав.

Азизи халқ, донишманд гардад,

Ба кори судовар банд гардад.

Агар марде шавад пайдо, ки онро

Кунад таҳқир, ранҷонад занонро,

Чунин номардро нодон шуморад,

Ба дарё ташна бурда, ташна орад.

Ба момо дӯхтам чашмони худро,

Гирифтам дар шиканча ҷони худро.

Руҳи момо ба чашм осуда бинмуд,

Нигоҳе карду лаб бо ханда бикшуд:

Падар гаштед як тилло писарро,

Муборакбод мегӯям падарро.

– Саломат модараш?

– Ҷонаш раҳо ёфт,

Ба бахташ кӯдаки олампано ёфт

Ман аз шодӣ зи ҷо ҷастам,

паридам,

Руҳи фарзанди навзодам бидидам,

Нахустин бор бишнидам садояш,

Дари дилро кушодам ман барояш.

Даҳан во карда мечунбонд лабро,
Ба дил мекард чо ишқи насабро.
Маранч аз ман ту, эй додои духтар,
Ки додам ман ту ро дашном яксар.
Ту ро духтар, маро бошад, писар шуд,
Барои мову ту як ид сар шуд.
Кӣ медонад, ки як рӯзи мусоид,
Қудои ҳамдигар хоҳем гардид.
Писарро пешкаш кардам Ватанро,
Диёри дилписанди хештанро,
Замини сабзранги тоҷиконро,
Садои рӯдҳои зарфишонро,
Чарогоҳони пур аз молҳоро,
Саодатбахш моҳу солҳоро,
Деҳоту шаҳрҳои нав ба навро,
Ба хусн аз боғҳо бурда гаравро,
Фаровонмеҳнатӣ, нону намакро,
Суруди рафта то авҷи фалакро.
Ба ӯ ман ҳадя кардам манзилавро,
Чароғи нурпоши маҳфилавро,
Умеду орзу, омоли худро,
Пур аз саъю чадал иқболи худро.
На танҳо кард онро бахт оғӯш,
На танҳо зиндагӣ бӯсид пурчӯш,
Ҳанӯз онро дучор ояд задухӯрд,
Ба ӯ ояндаро бояд ки биспурд.
Писарчон, чун кушой дидагонро,
Ба чашми хештан бинӣ чаҳонро.
Ту ҳам фарзанди Шарқӣ,
Осиёӣ,
Валекин Осиёи пурсафой,
Ту ҳоло хоб кун,
роҳат нафас гир,
Бизан фарёдҳову нӯш кун шир!
Ман акнун меравам, поезд ояд,
Мулоқоти наве дар пеш бояд.
Мулоқоти наве бо пирамарде,
Адиби озмуда ҳар набарде.

Кухансоле, ки дида ду замонро,
Ғаму андӯху шодии ҷаҳонро.
Кухансоле, ки дил пур аз умед аст,
Раҳаш монанди мӯҳояш сафед аст.
Кухансоле, ки донад Осиёро,
Ба гӯшоянда аз ҳар дил садоро.
Садои Осиёро хуб донад,
Худ ўро Осиё маҳбуб хонад.

МУЛОҚОТИ ДУЮМ

Агарчи дар забон аз рӯзи аввал
Ба расмийат ҳама гӯянд вокзал,
Валекин ман ба навъи тоза гӯям,
Ба шаҳр онро дару дарвоза гӯям.
Аз ин ҷо шаҳри моро ибтидояст,
Ба шаҳри мо аз ин ҷо рафтuojaст.
Душанбе мисли боғи тоза сабзид,
Ба шаҳри нозанин монанд гардид,

Ба чӯш омад аз ин чо зиндагонӣ,
Ба ин чо аз Русия меҳрубонӣ:
Нахустин меҳ, оҳан, шиша омад,
Нахустин чӯб ҳам аз беша омад.
Дар ин чо Тоҷикистон кард оғӯш
Бародар халқхоро гарм, пурчӯш.
Ба ин чо дӯстӣ омад ба точик,
Ба ин чо омад аз ҳар сӯй табрик.
Ба ин чо ҳолдон Куйбишев омад,
Ба наздаш косибу деҳқон баромад.
Вакили партия овард табрик
Ба муздурони кӯҳистони точик.
Расидам ман ба ин дарвозаи шаҳр,
Шунидам васфи шаҳр, овозаи шаҳр.
Аз ин дарвоза модарҳо ба ҳар сӯ,
Гуселонанд фарзандони дилчӯ.
Яке гардан ба гардан монда бо дӯст,
Дигар ғарқи чамоли ёри некӯст.
Дар ин чо пойтахт омад ба дунё,
Дар ин чо охи мо гардид боло.
Дар ин чо сар шавад дидорбинӣ,
Дар ин чо унsgiрию қаринӣ.
Дар ин чо ашки васлу ашки хичрон,
Дар ин чо ошиқон хандону гирён.
Дар ин чо роҳпой, интизорист,
Барои дӯст ҷонудилсупорист.
Дар ин чо бўсаҳои нарм бинӣ,
Дар ин чо ноз бинӣ, шарм бинӣ.
Аз ин чо шаҳри мо овоза дорад,
Чунин вокзал, чунин дарвоза дорад.

* * *

Ба ёдам ҳаст даврони амирӣ,
Ҳисори кӯҳна – маъвои асирӣ.
Ҳисори кӯҳна ҳам дарвозае дошт,
Ҷафову ҷаври беандозае дошт.
Дар он чо дасти хунин буд боло,
Фалак мекард аз ин даст парво.
Дар он чо мадраса, масҷид ҳам буд,

Намозу рӯзаву тавҳид ҳам буд.
Дар он чо одамон бозор диданд,
Дар он бозор банду дор диданд.
Дар он чо қалъаи ҳокимнишин буд,
Замин ҳам аз фишори он ғамин буд.
Ба зери қалъа зиндон кор мекард,
Ба одам во даҳан чун ғор мекард.
Ту аз дарвоза ҳайрон мегузаштӣ,
Ба хун оғушта нолон мегузаштӣ.
Дар он чо каллабур дарвозабон буд,
Хирочи мамлакат қон буд, қон буд.
Дар он чо фитнагар найранг мекард,
Бародар бо бародар чанг мекард.
Дар он чо сарзамини офтобӣ
Ниҳон мегашт дар хоки харобӣ.
Дар он чо дуд аз вайрона мехест,
Фиғону нола аз ҳар хона мехест.
Дар он чо кадри кас помол мегашт,
Ба ҳоким вақф молу ҳол мегашт.
Фиристоранд амирони Бухоро
Ба он чо чаҳл, ҳам чавру чафоро.
Валекин дар иваз аз камбағалҳо,
Талаб карданд асбоби тарабро.
Амир аз ранчи мо ганчина месохт,
Ба қасри зулм нав-нав зина месохт.
Равон шуд зар ба он чо дона-дона
Ба мисли ашки мо бо ҳар баҳона.
Ба он дарвоза каргас лона мемонд,
Аҷуз аз девҳо афсона мехонд.
Дар он чо рӯди кӯҳӣ дар фиғон буд,
Фиканда дар чабин чинҳо равон буд.
Сари худро ба санги хора мезад, –
Ба ёди мискину бечора мезад.
Дар он чо бенаво буданд мурғон,
Гурезон оҳувон аз чашмасорон.
Ба ҳоли одамон сағ нола мекард,
Ба сахро доғ дар дил лола мекард.
Ба ёдам ҳаст, дар бозору майдон

Қариб аз нур монда чашмҳояш,
Шуда ларзон садояш, дасту пояш.
Адиби хешро оғӯш кардем,
Заданҳои дилашро гӯш кардем.
Ба устои қаламкаш дод пайғом
Тамоми шаҳр аз ҳар як дару бом.
Салом омад, дуруд омад ба Айнӣ,
Саломи чун суруд омад ба Айнӣ,
Муяссар шуд маро дар як сахаргоҳ,
Ки бинам рӯи ду инсони дилхоҳ.
Яке фарзанди ман, навзоди ман буд,
Дигар панди ману устои ман буд.

ДАР БОҒ

Сухан ронам ман аз боғи дилоро,
Намоям ошно бо вай шуморо.
Шумо дар боғ сайри нур бинед,
Дили худро аз он масрур бинед.
Ҷароғи ҷовидонӣ дар фуруз аст,

Дурахшон чехраи рӯз аст, рӯз аст.
Қалам, коғаз, сиёҳӣ буд дар пеш,
Адиби пир бо андешаи хеш.
Сухандонро базе хушҳол кардем,
Ду соат пеш истикбол кардем.
Табиат ҳам ба истикболаш омад,
Чаман дар пурсиши аҳволаш омад.
Ба гирдаш боғ бо сад ноз мегуфт:
«Гули зебои рангоранг бишкуфт.
Ба одам сахнаи ман шуълабор аст,
Баҳор асту баҳор асту баҳор аст».
Ба гирди ҳавз сабза сар кашида,
Ба ҳар ҷо лолаи зебо дамида.
Тамоми рустаниҳо пок буданд,
Ба рӯидан ҳама чолок буданд.
Ба чашмат барги сабзи навбаҳорӣ
Дурахшон буд мисли гӯшворе,
Нафас бигрифта аз боғи суманбӯ,
Паридан дошт парранда ба ҳар сӯ.
Ду-се рӯз аст, ки борон ҳамӯш аст,
Садои раъди барқафшон ҳамӯш аст.
Ба сӯи офтоби оламоро
Сари худро ҳама карданд боло.
Намегаштанд сер аз шуълаи рӯз,
Гулу себаргаи аз гард маҳфуз.
Ҳаво софу шаби торик дур аст,
Замин монанди укёнуси нур аст.
Латофатбор дашту кӯҳсоранд,
Ҳама шодоб аз файзи баҳоранд.
Ба наздам пирамарди Шарқ дидам,
Ба нур онро саропо ғарқ дидам.
Адиб аз нур давлатманд гашта,
Ба нур аз ҷону дил пайванд гашта,
Ҳамеша равшаниро орзу дошт,
Умед аз бахту аз рӯзи накӯ дошт.
Вале дар ҳучраи танги Бухоро
Намешуд равшаноӣ ҳеҷ пайдо.
Дар он ҷо ӯ намедонист, ки чун

Барояд офтоб аз бурчи гардун?
Чӣ сон аз осмони пурситора
Заминро моҳ месозад назора?
Чи сон бо ёди шамси лаълрухсор,
Шафақ аз дил кашад охи шарарбор?
Фақат мездид Машриқи куҳанро,
Намоишгоҳи тобуту кафанро.
Ба ҳучра мешуданд аз як қабат дар
Ҳам одам, ҳам ҳаво дохил баробар.
Адиб аз мадраса, аз ҳучраи тор
Ниғаҳ мекард бар шаҳри дилозор.
Ба зери гумбази шаҳри Бухоро
Фақат мездид торик Осиёро.
Дар он ҷо хуни одам ҷӯй мешуд,
Замин аз мурдагон бадбӯй мешуд.
Дар он ҷо марг хандон кафзанӣ дошт,
Сиёҳӣ бо сафедӣ душманӣ дошт.
Саҳарро, шомро мекард таъйин
Ба аҳли ҳучра овози муаззин.
Чароғи мадраса дар кунҷи тира
Ба мисли кирми шаб месӯхт хира.
Ба чашми нурҷӯ, марди адабгоҳ
Гаҳе Хайём мешуд шуълаи моҳ,
Зи Саъдӣ гоҳ оташпора мешуд,
Ба гирди Рӯдакӣ сайёра мешуд.
Чароғ аз назм, нур аз назм мечуст,
Ба ишқи назм мисли сабза меруст.
Сухан аз назми сеҳрангез мегуфт,
Ба ёди назм ӯ мехест, мехуфт.
Ягона дафъи савдояш ҳамин буд,
Ҳаёти нурҷӯянда чунин буд.
Ба ӯ гуфтанд, ки «Рӯзат сиёҳ аст,
Ба одам равшаниҷӯӣ гуноҳ аст.
Ту акнун дар чаҳи зиндон бихобӣ,
Бимирию муроди дил наёбӣ».
Ба болои сараш ҷаллод омад,
Дами шамшери истибдод омад.
Пас аз рӯзу шабони интизорӣ,

Пас аз ранчурию хорию зорӣ,
Ба зери чоҳ дасти рус омад,
Фурӯзон нурҳои рӯз омад.
Бад-ин сон Октябр онро раҳо кард.
Бад-ин сон бо чароғон ошно кард,
Адиб аз нав таваллуд шуд, чавон шуд,
Адиби дӯстдори тоҷикон шуд.
Фақат мондаст аз даври асирий
Ба пушти он пай чӯби амирӣ.
Касе, ки халқро машҳур гардид,
Нахустин бор сер аз нур гардид.
Ватан аз чаҳлу торикӣ шуд озод,
Ба Айнӣ шаъну шуҳратҳо фиристод.

Худи устод машъал шуд, алав шуд,
Чароғи мардуми дунёи нав шуд.
Ба рӯяш нур бинам, барқ бинам,
Хувайдо саргузашти Шарқ бинам.
Чу Айнӣ Шарқ асиру бенаво буд, –
Ба зери чоҳи зиндон Осиё буд.
Кунун Шарқи куҳан бедор гаштаст,
Ба озодипарастон ёр гаштаст.

Мубориз, сулҳчӯ бебок бинам,
Замин буду кунун афлок бинам.
Ҳанӯз аз Ғарб гарчи танк ояд,
Ба сӯи Осиё бо ҷанг ояд,
Ҳанӯз аз Шарқ бӯи дуд хезад,
Сутуни дуди нафтолуд хезад,
Ҳанӯз озурданӣ чони арабро,
Ба яғмо бурданӣ хони арабро.
Вале Машрик аз таҳдиди ағёр
Наметарсад, намеларзад дигар бор.
Баҳори зиндагиро дӯст дорад,
Ба зидди ҷанги нав ӯ ҷанг орад.

* * *

Ба бӯи гул ману устод мастем...
Ба гирди ҳавз ҳар ду менишастем.
Ба ёди ман расид овози фарзанд,
Хаёли ман ба он овоз шуд банд.
Ман, охир, иди нав дар хона дорам,
Ба халқи кишварам идона дорам.
Назар кардам ба пири ранҷдида,
Ба ду чашмон, ба абрӯи хамида.
Назар кардам, ба хатҳои ҷабинаш,
Ба мӯҳои сараш,

хамҳои чинаш.

Падар гӯё маро табрик мегуфт,
Суханҳои ба дил наздик мегуфт.
Падар мегуфт: «Одам чун дарахт аст,
Дарахти решаномаҳкам карахт аст.
Дарахт аз офтобу об рӯяд,
Қади сабзаш ҳавои нарм ҷӯяд.
Агар бисёртар ӯ реша ронад,
Саломат аз хатар мондан тавонад.
Агар хоҳӣ ту ҳам ҷовид монӣ,
Ба хоки мулк бояд реша ронӣ.
Писарро тарбият бинмо падарвор,
Ки гардад он мубориз халқро ёр.
Ба фарзанд оташи ишқи Ватанро
Фурӯзон кун, фурӯзон, ҷаҳд бинмо.

Агар ман кӯҳсоронро ба Машрик
Кунам монанд, хоҳӣ кард тасдиқ.
Ба сурат кӯҳсорон пуршукӯҳ аст,
Фаровон нур дар болои кӯҳ аст.
Мусаффо обҳо дорад дар оғӯш,
Зада хиргоҳи барфин бар сари дӯш.
Вале бар кӯҳсори мулки дигар
Ту бо чашми дақиқи хеш бингар.
Дар он чо бешаи ором бинӣ,
Гурезон сайд бинӣ, дом бинӣ.
Дар он чо тангнои соярав ҳаст,
Дар он чо партгоҳи фежу дав ҳаст.
Ба мисли хучраи шаҳри Бухоро
Равонад ҳукм торикӣ дар он чо.
Ба фарзандат сабақ омӯз, зинҳор,
Ки аз мақри адӯ бошад хабардор.

Бар ҳар чо илм бурда, чаҳл ронад,
Қасос аз чаҳлу нодонӣ ситонад.
Фишорад гарм дасти дӯстонро,
Мададгорӣ кунад афтодагонро.
Ба мисли заррае тобанда бошад,
Ба ҳар маҳфил чароғи зинда бошад.

Ба олам насл аз мо ёдгор аст,
Ба ӯ фардои инсон чашмдор аст».

* * *

Барои дӯстон, хонандагонам
Ба назм овардаам ин дostonам.
Ҳикоят кардаам аз як сахаргоҳ, –
Сахаргоҳе, ки касро буд дилхоҳ.
Маҳи апрел моҳи навбаҳор аст,
Табиат сабзу хуррам, гул ба бор аст.
Магар созам ягон боре фаромӯш,
Адиберо ки буд ҳам ақл, ҳам ҳуш?
Писарҷонам, магар созам фаромӯш,
Даме ки кардам овози туро гӯш?

Соли 1958

ҶОНИ ШИРИН

Ҷони ширин, ин қадар чангам макун!
Ин қадар беҳуда дилтангам макун¹.
Гашта-гашта дар сафар боз омадам,
Боз дар наздат ба парвоз омадам.
Ҳар кучо, ки хоб кардам, хестам,
Ҳар кучо, ки буд ҷои зистам,
Ин дили ман манзили ёди ту буд,
Ёди рӯи ҳуснободи ту буд.
Бе ту нагзашт аз гулӯям об ҳам,
Бе ту дар чашмам наёмад хоб ҳам.
Бе ту ҳар як рӯзи ман як сол шуд,
Бе ту дил ғаш кард, чун атфол шуд.
Бе ту дидам гарчи зебо духтарон,
Бе ту бишнидам суруди ошиқон,
Бе ту дар тӯю тамошоҳо шудам,
Бе ту гоҳо булбули гӯё шудам,
Бе ту дар васфи занон гуфтам сухан,
Бе ту дар маҷлис фушурдам дасти зан,
Лек дар пеши назар рӯи ту буд,
Ҷилваҳои чашму абрӯи ту буд.
Ҷони ширин, пас, дигар чангам макун,
Ин қадар беҳуда дилтангам макун.
Нестам мисли падарҳои дигар
Дар бари фарзандҳо шому сахар,
Чор гардад чашми онҳо дар раҳам,
Гум занад дилҳои онҳо дам ба дам.
Ку падар, гӯяд агар фарзанди мо,
Менамой ту ба сӯи дар нигоҳ.

---

1. Ин мисраъ дар яке аз дастнависҳои муаллиф чунин омадааст: «Бесабаб, беҳуда дилтангам макун!». Дар вариантҳои дигари дастнависи муаллиф низ ин дoston таҳрири зиёд дорад, ки лоиқи таҳқиқи матншиносӣ мебошад.

جان شیرین
انقدر جنگم مکن!
بی سبب پیورده دلتنگم مکن!
گشته - گشته در سفره باز آدمم،
باز در نزدت پیروز آدمم،
هو کجا که خواب کردم، حنیتم،
هو کجا که بود جای ز ستم،
در دل بی صبر من یاد تو بود
یا در وی حس آباد تو بود
بی تو ننگدشت از گلو م آب هم،
بی تو در چشم نیامد خواب هم،
بی تو هو یک روز من یکال شد
بی تو دل غش کرد چون اطفال شد

Саҳифае аз дастнависи достони «Чони ширин»

Дар замони пеш ачдодони мо
Тарк мекарданд кӯҳистони мо.
Бахт мечустанд аз бечорагӣ,
Мурда мерафтанд дар оворагӣ.
Мо вале аз он ғарибон нестем,
Дар суроғи бахт сарсон нестем.
Бахро бо меҳнати озоди хеш
Кард инсони советӣ парвариш.
Мо сафар дорем бо амри Ватан,
Бо супоришҳои халқи хештан.
Дӯстиро чустуҷӯ дорем мо,
Аз амонӣ гуфтугӯ дорем мо,
Халқхоро зиндагӣ илқо кунем,
Меҳри дилро ҳада бар онҳо кунем.
Одамон аз дӯстӣ ёбанд бахт,
Душманӣ орад ба мардум рӯзи сахт.
Қалъа аз як пояи девор нест,
Боғ ҳам аз як буни пурбор нест.
Рӯи олам дидан одам дидан аст,
Неку бадро дар чаҳон санчидан аст.
Ҷони ширин, худ ки озод аз ғамӣ,
Аз ғами мазлумҳо оғаҳ камӣ.
Ёд дорӣ, аз мубориз шоирон
Файз буд дар хонаи мо меҳмон.
Аз ватан гап сар кунӣ, дар мегирифт,
Дар ба мисли ҳезуми тар метирифт.
Бештар хомӯш гарчи менишаст,
Гарчи камтар сӯи нон мебурд даст,
Дигаронро гарчи ӯ мекард гӯш,
Мекашид он гарчи тамоку хамӯш,
Лек чашмонаш шарар мерехтанд,
Хуни ҳасрат аз чигар мерехтанд.
Печу тобаш мисли мавҷи об буд,
Обҳои ноҳаи Панҷоб буд.

قلعه از یک پایه دیوار نیست ،
باغ هم از یک بن پر بار نیست ،
روی عالم دیدن ، آدم دیدن است ،
نیک و بد را در جهان سنجیدن است ،
جان شیرین ،
تا که آزاد از غم ،
از غم نطلوم ها آگه کسیم ،
یا داری از بار ز شاعران ،
فیض بد در خانه ، حایمان
از وطن گیب سر کنی در میگرفت ،
در به مثل هیزم تر میگرفت ،
چشمهای آن شرر میرختند ،
خون حسرت از جگر میرختند ،
بیم و تاب آن چو موج آب بود ،
آبهای ناحه پنجاب بود ،

Саҳифае аз дастнависи достони «Чони ширин»

Борҳо ин мард зиндон дидааст,
Дар сари мӯ бозии ҷон дидааст.
Рӯ ба халку кишвари маҳбуб кард,
Марги беинсофро мағлуб кард.
Табъ сарбозу қалам шамшер шуд,
Посбонаш назми оламгир шуд.
Адлҷӯён ӯ чаҳонгардӣ кунад,
Дар адои қарзи худ мардӣ кунад.
Зулм гарчи карда мӯяшро сафед,
Лек мегӯяд, ки дунё боумед,
Файз Аҳмад ҳам зану фарзандро
Дар баҳои ҷон хаҳад монанди мо.
Ҳар гаҳе ки ёди Покистон кунад,
Ёд аз ношод фарзандон кунад,
Гиряи фарзанд озораш диҳад,
Аз ғазаб қудрат ба гуфтораш диҳад.
Гиря дорад, дӯстам, аз гиря фарқ,
Талх бошад гиряи фарзанди Шарқ.
Асрҳо бигрифт шарқӣ зор-зор,
Шарқ шуд аз гиряи он шӯразор.
Вақти бозӣ, вақти шӯхӣ, беибо
Мекунад Парвези мо ҳам гиряҳо.
Ҳар кучо ки бачча бошад, гиря ҳаст,
Лекин он гиря дигар, ин дигар аст.
Ҷони ширин, фарқ кун дар кӯҳсор
Селро аз обҳои чашмасор.
Дар ватан фарзанди мо бадбахт нест,
Модари он ҳам зани сарсахт нест.
Дар диёри мо шуд одам арчманд,
Шуд сари хамгаштаи занҳо баланд.
Ҳеч коре нест бе зан, хуб шуд,
Ифтихоре нест бе зан, хуб шуд.
Хуб шуд, ки зан ба давлат ёр шуд,
Мамлакат аз дасти зан гулзор шуд.
Кард зан вазъияти моро дигар,
Чун насими тоза дохил шуд ба сар.
Чашми хоболудро бедор кард,
Ҷоҳилу гумрохро ҳушёр кард.

Дур шуд зан – модар аз ачзу ниёз,
Тифл дар гаҳвораи ноз аст, ноз.
Кӯдакон шодон қадафрозӣ кунанд,
Кайф карда хандаву бозӣ кунанд.
Шодии фарзанд чун афзун шавад,
Рӯи модар бештар гулгун шавад.
Саъй бинмо, то набинад насли мо
Баъд аз ин манҳус рӯзи ҷангро.
Саъй кун, фарзандҳо олим шаванд,
Бар ҳама сайёраҳо ҳоким шаванд,
Хондаву эҷодкориҳо кунанд,
Халқро эъҷози нав савфо кунанд.
Ҷони ширин, як нафас осуда бош,
Як нафас чун ғунҷаи бикшуда бош,
Як нафас биншин ту дар паҳлуи ман,
Як нафас хандида бингар сӯи ман.
Ёд кардам ҳарфи ширини туро,
Меҳрубониҳои дерини туро.
Гарчи пайдо гашт чин дар рӯи мо,
Гарчи пур шуд аз сафедӣ мӯи мо,
Орзу бисёр дорад дил ханӯз,
Ҷӯши ишқи ёр дорад дил ханӯз.
Орзу дорад, ки болу пар занад,
Гул ба мӯҳои сафеди сар занад,
Орзу дорад, ки бинад дурро,
Ҳикмати ояндаи машхурро.
Хаймаи заррин занад бар рӯи моҳ.
Бар замин аз моҳ то созад нигоҳ.
Як нафас биншин, гапамро гӯш кун,
Суҳбати имрӯзаро пурҷӯш кун.
Аз сафар овардаам савғои хуб,
Ёди ёрон, ёди одамҳои хуб.
Ёди онҳое, ки ҷонон одаманд,
Дар ғами осудагии оламанд.
Гар ба онҳо дил диҳӣ, ҷон медиҳанд,
Ҷон ба роҳи аҳду паймон медиҳанд,
Бо ту то мурдан бародар мешаванд,
Дар ғаму шодӣ баробар мешаванд.

Сулҳ гӯӣ, мисли гул хандои шаванд,
Чанг гӯӣ, аз ғазаб тӯфон шаванд,
Пурҳарорат нест бе сулҳ офтоб,
Дар замин ҳам нест файзи беҳисоб,
Нест бахту нест парвози нишот,
Нест ин ҳусну латофат дар ҳаёт.
Халқҳоро ҳастии мо хуб шуд,
Давлати мо – давлати маҳбуб шуд.
Ҷони ширин, бин, чӣ сон сулҳ аст зӯр,
Бин, чӣ сон шуд дӯстӣ моро зарур.
Шиква дорӣ, ки фалон бадгӯйзан
Таъна зад, писханд зад рӯзе ба ман.
Чун маро бинад, лабашро қач кунад,
Сухбати бисёр талҳу фач кунад.
Гӯяд он аз беваҳо ҳам бадтарӣ,
Шавҳарат ҳасту вале бешавҳарӣ.
Раҳми кас ояд ба танҳои ту,
Рӯзҳо, шабҳо ба раҳпоии ту.
Ҷони ширин, ин қадар дигар маранҷ,
Аз пичингу таънаи занҳои ланҷ.
Гар зане лаб қач намояд, ғам маҳӯр,
Менамояд ҳазл шояд, ғам маҳӯр.
Аз дугона саҳт ранҷидан хатост,
(Дӯстонро ноз қардан ҳам равост).
Беҳтар он ки сухбати дигар қунем,
Бо ҳаёли дӯстон гап сар қунем.
Чашни шоир Рӯдакиро ёд ор,
Доштӣ дар хона меҳмон бешумор.
Меҳмон аз дуру аз наздик буд,
Оламе дар хонаи тоҷик буд.
Рус омад, турк омад аз дарат,
Духтари ҳиндӣ нишаст андар барат,
Қомати онро сарӣ печонда буд,
Дар ҷабинаш холи ҳинду монда буд.
Кокули маъшуқай ошиқнавоз
Буд мисли мӯйҳои ту дароз.
Чун зани тоҷик – соҳибхоназан
Доштӣ пирӯҳани атлас ба тан.

Доштӣ дар сар хаёли меҳмон,
Аз чунин ташриф будӣ шодмон.

Ёд дорӣ, ки ҳабаш биншаста буд,
Ў лаби нони туро бишкаста буд.
Дӯстро чашмони он мекофтанд,
Сӯи ҳар кас чун шафақ метофтанд.
Ин писар аз кишвари Ангола буд,
Дар дилаш ғамҳои чандинсола буд.
Сарзаминаш гарчи дорад найшакар,
Гарчи хирман-хирман алмосу гуҳар,
Меҳмон аммо каси бечора буд,
Хушк-маҳкам мисли оҳанпора буд,
Аз ҷафоҷӯён шикоят дошт он,
Ҳам шикоят, ҳам ҳикоят дошт он.
Чунки ӯ меид дар атрофи хеш
Дӯстони бовафоро беш-беш:
Ман сиёҳам, – гуфт, – авлодам сиёҳ.
Ин сиёҳӣ шуд ба мо гӯё гуноҳ.
Бо ҳабаш торикшаб ҳамранг шуд,

Ин ҷаҳон чун гӯр моро танг шуд.
Бандаҳои ҳалқабаргӯшем мо,
Зиндаҳои хонабардӯшем мо.
Хочагон аз мо ғуломон бурдаанд,
Симу зар ҳамён-ҳамён бурдаанд.
Мо на дар зери ҳарорат сӯхтем,
Балки аз зулму асорат сӯхтем.
Сӯхтем аз зарпарастони сафед,
Сӯхтем аз мулкдорони сафед,
Аз ҳабаш ҳастанд гарчи пурҳазар,
Ғарчи месозанд дур аз мо гузар,
Ғарчи бо мо ҳамтабақ ҳам нестанд,
Ҳамдабистон, ҳамсабақ ҳам нестанд,
Дур аммо нестанд аз хоки мо,
Аз бари ганчинаву амлоки мо.
Ҳақталошӣ мекунад акнун ҳабаш,
Менамояд зулму вожун ҳабаш.
Вақти бедории Африқо расид,
Офтоби субҳи озодӣ дамид.
Дӯстро бисёр мехоҳем мо,
Беғараз ғамхор мехоҳем мо.
Ҷони ширин, ин суҳанҳоро шунав,
Дардмандонро ту ҳам ҳамдари шав.
То даме, ки золиму мазлум ҳаст,
Қас набояд лаҳзае беғаш нишаст.
Он ки бо ёрони худ масрур буд,
Дӯсти ман, шоири машҳур буд,
Тихонов бо мӯйҳои сап-сафед
Қард табдил суҳбати моро ба ид.
Дӯстиро ман аз ӯ омӯхтам,
Кишвари дилро аз ӯ афрӯхтам.
Ман аз ӯ омӯхтам касби адаб,
Ҳам муҳаббат, ҳам рафиқӣ, ҳам ғазаб.
Метавонад ӯ ба дарди дигарон
Ёр гардад чун рафиқи меҳрубон.
Борҳо бо ӯ сафар қардем мо,
Сайри чандин баҳру бар қардем мо.
Регзорону биёбон дидаем,

Сардбарфу гармборон дидаем.
Кӯҳсоронро гузар кардем мо,
Бар нишебихо назар кардем мо,
Гоҳ дар зери сари мо санг буд,
Гоҳ манзил қасри Шоҳавранг буд.
Гоҳ медидем фавчи одамон,
Гоҳ танҳо ахтарони осмон.
Гоҳ шаҳру гаҳ дехот омӯхтем,
Алғараз, сирри ҳаёт омӯхтем.
Ёд дорам соли чиллу нуҳро,
Тай намуданҳои роҳи кӯҳро.
Дар сари раҳ «Ҳиндукуш» паҳлу кашид,
Аз бари домони мо ҳар сӯ кашид,
Мо ба зери кӯҳҳо пинҳон шудем,
Меҳмон дар қасри кӯҳистон шудем.
Корвон мерафт, фарёди чарас,
Мерасид аз кӯҳҳо бар гӯши кас.
Беҳабар буданд аз мо Бомиён,
Сангпайкар, сангдил бутҳои он.
Офтоб аз мо панаҳ мекард рӯй,
Сояҳо карданд моро ҷустуҷӯй.
Боз шуд дарвозаи Искандарӣ
Бе дами шамшеру зарби ханчаре.
Дар шаби торик пеш омад Дуоб
Меҳрубон шуд, дод бар мо ҷои хоб,
Кулбаи хаспӯшро тақдим кард,
Мизбон дар пеши дар таъзим кард.
Ҷои бистар бўриё густурда буд,
Гар чароғе буд, он ҳам мурда буд.
Дар миёни хона гулхан дар гирифт,
Шифти онро дуду хокистар гирифт...
Дудҳо чун ресмон печон шуданд,
Обҳои чашми мо резон шуданд.
Давра биншастем дар гирди алав,
Ҷой ҷӯшиду муҳайё шуд палав.
Бо газаб мезад ба бому дар шамол,
Гӯш кар мекард, монанди шағол.
Ҷанг бо сармо вале гулхан намуд,

Хонаро ҳам гарм, ҳам равшан намуд.
Соҳиби ин хона афғони ҷавон
Шодмон буд аз кудуми меҳмон.
Дӯстона меҳмондорӣ намуд,
То тавонист ӯ, ба мо ёрӣ намуд,
Хуб медонист, ки мо кистем,
Аз кучо, дар ҷустуҷӯи чистем.
Балки ӯ меҳонд дар симои мо
Достони ишқи беҳамтои мо,
Балки пай мебурд аз чашмони мо
Орзуи халқи ҷоноҷони мо.
Балки ӯ медид дар пеши назар
Кишвари маҳбуби моро чилвагар,
Балки тобон дид ӯ нури хирад
Дар нигоҳи шоири Ленинград.
Балки истиқболи кӯҳистони он
Аз миёни дуди гулхан шуд аён,
Балки ин афғони озодипараст
Мисли дил дар синаҳои мо нишаст.
Балки ӯ мегуфт: Моён дӯстем,
Мисли ду мағзе, ки дар як пӯстем,
Бо шумо ҳамсоия деринаем,
Дӯстони беғараз, бекинаем,
Аз миёни хокҳои мо убур
Мекунад Ому ба мисли хатти нур,
Обро аз рӯшноӣ кун қиёс,
Дӯстонро бо нигоҳи дил шинос.
Чодари пашмин ба сар андохта,
Сар чу кӯҳи Ҳиндукуш афрохта,
Рафт, афғон, ёди мо бо хеш бурд,
Дил ба мо, моро ба хоби хуш супурд.
То саҳар месӯхт гулхан кам-камак,
Хонаро мекард равшан кам-камак.
Бод мезад сар ба кӯҳу кӯҳсор,
Корвон мешуд ба рафтан интизор.
Дидаи мо сӯи оташпора шуд,
Хоб гум аз дидаҳо якбора шуд.
Боз ҳам омад ба сар ёди ватан,

Ёди фарзанди азизу ёди зан.
Шоири маҳбуб бо мо ёр гашт,
Мо надонистем, ки шаб чун гузашт,
Дӯстро кас дар сафар бояд шинохт,
Метавон дилро ба инсон дӯст бохт.
Чони ширин, тоҷи сар кун дӯстро,
Чой дар мағзи чигар кун дӯстро.
Дӯстонро аз сафар овардаам,
Аз тамоми баҳру бар овардаам.
Омадам, дар Тоҷикистони азиз,
То бубинам рӯи ёрони азиз,
То ба онҳо ман ҳикоятҳо кунам,
Маҷлиси хурсандие барпо кунам.
То бароям бар сари кӯҳсорҳо,
Сер бинам кишварамро борҳо,
То ба боғу бӯстонаш по ниҳам,
По ба сӯи водию саҳро ниҳам,
То тавонам, халқро ёрӣ диҳам,
Аз зафар, аз фатҳ ахборе диҳам,
То ба гӯши дилбарон хонам суруд,
То бигӯям дӯстонамро дуруд.
То равам дар тӯйҳо соқӣ шавам,
Талху ширин чун маи боқӣ шавам,
То ба халқам боз бахшам чӯши дил,
То гузорам бори нав бар дӯши дил,
То кунам таъзим мисли пахтачин,
Чорқат гардида бар сӯи замин.
То намоям гӯш ҳар як набзро,
Парварам то ҳар ниҳоли сабзро.
То шавам монанди дасти коргар
Ҳукмрони кӯраҳои пуршарар,
Қатрае аз чашмаи чӯшон шавам,
Заррае аз шуълаи тобон шавам.
Пас, чаро пурсанд баъзе дӯстон:
«Чандрӯза омадӣ ту меҳмон?»
Пас, чаро гӯянд ёрон, марҳабо!
«Меҳмони Тоҷикистон, марҳабо!?»
Меҳмон ман нестам, ёрон, ҳазар,

Аз чунин гапҳои ночаспон, ҳазар.
Ман наям бегона дар ин сарзамин,
Ман наям дур аз диёри дилнишин.
Ман наям беошён паррандае,
Ман наям дар лаб тасодуф хандае.
Дар ҳамин ҷой аст манзилгоҳи ман,
Дар ҳамин ҷой аст равшан роҳи ман.
Дар ҳамин ҷо ман ба дунё омадам,
Дар ҳамин ҷо чашмбино омадам.
Дар ҳамин ҷо ёфтам авҷу камол,
Дар ҳамин ҷо зиндагии безавол,
Дар ҳамин ҷо шуд садои ман баланд,
Дар ҳамин ҷо дӯстро гаштам писанд.
Ҷони ширин, дар ҷавонӣ сохтем
Хонае ҳарду, ба ӯ дил бохтем.
Бингар он торафт чун дигар шавад,
Хонаи тоҷик равшантар шавад.
Бингар, он оғӯш чун во мекунад,
Во ба сӯи халқи дунё мекунад;
Бингар, он чун бо ҳақиқат ёр шуд,
Дӯсташ ҳам дар ҷаҳон бисёр шуд.
Ҷони ширин, аз саодатҳои ту
Худ гувоҳӣ медиҳад маъвои ту!

Истолинобод – Душанбе, соли 1959

در عهد جاویدت را گشتم بنده ^{جا} ~~درم آردم را بسند~~
 جان شیرین در جوانی ^{نکته} آفرید در دل بود گفتم ای عزیز
 خانم آن مردوبه او دل باختم با سخن کردم اگر بازار شیر
 بنگر آن ~~هوا~~ رفت چون دیگر نبرد جان شیرین از گناه من گذر
 خانم ای جگر دوستم شود جان شیرین از گناه من گذر
 بنگر آن آغوش چون واسکنند دوستان از ^{لطف} ~~لطف~~ ناچیان
 و ابوی خلق دنیا میکند
 بنگر آن چون با حقیقت یارند
 دوستش هم در جهان بیارند
 جان شیرین ^{سایه} آید بار حکوه
 از سعادت های تو سال ۱۹۵۹
 خود گواهی میدهد مادای تو!

Саҳифаи охири дастанвиси достони «Чони ширин»

**ДАХРЌЗАИ АДАБИЌТИ ТОЧИК ДАР ШАХРИ МАСКАВ, АЗ
21-УМИ СЕНТЯБР ТО 5-УМИ ОКТЯБРИ СОЛИ 1949**

**Б. Раҳимзода, А. Дехотӣ, Р. Чалил, С. Улуғзода, С. Табаров, устод
Турсунзода, М. Миршакар, Ч. Икромӣ, М. Фарҳат, П. Толис, С.
Чавҳаризода, Ҳикмат Ризо ва дигарон**

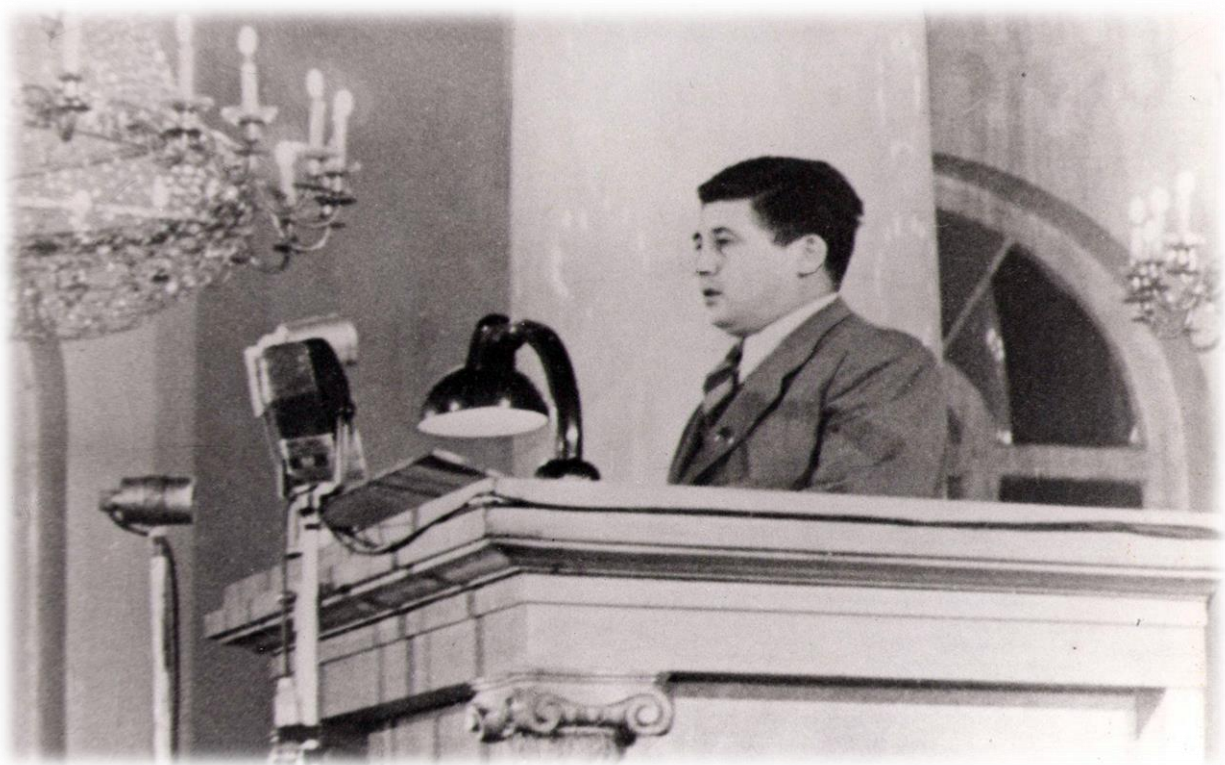

Меҳмонхонаи шаҳри Маскав

Вализода, М. Турсунзода ва Ҳикмат Ризо

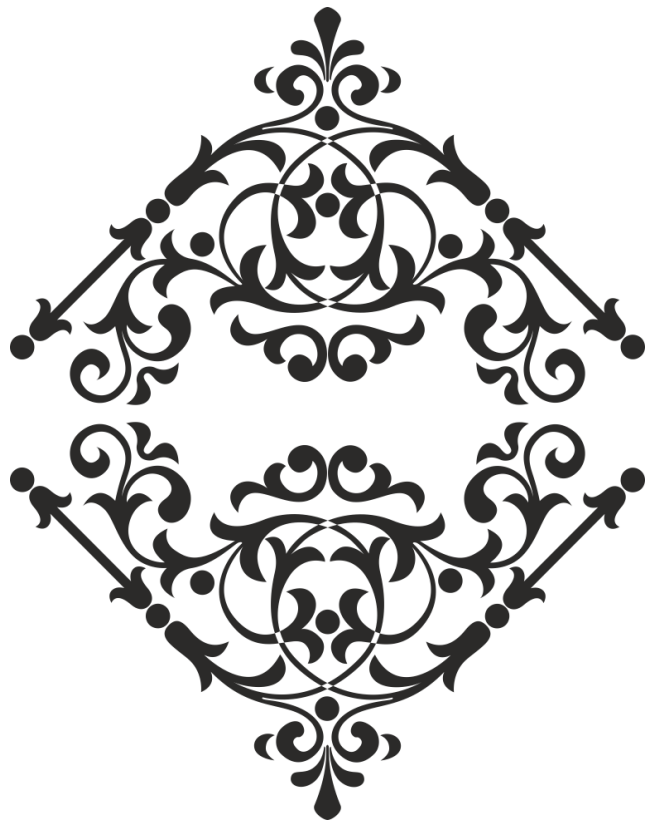
Мирзо Турсунзода аз минбари баланд дар Дахрӯзаи адабиёт ва санъати тоҷик дар шаҳри Маскав баромад мекунад, соли 1949

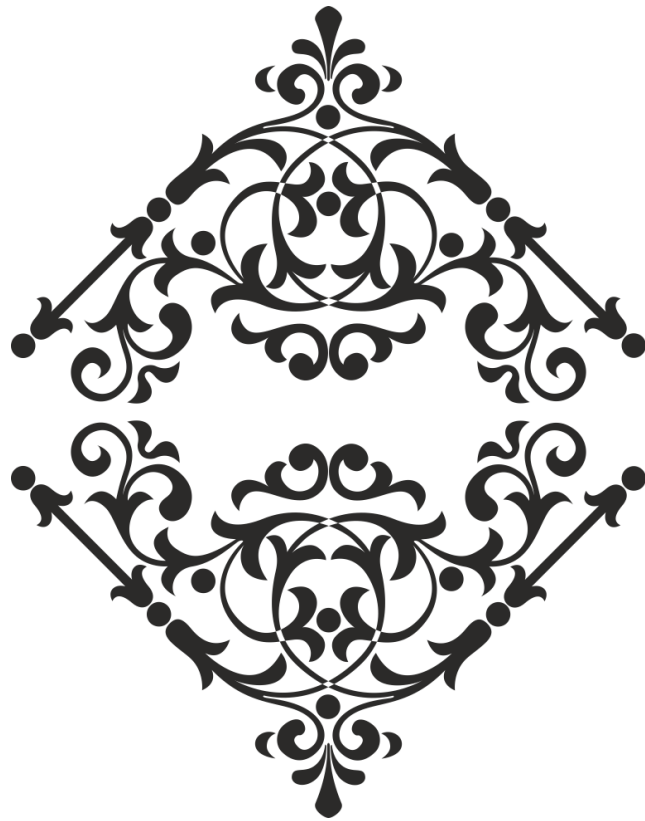

**ШЕЪРҲО ДАР ТАҶУМА
БА ЗАБОНҲОИ РУСӢ ВА
АНГЛИСӢ**

МОЙ ВЕК

Перевод С. Липкин

Я на тебя не жалуясь, мой век,
Ты – мой наставник и моя основа.
Ты – плодоносный сад, я – твой побег,
Ты – песнь земли, я в этой песне – слово.

Ты чудотворец истинный, мой век, –
Ты сделал чудным каждое мгновенье.
Ты в прах былые немощи поверг,
Дал мне для роста силу и терпенье.

Ты всю вселенную потряс, мой век,
Ты – вольного цветения начало.
Услышав твой волшебный сказ, мой век,
Страдающее время просияло.

Ты и учитель, и дитя, мой век,
Все, что в душе твоей запечатлелось,
Грядущему оставишь ты навек,
Ты сам растешь и нам даруешь зрелость.

Ты утвердил на небесах, мой век,
Моей отчизны торжество и славу,
Ты косность тяготения отверг
И стал владыкой космоса по праву.

Склонился ты пред женщиной, мой век,
Мы ей хвалу слагаем громогласно.
Лишь там красив и волен человек,
Где женщина свободна и прекрасна.

С тобой вдвоем я все смогу, мой век,
Хоть в сердце слышу голос укоризны:
О да, я у тебя в долгу, мой век,
Но в этом долге – смысл и счастье жизни!

ГОРНАЯ РЕКА

Перевод С. Липкин

У реки, среди гор, где громады встают,
Для себя отыскал я тенистый приют.
Сверху мчится река и, приблизясь
вплотную,
У скалы разбивается в пыль водяную.
То, как барс, устремится к добыче рывком,
То смиренно белеет парным молоком.
Мерный грохот воды наполняет ущелье,
В шуме влажного ветра я слышу веселье.
Я стихи сочиняю над горной рекой,
Ветер правит, шлифует строку за строкой.
Говорю я реке: «Здравствуй, друг мой
весенний,
Ты надежда плодов, и цветов, и растений.
Светоносная вестница, ты хороша,
И твоя беекорыстна простая душа.
В душном зное потрескались губы пустыни –
Их серебряной ниткой зашьешь ты отныне.
Снова стала таджиков земля молодой:
Ты ее напоила живою водой.
Мы тебя приручили, былая дикарка,
Светом в нашем жилище ты вспыхнула ярко.
Мы твое вдохновенье, твой внутренний жар
Принесли по-рабочему родине в дар».

1959

ОСЕНЬ

Перевод С. Липкин

Осень, имя твое на земле всем известно,
Осень, слава твоя на земле полновесна,
Ты пришла и плоды принесла нам в подоле,—
Сразу видно, что ты поработала честно.

Здравствуй, женщина-осень с улыбкой отрадной,
Ты увенчана, осень, лозой виноградной,
Как хозяйка земли, приглашаешь нас в гости,
И гостей ты встречаешь в одежде нарядной.

Осень, в дом твой, наполненный смехом и звоном,
Прихожу с уваженьем и низким поклоном;
Я склоняюсь к земле, как жених к новобрачной,
Как плодовое дерево к травам зеленым.

А гора, посмотри, как дехканин одета,
Как дехканин стоит под лучами рассвета
И, поднос золотой с головы опуская,
Отдает его нам со словами приветя.

1965

ПЕСНЯ О МИРЕ

Перевод С. Липкин

Кровью сердца пишу для сестры и для брата.
Эта песня о мире пусть будет крылата.

Пусть она осенит своим жарким крылом
Тех, кто, мир защищая, воюет со злом.

Кровью сердца пишу для Москвы, для Памира.
Ибо наше отечество – родина мира,

Ибо мир – драгоценнейший дар Октября,
Он родился в отечестве богатыря.

Кровью сердца пишу я вам, люди простые.
Я о мире пишу, что родился в России,

Здесь обрел он достоинство и торжество,
И, как родину-мать, мы лелеем его.

Нам стремление к миру сопутствует с детства,
Мудрый Ленин его завещал нам в наследство.
К нивам катится горный певучий поток,

К солнцу тянется крепкий зеленый росток,

К цвету жизни, к теплу устремляется птица, –

Точно так же страна моя к миру стремится.

Мир – в труде твоём светлом, строитель-творец,
Мир – в признании первом влюбленных сердец.

Мир – в бессмертном цветенье отчизны
прекрасной,

Мир- в могучем параде на площади Красной.

Мир живет в недреманных глазах матерей,
Мир – в чудесной улыбке заснувших детей.

Мир – в огнях, что над Волгой зажгутся без края,

Наш рабочий уют и покой озаряя.

Мир – в сердцах зарубежных надежных друзей, –
Это воинство мира всех армий сильней.

Мир – в той подписи, ставшей законом законов,
Что поставили мы под воззванием миллионов.
Мир войну победит, на земле расцветет:
Наша партия – крепость его и оплот.

1950

МОЕМУ СТИХУ

Перевод С. Липкина

Моей души ты отзвук иль боль души родной?
Иль караван, звенящий среди тиши степей?
Иль ты на берег рвешься мятежною волной?
Мне с каждым днём труднее тебя слагать, чеканить
Не знаю, кто ты, что ты, но ты всегда со мной!

Смеяться ль заставляешь седого иль юнца,
Всю ночь ли ты терзаешь бессонницей творца,
Зовёшь ли к высшей цели сурового борца –
Тогда ты нужен людям, тогда, ты нужен миру,
Когда ты окрыляешь и думы, и сердца.

Трудись, не отдыхая, чтоб стало всем светлей,
Возлюбленной во имя себя ты не жалей,
Работая для жизни, ты семь потов пролей,
Узнав о горе друга, спеши на помощь другу.
Преградой будет небо - и небо одолей!

Дай зрение слепому, немому дай язык,
Дай океану бурю, сухой земле - родник,
В горах излейся лавой, греми, огненнолик,
А если вспыхнет в строчке живительное слово,
Ты сердце человечье преобрази в цветник.

Ты - мой скакун крылатый, полёт горячих лет,
Зари моей глашатай, весны моей завет,
Ты - меч, в руке зажатый, ты - мужества обет,
И всех созвездий ярче, и всех планет превыше
Твоей пятиконечной звезды высокий свет.

1972

ВЕРШИНЫ

Перевод С. Липкин

Побратаюсь я с горной зарею,
На вершине гнездо я устрою.

Я в газелий войду заповедник,
Мне отныне орел – собеседник.

Я взберусь на утес и присяду,
Целый мир получу я в награду:

Реки, скалы, зеленые рощи –
Море красок, исполненных мощи.

Не похожи лигоры на башни,
Что приют охраняли домашний?

Не похоже ли солнце на знамя,
Что горит на востоке над нами?

Мне б в горах, на правах домочадца,
Быстрой речкою прыгать и мчаться.

Мне б хватать водопады за косы,
Мне б читать и хребты и утесы,

Мне бы петь, чтобы песни начало
Тут же эхом в горах прозвучало,

Чтоб гора, приближаясь навстречу,
Мне гортанной ответила речью:

“Мой сынок, чтоб стихи заиграли,
Обо мне написать не пора ли?

У меня на плечах – небосводы,
Под ногами – подземные воды,

Голова моя снегом одета –
Сединой благородного цвета:

Если бури послышится голос,
Ни один не поднимется волос!

Млечный Путь над моей головою
Загорается люстрой живою,

Над моей ледяною короной
Реет лунник, людьми сотворенный.

Наклоняясь, я вижу растенья,
Вечно новую прелесть цветенья,

Слышу гул повседневной работы:
Города поднялись на высоты!”

И, гранитный глагол постигая,
Шел я вверх, но вершина другая

Вслед за первой возникла неожиданно
Средь скалистого горного стана.

О вершин величавое племя,
Вы напомнили мне наше время:

В день грядущий, к намеченной цели,
Мы к вершинам пришли из ущелий.

Одолели мы скалы и бездны,
Мир земной стал светлей, чем небесный.

Одного лишь хочу я отныне:
От вершины стремиться к вершине...

Оглянись, посмотри с перевала:
Наше будущее засверкало!

Поднимись, мой товарищ, со мною,
Ты над горною встань крутизною,

Будем вместе – так легче идти нам
К неожиданным, новым вершинам!

1959

МАТЕРИНСКОЕ СЛОВО

Перевод Я. Козловский

Если б сердце плавилось от слез,
У меня б расплавилось оно.
Будь слезам дано смывать жилища,
Стала бы бездомною давно.

Всех на свете жить мне тяжелей:
Отдала войне двух сыновей.
Как мое не каменное сердце
Оказалось каменных сильнее?

Женится оставшийся в живых
Мой сынок – последних из троих.
Подношу невестке ожерелье
Из слезинок радостных моих.

Господи, клянусь, нет больше сил
Падать на колени у могил,
Видеть пепелища и сирот. –
Я хочу, чтоб мир спокойна жил.

1966

МАТЬ

Перевод Я. Козловский

Не помню я, осиротевший рано,
Обличия земного твоего,
Ни цвета глаз, ни очертаний стана,
Ни грусти, ни улыбки – нечего.

Твой след ищу, как в мареве тумана,
А где найти – не ведаю того.

Черты твои какими в жизни были?
Об этом я расспрашивал старух,
И камень на кладбищенской могиле,
Листву, и травы, обратив к ним слух.

Мне старица рекла, что ты имела
С лепешкой смуглой схожее лицо,
Что родинка у края губ темнела
И гибок стан был, словно деревцо.

Поведала другая из крестьянок:
– Мы дважды в день коров доили с ней.
– Ко мне она являлась спозаранок
Умить лицо, – пролепетал ручей.

Гора сказала: – С облаком бок о бок
Мой склон не раз мотыжила она.
– Носила платье, – Похвалился хлопок, –
Из моего простого волокна.

Вздыхнул репей: – Жестоких ран немало
Ее ногам я наносил в траве. –
Пропел родник: – Шла по воду, бывало,
Она держа кувшин на голове.
Призналась туча: – Солоней, я помню,
Всех слез моих была ее слеза. –

И молвил гром: – Она пугалась молний.
В грозу боялась поднимать глаза.

Перед двумя властителями духа,
Чьи имена адат и шариат,
Была ты, мать, словно пригоршня пуха,
Беспомощна всю жизнь свою подряд.

И прятала лицо в платок узорный,
И перед муллою твой немел язык.
Увенчанный стихом, нерукотворный,
Тебе я в сердце памятник воздвиг.

Поток реки, подобный сабле голой,
И отчего гнезда любую пядь,
И флаг тюльпаноогненный над школой
Люблю, как ты мне завещала мать.

Пусть голос твой, преодолев забвенье,
В моей строке звучит, пока живу.
Вновь пожилую женщину селенья
Я матери при встрече назову.

1966

РУКИ МАТЕРИ

Перевод С. Липкин

Руки женщины той, что очаг разожгла,
Что земле подарила дыханье тепла,

Руки женщины той, что одела сады
В благовонье и свежесть, в цветы и плоды,

Руки женщины той, что воздвигла жилье,
Что украсила время твое и мое,

Руки женщины той, что, свободне верна,
Твой Верховный Совет избирает, страна,

Руки женщины той, что пришла на поля,
Чтобы стала щедрей и богаче земля,

Руки женщины той, что всю ночь напролет,
Чтоб заснуло дитя, глаз своих не сомкнет,

Руки женщины той, что, как песня, добра,
Что баюкала песнею нас до утра,

Руки женщины той, что всегда нам близка,
Что вскормила нас первым теплом молока,

Руки женщины той, что, заботясь, любя,
Выводила нас в путь – и меня и тебя,

Руки женщины той, что с улыбкой не раз
Прогоняла обиды слезу с наших глаз,

Руки женщины той, что, до зрелой поры,
Приводила в порядок мальчишья вихры,

Руки женщины той, что, как утро светла,
В ту, далекую, ночь жениха обняла, –

Поднимитесь, прошу вас, не бойтесь разлуки,
Материнские руки, прекрасные руки,

Столько дел впереди, столько славных
событий, –
Вы детей уезжающих благословите!

1963

ПОЭТУ

Перевод С. Липкин

Гори, поэт, – из теплоты горенья
Бери, поэт, свои стихотворенья.

Ты видишь сталь! Она прошла сквозь пламя.
Ты видишь даль? Она горит, как знамя.

Есть ремесло у солнца и поэта:
Творить тепло, творить источник света.

Дом без тепла - разрушенный могильник,
И без тепла не нужен мне светильник.

И сердце без тепла подобно камню,
И песня без тепла не дорога мне.

Нет без тепла цветения живого,
И без тепла мертво любое слово.

Смех без тепла, хотя б звенел он звонко,
Подобен колыбели без ребенка...

Гори, поэт, и, пламенем зажженный,
Твори, поэт, грядущего законы!

Любовь, и стих, и сталь – одной породы:
Им нужен, чтобы жить, огонь свободы.

Пусть сердце у тебя пылает печью, –
Тогда согреешь душу человечью.

Горящей речью, вольною как пламень,
Вдохнешь дыханье жиизни даже в камень.

Гори, чтоб век твой не был даром прожит:
Жить без огня любовь твоя не может!

TARA-CHANDI

Bedil¹ brought beauty to our world.
                    bewitching hues of burgeoning life -
To poems' springtime garden came
                    new glory growing rich and rife.

He wove his words so deepest thoughts
                    werexlear unto the worthy few,
Like priceless pearls on ocean beds
                    long hidden in the depths of blue.

No Sufi was Bedil, nor yet
                    a mullah or a mufti grand.
He simply saw the world as one
                    whose soul all things could understand.

Along the road of life he met
                    Komde and then Modan² as well.
For ages yet to come he wrote
                    a tale that their true love would tell.

Komde bemused Bedil with dance.
                    Modan had seared him with his fire.
He sang to them and in his heart
                    their sufferings soared up ever higher.

That poet's heart Komde entranced.
                    Today your art has captured mine,
Tara-Chandri, Tara-Chandri,
                    the greatest dancer of all time!

* * *

O you, Hindu, and you, Tajik -
                    two hearts like candles shedding light!
Bedil by fire was seared, consumed -
                    like two great suns its flames flared bright,

---

1. Bedil (1644-1721) - poet and thinker.

2. Komde and Modan - heroes of a Bedil poem.

I saw when I was in your land
the traces left by Autumn's day.
Amid the fading groves and blooms
I sought for signs left by Komde.

While dust was settling on your street,
I thought some sign there might be found.
I sought Komde, her gate, the yard,
at least a footprint on the ground.

* * *

When *you* dance you're life itself,
while all the rest seems dull and dead.
Held by your charm gazelles on plains
and mountain eagles lose their head.

I sensed within your whirlwind dance
the throne of art and there - -Komde.
The skirt swirled round your flashing feet,
a peacock's tail in full display.

I glimpsed within your surging dance
a falling star's intensive light,
The gleam Modan and his Komde
had left to trace their star in flight.

You are bewitching as Komde,
with youth's full glory in your eyes.
O Tara-Chandri, Tara-Chandri,
the Moon of India's skies

Did not Hafiz for you write verse,
such magic words and lines compose
It seemed he threaded splendid pearls
to render praise, in matchless rows?

a Queen and yet - a Slave!

Whence came that beauty-spot
that 'twixt your eyebrows' arches lies?
Or can it be a darkling moon
that rides your beauty's radiant skies?

What priceless treasures must be hid
behind your brow's high palace wall,
That sable locks like green-eyed dragons
stand on guard 'gainst one and all?

Confide in me as in a friend,
teil me the secrets of your heart.
O Tara-Chandri, Tara-Chandri,
share your grief, your magic art.

* * *

When you spin in whirlwind-dance
delightful perfume fills the air
As if your country's gardens breathe
ambrosial scent beyond compare.

Gyrating - you are desert sands,
in motion - waves that sweep the sea.
Born for art, from head to toe
an artist you must always be!

As on a priceless pearl the light
plays on your silken rise and fall.
You flow more smoothly than clear streams,
incarnate spirit of the soul.

Do not fear the lightning's flash
when you see great India wake,
Do not quiver like a leaf,
defy the tempest, do not quake!

Confide in me as in a friend.
    Tell me the secrets of your heart.
O Tara-Chandri, Tara-Chandri,
    share your grief, your magic art.

* * *

When you spin in whirlwind-dance
    delightful perfume fills the air
As if your' country's gardens breathe
    ambrosial scent beyond compare.

Open up your living heart
    to your county s hopes reborn.
Believe that soon the day will come
    when thro' the storm shall shine the dawn.

1947

A MOTHER'S HANDS

Able hands of the woman who tended our fire,
Whose sweet breath warmed the earth that it, too, might
respire.

Skilful hands of that woman, a garden you tilled.

So the air with aromas of orchards was filled.

The strong hands of the woman who raised up a roof

And who lent to our childhood her beauty and truth,

Loyal hands of the w'oman, to freedom's cause true,

Great affairs of our state are entrusted to you,

Working hands of the woman who came to the field

And enriched the good soil, multiplying its yield.

Soothing hands of the woman who stilled a babe's cries

Thro' the long restless night, never shutting her eyes,

Gentle hands of the woman, as sweet as a song,

Singing lullabies tenderly all the night long.

Lavish hands of that woman held us to her breast.

She gave us warm miitc and she guarded our rest,

Guiding hands of the woman, by whom we were fed.

Pointed out the right pathway that you, too. should tread,

Tender hands of the woman our bitter tears dried

And would sooth and console us whenever we cried,

Meady hands of the w'oman with patience and care,

Brushed and sewed a boy's clothes, ran the comb through

his *halz-*

Youthful hands of the bride, who like dawn seemed to glow,

Held the one whom she loved on a night long ago.

You two motherly hands, the most lovely and dear,

Rise and rest on our head, tho' we leave do not fear.

Future glorious deeds will be balm to the heart.

So come, bless us, your children, before we depart.

1963

THREE BEAUTIES OF THE EAST

To tell about three beauties I shall try.
For you should know they grace the earth and sky

This pen of mine, kept warm by earthly heat.
Will try to sketch these beauties you should meet.

The deathless days, the great events, those things
That have inspired and lent my spirit wings.

Three grand occasions of the East, and all
Have left a deep impression on my soul.

1

Although this tale is short, it is at least
As ancient as the yashmak of the East,

That horsehair veil, yashmak that left no room
For living youth, a winding-sheet, a tomb.

O mother, daughter, sister and the bride.
Why should a veil your gentle features hide?

How can one live and in the Spring not see
The bright renewal, burgeoning and free?

The veil, while glorifying ancient things.
Mid from the East the glory that is Spring's.

The veil, like some black threat'ning thundercloud
Would hide Spring's virgin face as in a shroud.

O Asiatic woman, you were born
As lovely as an early springtide dawn.

Captivity drove beauty from your face.
Your youthful body lost its strength and grace.

The world became as lifeless as a grave
Wherever you were bound and made a slave.

To your great beauty perfect verse was penned
And songs to you resounded without end.

With what could men your form and grace compare?
No slim and supple cypress was as fair.

Your lips were blood-red petals, warm their glow.
Your crescent brows outshone the new Moon's bow;

But you could never hear that fulsome praise,
For veils had kept you captive all your days.

To scholars of great learning you gave birth.
To warriors and men of Stirling worth.

But you, whom men had praised for ages past.
Alive into a ghastly grave were cast.

The East had still, to learn the words to bring
The gift of vital strength to bloom in spring

And only where Neva's banks surged with strife
Were found the words to bring you back to life.

October's flames were bright. Their force increased
And resurrected women of the East.

The East could see that she, the Spring, had torn
The veil, yashmak, and now arose reborn.

Where she was mistress life became more splendid
All nature bloomed now thraldom's reign had ended

And so the East could see that you were wise.
That beauty wants no veil before her eyes.

The day the East discovered your sweet face
A great discovery had taken place.

For Man beheld the face of Spring and life,
His mother's face, the face of his own wife.

2

For centuries the East had been obscure
And men imagined light that Would endure.

From ancient times, throughout long moonlit nights
They bowed down to the Moon, performing rites

For her who on the homeless shed her light
And cast a glow in hovels thro' the night.

When no Moon shone the East w'as gripped by fear.
Men prayed the radiant goddess might appear.

Without the Moon the darkness was so dense
It seemed the East must pay for some offense.

And men would sense how ghastly terror grips
The heart in moments of the Moon's eclipse

They mounted roofs and railed against the skies.
They wept and filled the air with plaintive cries;

No man could tell what force could put things right
And so they kept their vigil thro' the night.

On pails and pots and pans that came to hand
They drummed in one great cacophonous band,

Demanding from the sky the Moon once more,
As if on darkling heavens making war.

The heavens' lamp would glow again and soon
Men's hopes revived. They blessed the radiant Moon.

They praised the heavens' lamp that shed no heat,
But grieved because her disk was not complete.

The Moon would force her way thro' banks of cloud.
Yet part of her was hid as in a shroud.

And people thought the luminary Moon
Would be enslaved until the crack of doom.

For the' she shone, a part remained quite black
And that was hidden by a dark yashmak.

But none knew what it hid from mortal eyes.
Since none could read the riddles of the skies.

At last, to learn the secrets hid by night,
Men circled round the Moon, like moths in flight,

And, armed with knowledge, traced long arcs thro'
To bring the lunar disk before men's eyes.

No heavy veil can hide the Moon these days.
On every side her beauty she displays.

Now, thanks to Red October in its might.
Men see in full the lunar day arid night.

So in the East a new light had its birth,
A second beauty had appeared on Earth.

3

And now the sky with Earth is deep in love,
Since mankind conquered cosmic space above.

How proud the sky to be a friend of Earth .
Where labour is the gem of greatest worth!

The sky's in love with mankind newly freed
That from our Earth attained a cosmic speed.

To all the duter worlds we send great news.
To all the galaxies our planet views.

From this our land, where freedom's will is done,
And men of many nations stand as one,

The land that both the black and white men hold
To be the homeland of the free and bold.

The sky, whose love for Earth will stand time's test.
Told her that he would make but one request,

«So many lovely girls of yours I see,
I beg of you, send one of them to me,

I know the way is hard, but at its end
The daughter of the Earth shall find a friend.

She'll see our way of life;and she may stay
At lovely places on the Milky Way.»

Hard work, unbending courage, honour, too.
Boarded Vostok-6 and off they flew

To soar thro' endless space that gleams on far.
Thus Valentina, too, became a star.

The constellations saw that star arise
And, at a loss, could not believe their eyes.

Her earthly loveliness outshone the sky.
Her Russian beauty, gleaming there on high.

The will of Red October soared up there
And with our Valentina made a pair.

The third and final beauty now you know.
The one whose deed made years and aeons glow.

The East observes that girl with sheer delight
And sees her pure, proud soul illumine the night.

1965

TAJIK RIVERS

In lovely Tajik gardens the finest flowers grow.
From springs gush crystal waters. The rivers swiftly flow
When clouds loom over summits dark gales of winter bic- .
And gorges get no peace from pouring rain and snow.
The trees climb up the mountains to reach the glaciers' he
And tongues of green seem licking the snow packed hard
and tight.

From every gorge and gully, untrammelled, fleet and storic
Like foam-flecked stallions dashing, the torrents sweep a!
Grey-headed Pamir Mountains and their good friend Hissar
Send rivers of their bosom to valleys there on far.
Kaflrnigan is roaring and calling to Amu
While Vakhsh speeds down to Pyandzh, to its brother strot
and true.

We're grateful to our rivers. Their beauty is our pride.
Tajiks love running water, those currents clear and wide
That bring to virgin steppelands cool water for new fields.
So giving Tajiks cotton and multiplying yields.
Canals of vital waters chant songs that have no end.
Collective farmers join them in praise of fields they tend.

Our capital is fed by the river Dushanbe.
It glitters in the sun - then thro' pipes it makes its way
To Tajiks' finest town.. On the river bank we laid
Our avenues and houses, with trees to lend us shade –
Where youth walks in its joy. Then we strung out lines
to heights,
Where water churns out power to feed our city's lights.

The buildings of our cities, our fields and hamlets look
As if into a mirror, at river, lake and brook.
We have our troubled moments when raging rivers fling
Their waves and foam from mountains to break their banks
in spring;
But Soviet man, the builder, has muscle, mind and blood
Much stronger than great rivers, far stronger than the flood.

1952

MY DAY AND AGE

My day and age, inspiring-time of ours.
You are my base, the mentor of my heart.
A shoot am I, amid your orchard's flowers.
You hymn to Earth, of which I am a part.

Miraculous you are, this age of ours.
For me a life of wonders you create.
Your might defeated my own lack of pow'ers –
You lent me force to grow and strength to wait.

You shook the universe, O, age of ours.
And gave new freedom vast, luxuriant growth.
When hist'ry heard your call, O, age of ours,
It woke to brighter days and shook off sloth.

You are a teacher, yet a child, our age,
And every fact upon yOur mind impressed
You use to raise your knowledge one more stage,
Enriching for the future Man's bequest.

My day and age, in skies you have proclaimed
Our country's triumph, glory she has earned,
And Master of the Cosmos you are named.
Because Earth's gravitation you have spurned.

You made your bow to Womanhood, our age.
We sing her praises, honour to her render -
Mankind is only truly fine and free
Where woman walks in freedom and in splendour.

With you, my age. I'm mighty, this I know,
There's nothing that I cannot do, and yet
I feel remorse, so much to you I owe,
Tho' life's true meaning lies within that debt.

1972

WOMAN

Storm out at sea, waves batter, wind roars
That's the vi'orii of the Sun they say.
For three days, or more, the teeming rain pours-
That's the worik of the Sun they say.

Wind screams in the rigging, a devihsh wail!
Decks resound to the druinming of hail,
Snowstorms drive from a source far away –
All that's the work of the Sun they say.

Flours and minutes, the day and the night,
All that's set by the Sun we are told,
Day-time when heavens are azure and bright,
Night-time's obscurity stippled with gold.

Summer and winter attend on the sun.
Swallows' migrations, how they must fly.
Orbits on which the planets must run.
All depends on the Sun in the sky.

From the Sun comes the clover for bees.
Yellow patches when meadows are parched.
Northern lights when the skies seem to freeze.
Rainbows' spectra to high heavens arched.

Sun may sear, be cruel to men;
But we say.
    «May the Sun always shine!»
Men have noticed this time and again –
Like a woman the Sun is divine.

Love makes women tender and kind,
Yet when loving is over and done,
Hating, a woman's radiance can blind,
Probing, scorching, like rays of the Sun.

Veils may cover her eyes like a cloud.
Or her face may be open and clear.
Or, at times, contemptuous and proud.
Then her words can be cruel and sere.

She brings warmth when the heart is chill
Or her glance can freeze once more.
But I say,
    «Change your mind as you will.
Radiant woman and the Sun I adore!»

1966

THE VOICE OF ASIA

Hear the voice of great Asia resounding –

It is we, men of Asia, who call.

Hear the ocean, the roar of the rollers.

Hear the thunder of new freedom roll.

It is Asia, our continent stirring.

For truth and for friendship she'll fight.

Sense the beat of her heart like an eagle's

when at last it can soar in free flight.

Don't forget what Hafiz said in verses -

Out at sea, when the hurricanes blow.

Those on land are the objects of envy,

for such dangers as ours they don't know....

We no longer experience envy.

We've no fear of the tempest or reef,

For with so many true friends around us

there's no storm that could bring us to grief.

We've no fear of the deep surging water,

for our comrades will lend us a hand.

With new courage the peoples of Asia

stand for freedom and peace in their land.

We recall the dread days now departed

and a sound on the air dark and dank,

Not the goblets of life's feast resounding,

but our shackles' and chains' mournful clank .

Many nations resembled each other

in their outlook, their customs and art,

But their fate had divided the peoples

like two eyes, clear and bright, yet apart.

Now we're owners of orchards and gardens,

where each fruit is as rich as its neighbour.

We are ready to share with each other

both our wisdom and yields of our labour.

Now the son of the East guards his orchard,

so the foreigner can't burn and loot.

His tent stands in the land of his fathers.

He inherits the earth and its fruit.

All that joy we bequeath to our children
   and no power shall take it away!
 When the lamps of the evening are blazing,
   when the colours of Asia glow bright,
 To the music of Asia resounding
   our young people will dance in the night.
 In the darkness the star-stippled water to,
   the Universe w'hispers a song.
 There the brook that I love leaps the boulders.
   Like a .deer it goes speeding along.
 How I love that clear fast-racing current,
   its harmonies, songs of delight!
 And I sense its tumultuous singing
   is great Asia's true voice in its might.,
 In my travels it always was near me.
   In the battle its voice would ring clear.
 Tho' Fd barken to Asia's great rivers,
   still the voice of my own stream I'd hear.
 On the beautiful banks of my river,
   in a village on high I was born.
 It was there that my voice first awakened
   and it rose like a bird at the dawn.
 So its song might join that of all Asia,
   and to foster Tajikistan's w'ord.
 First it nested among our own people
   that its message in hearts might be heard.
 In the past we have seen the strong conquer
   weaker neighbours and, after the fight
 Having looted, they'd seize reins of power,
   thus maintaining that might was their right.
 Cachalots consume schools of bright fishes
   without number and ever crave more,
 While great rivers and streams without number
   disappear in the ocean's vast maw.
 But no force has there been dn this planet
   and in future there never shall be,
 That can conquer the will and the spirit
   of a nation that longs to be free.

A dynamic new force has arisen.
From the Ganges to Egypt it gleams.
You can hear Asia's blood as it surges,
every drop in a myriad of streams..

1956

МУНДАРИЧА

Бахти ҷовидон ..... Ошибка! Закладка не определена.

Ҷамеша бо Ватан будам..... Ошибка! Закладка не определена.

Ошёни баланд (Шеърҳо)

1. Ватан	23
2. Замин.....	24
3. Мамлакати тилоӣ	25
4. Халки далер	28
5. Ба кӯҳсори тоҷик	30
6. Ба посбони ганчинаҳо	32
7. Оҳанрабо.....	33
8. Гул мекунад.....	34
9. Хайр, модари азиз!	35
10. Ҳаргиз	36
11. Фарзанди ту меояд	37
12. Офарин.....	39
13. Бахти ҷовидон	40
14. Гул кун ба бахти мо, Ватан.....	41
15. Бозгашт	42
16. Рӯди ман.....	43
17. Рӯди кӯҳӣ	45
18. Боз ҳам дар бораи рӯди кӯҳӣ	48
19. Дар боми ҷаҳон.....	49
20. Суруди кӯҳистон	50
21. Кӯҳ	51
22. Боғи мо.....	52
23. Илоҷам чист?	53
24. Силсилаи кӯҳи Ҳисор	54
25. Оби Душанбе	55
26. Сайри қитъаҳо	56
27. Шеъри ман	57
28. Асри ман	62

29. Суруди ман	63
30. Суруди сулҳ	65
31. Шоиро!	67
32. Гуфтугӯ бо худ	69
33. Эй табъи оташбор	70
34. Ба А. С. Пушкин	71
35. Ба Расул Ҳамзатов	73

Дили модар (Шеърҳо дар ситоиши занону духтарон ва модарон)

36. Модарам	79
37. Дасти модар	81
38. Дили модар	82
39. Зан посбони оташ аст	83
40. Зан зан аст	84
41. Бигзор, зан бошад мудом	85
42. Зан агар оташ намешуд	86
43. Кокулат	87
44. Бӯи гул ояд зи ту	88
45. Ба духтари тоҷик	89
46. Чашми ман	91
47. Нақши пой	92
48. Дил-дили Зайнаб	94
49. Бо чшми ту	96
50. Дараи арӯсон	97
51. Як нигоҳ	98
52. Садои пошна	99
53. Афсӯс, ки накардӣ имтиҳонам	100

Ба истикболи баҳор

54. Ба истикболи баҳор	109
55. Баҳория	110
56. Ба офтоб	111
57. Чӯпон	112
58. Ба дилбар	113
59. Қурбони ту бошам	114

60. Омад канал.....	115
61. Дар сари тасвир	116
62. Ба гули боғи тоҷик	117
63. Ду дастрӯмол	118
64. Ҳалқаи заррин	120
65. Тирамоҳ	122
66. Ҳамин кофист	123
67. Ситора наздик.....	124
68. Ситораи ман.....	125
69. Гарди роҳ	126
70. Хандида меояд.....	127
71. Хонаи мо он қадар ҳам дур нест.....	128
72. То ба кай?.....	129
73. Ҳазар кун!	130
74. Хоҳари мубориз, Африқо!	133
75. Ҳар касе гӯяд – Лумумба... ..	136
76. Тӯи пахтазор	137
77. Дӯстонро гум макун	138
78. Дарди ман боло гирифт.....	139
79. Дасти ту медонад.....	140
80. Дилсиёҳ.....	141
81. Офарин дил!	142
82. Саҳаргоҳон	143
83. Қалам	145

Қиссаи Ҳиндустон

84. Қиссаи Ҳиндустон.....	149
85. «Меҳмон»-и мағрибӣ	154
86. Рӯди ганг	159
87. Боғи муаллақ	161
88. Тара-чандрӣ	162
89. Сайёҳи Ҳинд.....	164
90. Дар орзуи ошён	168
91. Қадаҳи ман.....	170

92. Кулоҳи профессор ахвледиани.....	173
93. Ду роҳ	178
94. Чашмҳо	180
95. Ман аз Шарқи озод	183

Дурахшон қуллаҳо (Манзумаҳо)

96. «Муҳоҷир».....	189
97. Назмро ёд кардам	197
98. Обхез.....	201
99. Марҳабо !.....	206
100. Дурахшон қуллаҳо	214
101. Инсон ва кӯҳ.....	219
102. Таронаи ишқ	223
103. Водии Ҳисор.....	230
104. Чаманистон.....	233
105. Ганчинаи сурудҳо	236
106. Шаби котиби райком	239
107. Се нозанини шарқ	241

Достонҳо

108. Садои Осиё	249
109. Чароғи абадӣ.....	256
110. Қони ширин	272

Шеърҳо дар тарҷума ба забонҳои русӣ ва англисӣ

Мой век	293
Горная река	294
Осень.....	295
Песня о мире.....	296
Моему стиху	298
Вершины.....	299
Материнское слово.....	302
Мать	303
Руки матери	305
Поэту.....	307
Tara-Chandi	308

A mother's hands.....	313
Three beauties of the east	314
Tajik rivers.....	320
My day and age.....	321
Woman.....	322
The voice of Asia	324